

Piia Simpanen

Tietoliikennetekniikan alkuvaiheen opintojen ohjaus ja kehittäminen

Elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunta

Diplomityö, joka on jätetty opinnäytteenä tarkastettavaksi diplomi-insinöörin tutkintoa varten Espoossa 01.10.2010.

Työn valvoja:

Prof. Eila Järvenpää

Työn ohjaaja:

KM, DI Jaana Ruutu

Tekijä: Piia Simpanen		
Työn nimi: Tietoliikennetekniikan alkuvaiheen opintojen ohjaus ja kehittäminen		
Päivämäärä: 01.10.2010	Kieli: Suomi	Sivumäärä: 8+103+liitteet
Tiedekunta: Elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunta		
Laitos: Tuotantotalous		
Professuuri: Työpsykologia ja johtaminen		Koodi: TU-53
Valvoja: Prof. Eila Järvenpää		
Ohjaaja: KM, DI Jaana Ruutu		
<p>Teknillisen korkeakoulun tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opintojen etenemisen on huomattu olevan keskimääräistä hitaampaa verrattuna muihin TKK:n tutkinto-ohjelmiin. Yksi keskeisistä tutkinto-ohjelman kehityskohteista on opintopolku- ja ohjaussuunnitelman laatiminen. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia, miten opintojen ohjaus tutkinto-ohjelmassa on järjestetty ja mitä kehitystarpeita ohjaukselle on.</p> <p>Tutkimus oli luonteeltaan sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen. Tutkimusta varten suoritettiin kirjallisuuskatsaus sekä haastateltiin 36 opiskelijaa, jotka aloittivat opintonsa tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmassa syksyllä 2009. Yksilöhaastatteluissa selvitettiin opiskelijoiden alkuvaiheen kokemuksia opintoihin, ohjaukseen ja opiskelijaelämään liittyen. Haastattelu sisälsi myös kyselylomakkeen.</p> <p>Tulosten perusteella havaittiin, että tietoliikennetekniikan ensimmäisen vuoden opiskelijat ovat sosiaalisesti integroituneet opiskelijatovereiden kanssa, mutta vuorovaikutus henkilökunnan kanssa on vähäistä. Lisäksi akateeminen integraatio ja sitoutuminen opintoihin ovat suhteellisen heikkoja ja ammattikuvan kehittyminen haastavaa. Lisäohjausta kaivataan erityisesti kurssien korvaavuuksiin liittyviin kysymyksiin, motivaatio-ongelmiin ja monien opintoihin liittyvien valintojen tekemiseen.</p> <p>Tutkimuksen pohdinta-osiossa muodostettiin ohjaussuunnitelma tietoliikennetekniikan alkuvaiheen opinnoille. Suunnitelma sisältää ohjauspalveluiden määrittelemisen, ohjauksen liittäminen osaksi opetussuunnitelmaa sekä ohjauksen arviointimenetelmät. Ohjauksen järjestämisessä huomioitiin koko opintopolun alkuvaihe. Uusina käytänteinä ehdotettiin muun muassa ohjauspalveluiden selkeyttämistä, ohjauskokonaisuuden laajentamista opetussuunnitelmassa, portfoliotyöskentelyä sekä opintojen seurantaa ja kehityskeskusteluita. Vuorovaikutusta henkilökunnan kanssa tulisi myös lisätä.</p>		
Avainsanat: yliopisto-opintojen ohjaus, ohjauspolku, ohjaussuunnitelma.		

Author: Piia Simpanen

Title: The early stage studies in the degree programme of Communications Engineering - counselling and developing

Date: 01.10.2010

Language: Finnish

Number of pages: 8+103+appendices

Faculty of Electronics, Communications and Automation

Department of Industrial Engineering and Management

Professorship: Work Psychology and Leadership

Code: TU-53

Supervisor: Prof. Eila Järvenpää

Instructor: M.Ed., M.Sc. (Tech.) Jaana Ruutu

The progress of studies has been slower in the degree programme of Communications Engineering when compared to the average at Helsinki University of Technology. One of the main development areas of the degree programme is the creation of a study path and a counselling plan. The goal of this research is to do research on the current counselling services of the degree programme and to find out the areas that need more development.

The nature of the research was both qualitative and quantitative. The research included a literature review and the interviews of 36 students that started in the degree programme of Communications Engineering in autumn 2009. The interviews focused on students' early stage experiences of studies, counselling and student life. A questionnaire was also included.

Based on the results, it was noticed that the first year students of the degree programme of Communications Engineering are socially integrated with fellow students but the interaction between students and faculty is weak. In addition, academic integration and commitment to studies are minor and the development of professional image is challenging for students. More counselling is needed especially with questions relating to the substitution of courses, motivation problems and study selections.

The outcome and conclusion of the research was a counselling plan for the early stage studies of the degree programme of Communications Engineering. The plan includes the definition of counselling services, how to connect counselling to the curriculum and the evaluation tools for counselling. The entire early stage of the study path was taken into account. Some new operation models were proposed like elucidation of counselling services, adding counselling into the curriculum, portfolio working and the follow up of the studies including discussions regarding evaluation and development. In addition, the interaction between students and faculty should be increased.

Keywords: counselling of university studies, counselling path, counselling plan.

ESIPUHE

Tämä diplomityö toteutettiin työsuhteessa Aalto-yliopiston teknillisen korkeakoulun elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunnassa. Haluan kiittää esimiestäni Pirjo Putilaa mahdollisuudesta toimia mielenkiintoisen ohjaustyön parissa sekä tehdä aiheesta diplomityö. Kiitokset kuuluvat myös tiedekunnan henkilökunnalle. Yhteisön jäsenenä pääsin tutustumaan ohjaustoimintaan paremmin ja sain hyviä ideoita diplomityötäni varten.

Erityiskiitokset haluan osoittaa ohjaajalleni Jaana Ruudulle. En voinut koskaan kuvitellakaan, että saisin ohjaajan, joka olisi niin omistautunut tehtäväänsä sekä kannustaisi ja inspiroisi minua niin paljon. Kiitos Janski! Paljon kiitoksia myös työni valvojalle, professori Eila Järvenpäälle, mielenkiintoisista keskusteluista ja hyödyllisistä kommentteista.

Lisäksi haluan lämpimästi kiittää perhettäni ja ystäviäni jatkuvasta tuesta ja kannustuksesta. ”En ikinä mene opiskelemaan sähköosastolle”, ”En ikinä läpäise tätä kurssia”, ”En ikinä saa diplomityötä tehtyä” ja monet muut elämän ”en ikinät” ovat muuttuneet teidän ansiosta mahdollisiksi. Olette rakkaita ja tärkeitä!

Espoossa, 01.10.2010

Piia Simpanen

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	II
ABSTRACT	III
ESIPUHE	IV
SISÄLTÖ	V
KÄSITTEET	VIII
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	1
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	3
1.3 Tutkimuksen rakenne	4
2 OHJAUS YLIOPISTO-OPINTOJEN TUKENA	6
2.1 Ohjaus käsitteenä	6
2.2 Kulttuuri- ja ympäristötekijöiden vaikutus ohjaamiseen	7
2.3 Ohjauksen tavoitteet ja sisällöt	11
2.3.1 Opiskelijoiden taustat ja tarpeet	13
2.3.2 Akateeminen ja sosiaalinen integroituminen yliopistoon	14
2.3.3 Opintoihin sitoutuminen	16
2.3.4 Ammattikuvan kehittyminen	18
2.4 Ohjausmenetelmät	20
2.4.1 Henkilökohtainen ohjaus	20
2.4.2 Pienryhmäohjaus	21
2.4.3 Vertaisohjaus	22
2.4.4 Henkilökohtainen opintosuunnitelma	23
2.4.5 Opintojen etenemisen seuranta	24
2.5 Ohjaustahot	25
2.5.1 Opiskelijatuutorit	26
2.5.2 Opettajatuutorit	27
2.5.3 Opintoneuvojat	28
2.5.4 Muu henkilökunta	29
3 YLIOPISTO-OPINTOJEN OHJAUKSEN SUUNNITTELU JA JÄRJESTÄMINEN	30
3.1 Ohjauksen strateginen suunnittelu ja organisointi	30
3.2 Koko opintopolun kattava ohjaussuunnitelma	34
3.2.1 Yliopistoon pyrkiminen ja uusien opiskelijoiden vastaanottaminen	35

3.2.2	Ensimmäisen opiskeluvuoden ohjaus	35
3.2.3	Kandidaattiopintojen myöhempien vaiheiden ohjaus	38
4	OPISKELIJAN OHJAUS- JA TUKIPALVELUT AALTO-YLIOPISTON TEKNILLISESSÄ KORKEAKOULUSSA	39
4.1	Uuden opiskelijan vastaanottaminen ja opintojen aloittaminen	40
4.2	Opiskeluun johdattavat kurssit	40
4.3	Opiskelijatuutorointi eli isohenkilötoiminta	41
4.4	Opettajatuutorointi	42
4.5	Opintoneuvonta tiedekunnassa	43
4.6	Muu henkilökunta	44
4.7	HOPS – Henkilökohtainen opintosuunnitelma	45
5	OPISKELU TIETOLIIKENNETEKNIIKAN TUTKINTO-OHJELMASSA	47
5.1	Opintojen rakenne	48
5.2	Opetussuunnitelma ja mallilukujärjestys	50
5.3	Tietoliikennetekniikan ensimmäisen vuoden opintojen eteneminen	52
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	55
6.1	Tutkimuskohde	55
6.2	Tutkimusaineiston hankinta	55
6.3	Tutkimusaineiston käsittely	57
7	TUTKIMUSTULOKSET	59
7.1	Osittainen integroituminen yliopistoyhteisöön	59
7.2	Opintoihin sitoutumisen vaikeudet	63
7.3	Haasteet ammattikuvan kehittymiselle	64
7.4	Ohjauksen nykytilanne ja tarpeet	66
8	POHDINTA	73
8.1	Ohjauspalveluiden määrittely	74
8.1.1	Korkeakouluun pyrkiminen ja uusien opiskelijoiden vastaanottaminen	75
8.1.2	Ensimmäisen opiskeluvuoden ohjaus	76
8.1.3	Kandidaattiopintojen myöhempien vaiheiden ohjaus	83
8.2	Ohjaus osana opetussuunnitelmaa	86
8.3	Opintojen ohjauksen arviointi	88
8.4	Suosituksien opintojen ohjauksen kehittämiseen	90
8.5	Jatkotutkimuskohteita	92
8.6	Tutkimuksen luotettavuus	93
9	YHTEENVETO	95
	LÄHTEET	98

LIITTEET

104

- A TUTKIMUSLUPA
- B HAASTATTELURUNKO
- C KYSELYLOMAKE
- D LIITETAULUKOT

KÄSITTEET

Alkuvaiheen ohjaus	Opintojen ensimmäisten vuosien ohjaus.
Fuksi	Ensimmäisen vuoden opiskelija.
Kilta	Ylioppilaskunnan yhdistys, joka yhdistää saman alan opiskelijoita.
Ohjauspolku	Ohjaus opintojen eri vaiheissa.
Opintopolku	Opintojen eri vaiheet.
AUT	Automaatio- ja systeemitekniikan tutkinto-ohjelma.
BIO	Bioinformaatioteknologian tutkinto-ohjelma.
EST	Elektroniikan ja sähkötekniikan tutkinto-ohjelma.
ETA	Teknillisen korkeakoulun elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunta.
HOPS	Henkilökohtainen opintosuunnitelma.
TLT	Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelma.

1 JOHDANTO

Johdannossa käsitellään aluksi taustaa diplomityölle eli tutkimuksen lähtökohtia. Sen jälkeen esitellään tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset sekä määritellään, miten kysymyksiin aiotaan työssä vastata. Lopuksi käydään läpi tutkimuksen rakenne.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Suomalainen korkeakoulukulttuuri on perinteisesti korostanut opiskelijan vastuuta omista opinnoista ja itseohjautuvuutta, mutta 2000-luvun vaihteessa suuntaus alkoi muuttua. Opintojen ohjausta tehostettiin ja henkilökunnan vuorovaikutusta opiskelijoiden kanssa pyrittiin lisäämään muun muassa opettajatuutorointijärjestelmän avulla. (Kärkkäinen 2005, 2; Moitus et al. 2001, 17–18) Vuonna 2005 toteutettu tutkintorakenteen uudistus lisäsi opintojen ohjauksen tärkeyttä entisestään, sillä uuden, kaksiportaisen tutkintorakenteen myötä toteutettiin opintoaikojen rajaus, jonka tarkoituksena on lyhentää opintoaikoja (Opetus- ja kulttuuriministeriö, tutkinnon uudistus). Yliopistolain muutos velvoittaa yliopistoja järjestämään opetuksen ja opintojen ohjauksen niin, että tutkinnot on mahdollista suorittaa päätoimisesti opiskellen laissa säädetyssä ajassa (Laki yliopistolain muuttamisesta 2005, 18d §). Tutkintorakenneuudistuksen lisäksi tutkintojen suorittamiseen kytkeytyvät tulostavoitteet, opintojen lisääntyvä valinnaisuus tutkinnoissa sekä kasvavat opiskelijamäärät asettavat haasteita opintojen etenemistä tukevien ohjaus- ja neuvontapalveluiden järjestämiselle (Ohjauksen kehittämistä Oulussa selvittänyt työryhmä 2004, 3).

Vaikka opintojen ohjauksen tarve on lisääntynyt, ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittäminen on jäänyt melko vähäiseksi. Ohjauspalveluita ei ole yleensä kehitetty kokonaisuutena vaan pala kerrallaan reaktiona yliopiston ulkopuolelta tulleisiin haasteisiin. (Ohjauksen kehittämistä Oulussa selvittänyt työryhmä 2004, 3) Yleisesti uskotaan, että opintojen ohjaus ja vuorovaikutus opettajien ja opiskelijoiden kanssa edistää opiskelijoiden sitoutumista yliopistoyhteisöön sekä opiskelutyytyväisyyttä ja

siten myös opintojen sujuvaa etenemistä. Silti harvalla korkeakoululla on tutkittua tietoa opintojen ohjauksen vaikutuksesta opintojen etenemiseen, vaikka opintojen pitkittymistä on kuitenkin tarkasteltu. (Kärkkäinen 2005, 2; Moitus et al. 2001, 53)

Myös Teknillisessä korkeakoulussa on tutkittu opintojen pitkittymistä. Vuosien 2006–2008 aikana teknillistieteellisellä alalla toteutettiin valtakunnallinen, opetusministeriön rahoittama ja Teknillisen korkeakoulun Opetuksen ja opiskelun tuen koordinoima hanke, jossa seurattiin uudessa tutkintorakenteessa aloittaneiden opiskelijoiden opintojen etenemistä sekä selvitettiin opiskelukokemuksia (Erkkilä 2009, 3, 12). Hankkeen tuloksista havaittiin, että Teknilliseen korkeakouluun tulee vuosittain motivoituneita opiskelijoita, joiden opiskelutyytyväisyys laskee kuitenkin jo ensimmäisen vuoden aikana selvästi. Lisäksi ensimmäisenä opiskeluvuotena opinnot etenevät melko hitaasti. Teknillisen korkeakoulun tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman kohdalla opintojen etenemisen on havaittu olevan jopa keskimääräistä hitaampaa. (Erkkilä 2007, 37–38; Erkkilä 2008, 7, 14–31) Tietoliikenteen tutkinto-ohjelman opintojen heikkoa etenemistä ja keinoja opiskelijoiden valmistumisajan lyhentämiseen tutkittiin tarkemmin Ruudun (2010a) diplomityössä. Työstä saatujen tulosten pohjalta keskeisiksi tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman kehityskohteiksi nostettiin erityisesti opintojen seurannan kehittäminen sekä opintopolku- ja ohjaussuunnitelman laatiminen (Ruutu 2010a, 118).

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on jatkaa tutkimusta Ruudun (2010a) tulosten pohjalta ja toteuttaa hänen työssään mainittu opintopolku- ja ohjaussuunnitelma. Teknillisen korkeakoulun elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunnassa ei ole aiemmin suoritettu kattavaa arviointia ohjauspalveluista, joten tutkimus kokoaa yhteen käytössä olevat hyvät ohjausmenetelmät, lukuvuonna 2010–2011 käyttöön tulevat uudet ohjaustoiminnot sekä tarvittavat kehitystoimenpiteet.

Teknillinen korkeakoulu on 1.1.2010 voimaan tulleen uuden yliopistolain myötä nykyään osa Aalto-yliopistoa. Aalto-yliopiston muodostavat Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu sekä Taideteollinen korkeakoulu. Tämän tutkimuksen tekstissä käytetään kuitenkin edelleen vanhaa organisaationimeä, Teknillistä

korkeakoulua, sekä TKK-lyhennettä, sillä tutkimus aloitettiin ennen korkeakoulujen yhdistymistä.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten opintojen ohjaus on järjestetty tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman alkuvaiheen opinnoissa ja mitä kehitystarpeita ohjaukselle on. Opintojen alkuvaiheella tarkoitetaan tässä yhteydessä opintojen ensimmäisiä vuosia kandidaatin tutkintoon asti. Kohderyhmänä ovat ainoastaan tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opiskelijat, jotta voidaan selvittää ja toteuttaa mahdollisimman yhtenäiselle ryhmälle juuri heille sopivat kehitystarpeet ja -toimenpiteet. Tutkimuksessa keskitytään erityisesti opintojen ensimmäiseen vuoteen, sillä se on kriittisintä aikaa opintoihin sitoutumisessa.

Tutkimukseen liittyy kaksi tutkimuskysymystä, joihin pyritään saamaan vastaukset kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen haastatteluaineiston perusteella sekä teoriaan perehtymällä:

1) Mikä on tietoliikennetekniikan opintojen alkuvaiheen ohjauksen nykytilanne?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastataan selvittämällä opintojen ohjauksen nykytilanne tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmassa sekä kohderyhmän ohjaustarpeet. Tutkimusta varten haastatellaan lukuvuoden 2009–2010 syksyllä opintonsa aloittaneet tietoliikennetekniikan opiskelijat, jotta saadaan selville opintojen ensimmäisen syksyn kokemuksia. Kyseisiä opiskelijoita on yhteensä 51. Yksilöhaastatteluilla selvitetään kohderyhmän erityistarpeet ja tarvittavat toimenpiteet. Lisäksi perehdytään muihin Teknillisessä korkeakoulussa tehtyihin ohjausta käsitteleviin tutkimuksiin, jotta saadaan tarkemmin selville opintojen alkuvaiheen ohjaustilanne ja yleiset tarpeet.

2) Miten tietoliikennetekniikan alkuvaiheen opintojen ohjaus tulisi toteuttaa tiedekunnassa?

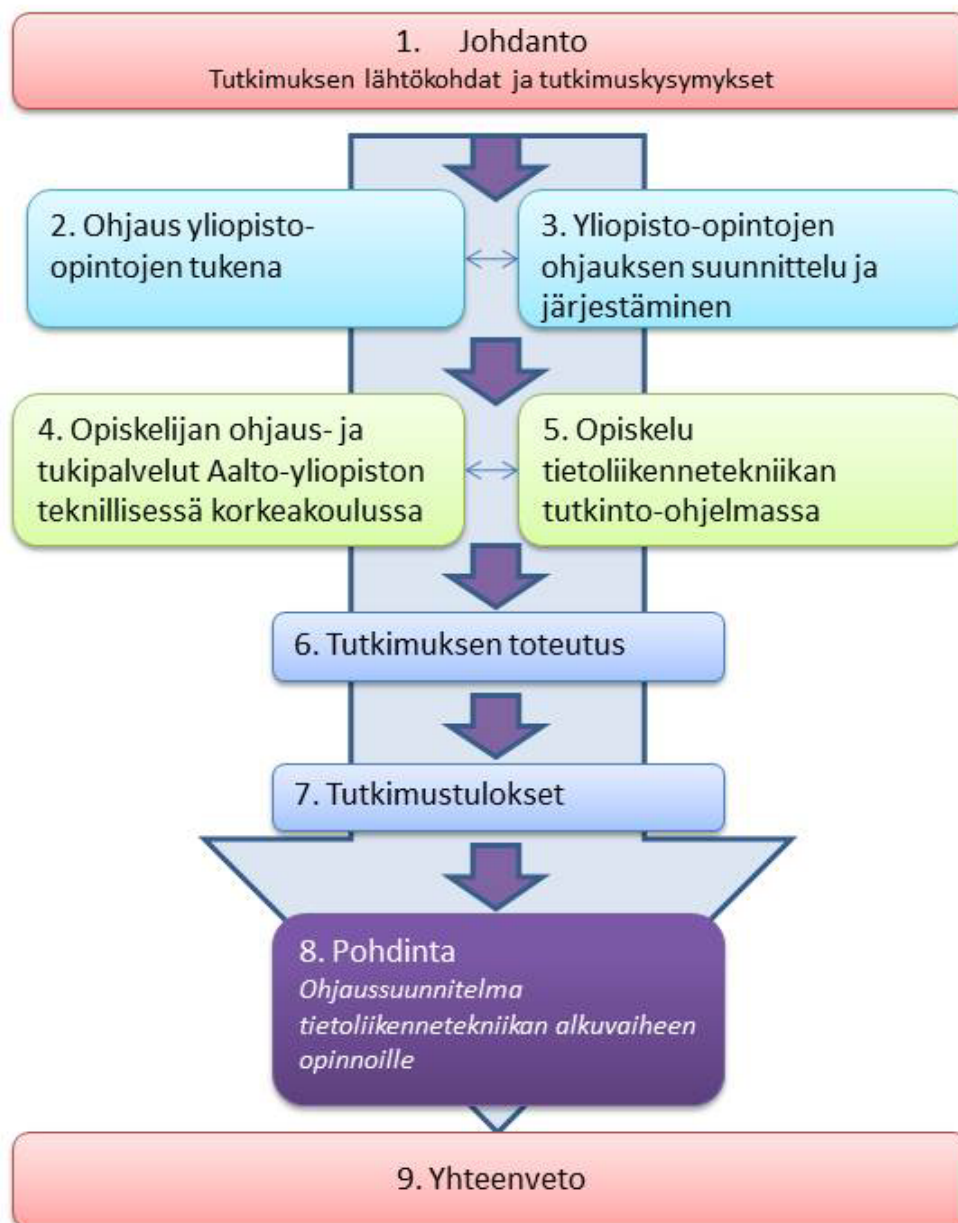
- a) *Miten ohjaus etenee opintopolun eri vaiheissa?*
- b) *Miten ohjaussuunnitelma ja opetussuunnitelma tukevat toisiaan?*
- c) *Miten opintojen ohjausta arvioidaan?*

Tutkimustuloksia sekä kirjallisuutta ja muita aiheeseen liittyviä tutkimustuloksia tarkastelemalla voidaan toteuttaa ohjaussuunnitelma, jossa käsitellään opintojen ohjauksen suunnittelua sekä toteutusta. Suunnitelmassa huomioidaan opiskelijan opintopolun eri vaiheet sekä ohjauksen ja opetussuunnitelman yhteys. Lisäksi pohditaan, miten opintojen ohjausta tulisi arvioida ohjauksen jatkuvaksi kehittämiseksi.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen rakenne on esitetty kuviossa 1. Aluksi esitellään johdantona tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset. Luvussa 2 perehdytään yleisesti yliopisto-opintojen ohjaukseen. Tarkastelussa määritellään ohjaus-käsite sekä pohditaan kulttuurin ja ympäristön vaikutusta ohjaamiseen. Lisäksi tuodaan esille ohjauksen tavoitteita ja sisältöjä sekä erilaisia ohjausmenetelmiä ja -tahoja. Seuraavassa luvussa selvitetään, miten opintojen ohjauksen suunnittelu ja järjestäminen voidaan toteuttaa sekä kuvaillaan ohjausta ja ohjaustarpeita opintojen eri vaiheissa. Luvut 4 ja 5 käsittelevät tietoliikennetekniikan opiskelijoille tällä hetkellä tarjottavia ohjaus- ja tukipalveluita sekä tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmaa ja opintojen etenemistä tutkinto-ohjelmassa.

Tutkimuksen toteutusta ja käytettyjä tutkimusmenetelmiä kuvataan luvussa 6. Seuraavassa luvussa esitellään tutkimustulokset. Luvussa 8 pohditaan teorian ja tutkimustulosten pohjalta tietoliikennetekniikan alkuvaiheen opinnoille soveltuvaa ohjaussuunnitelmaa sekä jatkotutkimuskohteita ja tutkimuksen luotettavuutta. Diplomityön viimeisessä luvussa, eli yhteenvedossa, kootaan keskeiset tutkimustulokset.

Kuvio 1 Tutkimuksen rakenne.

2 OHJAUS YLIOPISTO-OPINTOJEN TUKENA

Yliopisto-opintojen ohjaukseen liittyy useita tekijöitä, kuten minkälaisia ohjauspalveluita opiskelijoille tarjotaan, ketkä niitä tarjoavat ja miten yliopistoyhteisön omat perinteet ja uskomukset vaikuttavat ohjaukseen. Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esille näitä eri tekijöitä. Aluksi määritellään, mitä ohjaus-käsitteellä tarkoitetaan sekä pohditaan kulttuurin ja ympäristön vaikutusta opintojen ohjaukseen. Lisäksi esitellään ohjauksen tavoitteita ja sisältöjä sekä erilaisia ohjausmenetelmiä ja -tahoja.

2.1 Ohjaus käsitteenä

Suomen kielessä ohjaus on monitahoinen käsite, jonka merkitys riippuu kontekstista. Ohjauksen eri merkitykset voidaan kääntää esimerkiksi englannin kielelle monin tavoin: counselling, guidance, supervision. Yhteistä on ajatus systemaattisesta tavoitteellisesta toiminnasta, jossa toinen osapuoli on ammatillisessa roolissa ja toinen käsittelee jotain oman elämänsä ongelmaa, valintatilannetta, muutosta tai muuta prosessia. (Vehviläinen et al. 2009, 323)

Yliopisto-opintojen ohjaus on yläkäsite, joka sisältää monenlaisia toimintoja tuutoroinnista opinnäytetyönohjaukseen (Tenhula & Pudas 1994, 17). Ohjauksen lähikäsitteitä, neuvontaa ja tiedotusta, käytetään usein rinnakkain, mutta ohjaus ei ole pelkästään yksisuuntaista neuvontaa ja valmiiden ratkaisujen tarjoamista (Mikkonen et al. 2003, 38–39). Tiedotuksen, neuvonnan ja ohjauksen suhdetta voi kuvata opintojen ohjauksen portailla (kuvio 2). Osalle opiskelijoista riittävät alimmat portaat eli tiedotus ja neuvonta. Tiedotus on tiedon jakamista oletetun tarpeen mukaan. Tiedotuskanavina toimivat muun muassa opinto-oppaat ja www-sivut. Neuvonnalla tarkoitetaan tiedon jakamista ilmaistun tarpeen mukaan eli vastaamista kysymyksiin. Osa opiskelijoista tarvitsee ylempiä portaita eli ohjausta ja erityisohjausta. Ohjaus on vuoropuhelua, jolla autetaan ohjattavaa auttamaan itseään. Erityisohjauksella viitataan työelämä- tai uraohjaukseen ja opintopsykologien vastaanottoon. Sitä on jo resurssisyydestä tarjolla vain pienelle osalle opiskelijoista. (Kärkkäinen 2005, 23; Mikkonen et al. 2003, 38–39)

Oikea-aikainen ja helposti saatavilla oleva tieto vähentää tarvetta henkilökohtaiseen neuvontaan ja ohjaukseen, mutta pelkällä tiedolla on suhteellisen vähän merkitystä, jos opiskelija ei ymmärrä ja sisäistä sitä. Opiskeluun liittyvän tiedon omaksuminen vaatii ajattelutapaa, johon varsinkaan uudet opiskelijat eivät ole tottuneet. Vaikka opintoja ohjaavista voi tuntua turhauttavalta keskustella asioista, jotka on esitetty opinto-oppaissa ja www-sivuilla monin tavoin, tämä voi olla olennaista, jotta tiedosta tulee opiskelijalle käyttökelpoista. (Mikkonen et al. 2003, 38–39)

Kuvio 2 Opintojen ohjauksen portaavat (Mikkonen et al. 2003, 39).

2.2 Kulttuuri- ja ympäristötekijöiden vaikutus ohjaamiseen

Edellisessä luvussa käsiteltiin ohjausta ja sen lähikäsitteitä: tiedon jakamista ja neuvontaa. Jotta voidaan ymmärtää ohjauksen ulottuvuuksia ja tiedon jakamisen periaatteita, täytyy havainnoida yliopistoyhteisössä taustalla vaikuttavat kulttuuri- ja ympäristötekijät. Korkeimmalla tasolla ohjauksen määrään ja laatuun yliopistomaailmassa vaikuttaa opintokulttuuri, jonka kahtena ääripäänä ovat humboldtilainen malli ja anglosaksinen malli. Humboldttilaiset arvot ja ideologiat korostavat ikuista opinto-oikeutta, valinnan vapautta opintojen suunnittelussa sekä vähäistä opintojen ohjausta. Vastuu valmistumisesta on yksin opiskelijalla. Humboldttilainen ajattelutapa oli vallassa vuosikymmeniä, mutta yliopistoissa

tapahtuneiden muutosten, kuten opintoaikojen rajaamisen, myötä humboldtilainen malli on väistymässä anglosaksisen mallin tieltä. Anglosaksisessa mallissa tyypillistä on tiukasti rajattu opinto-oikeus, johon päästään putkimaisilla opinnoilla ja systemaattisella ohjauksella. Myös yliopistolla on näin vastuu opiskelijan valmistumisesta. (Kärkkäinen 2005, 11; Mustajoki 2002, 172) Mustajoki (2002, 172–173) pitää tavoitteena näiden kahden opintokulttuurimallin väliin sijoittuvaa mallia. Tämän mallin mukaan opiskelijoilla ei ole ikuista opinto-oikeutta, mutta he voivat silti toteuttaa yksilöllisiä opintoratkaisuja. Lisäksi opinto-ohjausta tulee olla riittävästi, mutta se ei saa kahlita opiskelijan omaa aktiivisuutta. Malli kuvailee opintoja määrätietoisena ja tavoitteellisena toimintana, jonka sujuvuudesta ja tarkoituksenmukaisesta etenemisestä sekä opiskelija että yliopisto ovat omalta osaltaan vastuussa.

Scheinin (1992, 8–9) mukaan organisaation kulttuuri koostuu yhteisön toimintatavoista, normeista ja arvoista, vallitsevasta ilmapiiristä sekä kaikista niistä perusolettamuksista ja ajattelutavoista, jotka ovat juurtuneet osaksi yhteisöä. Kulttuuri voidaan jakaa kolmeen tasoon: artefaktit, ilmaistut arvot ja perusolettamukset (kuvio 3). Artefaktit ovat kulttuurin näkyvä osa, ja niihin kuuluvat organisaation rakenteet ja prosessit, kuten organisaation fyysinen ympäristö, teknologia ja yhteisön jäsenten näkyvä käyttäytyminen. Artefakteja on ulkopuolisen helppo tarkkailla ja kuvata, mutta niiden merkitystä yhteisölle on vaikea havainnoida. Ilmaistut arvot sisältävät organisaation strategian, tavoitteet ja filosofiat. Niiden avulla voidaan ennustaa artefakti-tasolla näkyvää käyttäytymistä, mutta syvällisempää ymmärtämistä varten täytyy huomioida taustalla olevat perusolettamukset, jotka ovat tiedostamattomia, itsestään selviltä tuntuvia uskomuksia, käsityksiä, ajatuksia ja tunteita. Ne ovat arvojen ja toiminnan perimmäisiä lähteitä, ja niitä on vaikea muuttaa. Jos ymmärtää organisaation kulttuurin dynamiikkaa, voi ymmärtää paremmin, miksi erilaiset organisaatiot ovat niin erilaisia ja myös sitä, miksi muutosten toimeenpano on vaikeaa. (Schein 1992, 5, 17–22)

Kuvio 3 Kulttuurin tasot (Schein 1992, 17).

Yliopisto poikkeaa esimerkiksi julkishallinnollisista organisaatioista ja yrityskonserneista huomattavasti siinä mielessä, että se sisältää monia erilaisia osakulttuureita (Mustajoki 2002, 48). Oppimiskulttuuria tulee tarkastella yksikkökohtaisesti, jotta löydetään juuri tietyn yksikön ohjaukseen vaikuttavat tekijät, kuten ohjausperinne, kokemukset, käsitteet ja käytännöt. Yhtä ainoa oikeaa ohjaustapaa ei ole olemassa, vaan yksikön täytyy suunnitella juuri omiin tarpeisiin ja omaan kulttuuriin sopivia toteutustapoja. (Maikkola & Olkkonen 2004, 16–17)

Kulttuuritekijät vaikuttavat myös opiskelijan asemaan: kuinka opiskelijaan suhtaudutaan tai kuinka hänen oletetaan käyttäytyvän ja toimivan. Nykyiselle yliopistokulttuurille on ominaista opettajien ja opiskelijoiden kohtaamattomuus ja vuorovaikutuksen vähäisyys. Yliopistolaitosten massoituminen ja ohjausresurssien väheneminen opiskelijamäärien kasvaessa ovat vähentäneet vuorovaikutusta ja yksittäisen opiskelijan saamaa ohjausta. Ohjauksen ongelmat eivät kuitenkaan ole ratkaistavissa vain resurssien lisäämisellä, sillä kyse on enemmänkin totutuista tavoista, joihin kuuluvat kommunikaation säästeliäisyys ja yksinpärjäämisen ihannointi. Opiskelijat ovat tottuneet toimimaan ympäristössä, johon ei kuulu avoin lähestyminen ja keskustelu. (Säntti 1999, 70) Vuorovaikutusta voidaan yrittää tehostaa huomioimalla fyysisen ympäristön vaikutus. Kynnys hakeutua ohjaukseen on matalampi, jos

ohjauksen toimipisteet sijaitsevat helposti lähestyttävässä paikassa esimerkiksi muiden opiskelijapalveluiden lähetyvillä. Avoimet tilat helpottavat vuorovaikutusta henkilökunnan ja opiskelijoiden välillä, ja näin vaikuttavat osaltaan tiedeyhteisön ilmapiiriin.

Yliopiston ilmapiiri vaikuttaa joko edistävästi tai heikentävästi opiskelijoiden toimintaan (Kärkkäinen 2005, 20–21). Opintoilmapiiri on yksikön ”henki”, joka kertoo, kuinka yhteistyö ja tiedonkulku toimivat yksikössä (Maikkola & Olkkonen 2004, 16–17). Kuittisen et al. (1990, 1) mukaan opintoilmapiiri on ”sosiaalinen voimakenttä”, joka muodostuu laitoksen pedagogisen panostuksen, tieteellisen tason, opiskelijoiden osallistumistavan ja keskusteluilmapiirin sekä opettajien opetustavan yhteistuloksena. Ideaalinen yliopisto on vuorovaikutuksellinen ja dynaaminen yhteisö, jossa yhdessä pyritään tiedon etsimiseen, luomiseen ja jakamiseen (Kärkkäinen 2005, 20–21).

Yhteisön tietoresursseilla on samankaltaisia tasoja kuin kulttuurilla. Niitä voidaan kuvailla jäävuori-vertauksen avulla. Strukturoitu, eksplisiittinen tieto on jäävuoren näkyvissä oleva huippu. Tämä osa tietoresursseja on helposti löydettävissä ja tunnistettavissa ja siten myös helpompi jakaa. Merkityksellinen osa jäävuorta on pinnan alla, näkymättömissä ja vaikeasti ilmaistavissa. Tämä piilossa oleva osa viittaa yhteisön hiljaiseen tietoon, jota on vaikeampi jakaa. (Haldin-Herrgard 2000, 358) Hiljainen tieto -käsitteen loi alun perin Michael Polanyi vuonna 1966. Polanyi (1967, 4) kirjoitti teoksessaan *The Tacit Dimension*, että tietoa käsitellessä täytyy aloittaa faktasta ”we can know more than we can tell”. Hiljainen tieto kuvaakin ajatuksien välisiä yhteyksiä, joita ei voida muodostaa sanoiksi tai kuviksi, ja tietämystä, mikä päätös tehdä tai kuinka tehdä jotain. Hiljaista tietoa ei voida selkeästi ilmaista sellaisessa muodossa, että toinen ihminen voisi ymmärtää tiedon ja luoda sen. (Bennet & Bennet 2008, 75)

Eksplisiittistä tietoa on mahdollista varastoida esimerkiksi oppaiksi ja informaatiojärjestelmiksi, mutta hiljainen tieto on lähinnä varastoituna ihmisiin (Haldin-Herrgard 2000, 359). Oman alan akateemista kulttuuria eli ”piilotietämystä” opiskelija ei voi siten oppia kirjoja lukemalla (Mäkinen et al. 1999, 63–64). Kaikki toiminta, johon opiskelija osallistuu opintojensa alussa sitouttaa ja sosiaalistaa häntä opiskelu- ja

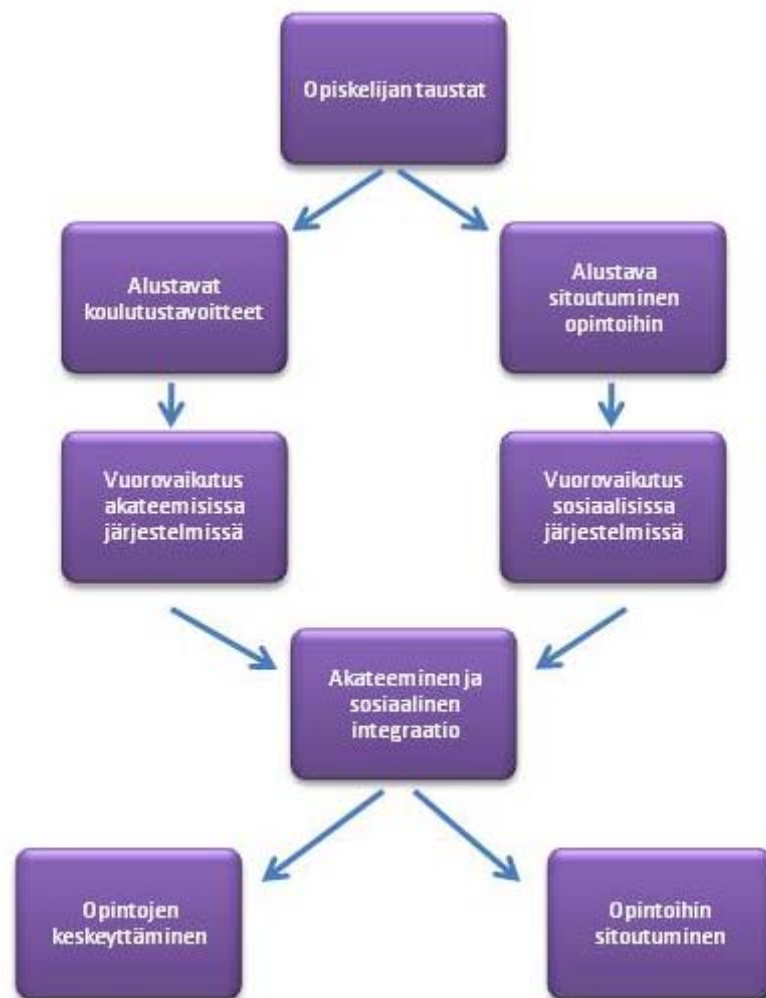
tiedeyhteisön kulttuuriin (Ali-Yrkkö 2003, 60). Hiljaista tietoa opitaan tiedeyhteisön sisäpiireissä, keskusteluissa, seminaareissa ja tutkimusprojekteissa, ja erilaiset ohjausmenetelmät, kuten opettajatuutorointi ja opiskelijatuutorointi sopivat hiljaisen tiedon jakamisen tukemiseen. Kun opiskelija on oppinut tavan toimia kulttuurin tiedostettujen ja tiedostamattomien sääntöjen mukaan, hänellä on mahdollisuus sitoutua yhteisöön.

2.3 Ohjauksen tavoitteet ja sisällöt

Korkeakoulun ohjaukselle määrittelemät tavoitteet voidaan jakaa kahteen pääryhmään: opiskelijakeskeisiin ja korkeakoulukeskeisiin. Opiskelijakeskeisiin tavoitteisiin sisältyy muun muassa opiskelijan tukeminen ja kannustaminen tavoitteellisessa opiskelussa ja kehittämisessä oman alansa ammattitaitoiseksi osaajaksi. (Moitus et al. 2001, 24–25) Ydintavoitteena voidaan pitää sitä, että ohjaaja tekee vähitellen itsensä tarpeettomaksi, kun ohjattava oppii ohjaamaan itse itseään (Mikkonen et al. 2003, 35). Itseohjautuvaksi kasvamiseen kuuluu omien tavoitteiden ja ratkaisumenetelmien löytäminen. Opiskelijan on kyettävä ottamaan opintojen edetessä entistä enemmän vastuuta omasta opiskelustaan, opintojen suunnittelusta ja oppimisestaan. Ohjattavaa tulee auttaa kehittämään itselleen sellaisia sisäisiä kriteerejä, joiden avulla hän voi tehdä itsenäisiä valintoja ja päätöksiä sekä osaa arvioida ja analysoida toimintaansa. Yliopistoissa tällainen itseohjautuvuuden vaatimus on ollut välillä niin vahva, että alusta asti opinnoista yksin selviämisen on katsottu olevan hyve. Ohjausta on ollut saatavilla, mutta sitä ei ole aktiivisesti tarjottu. Tämän on ajateltu kasvattavan opiskelijaa itsenäisyyteen ja omasta toiminnastaan vastaamiseen. (Mikkonen et al. 2003, 35, 38)

Korkeakoulukeskeiset opintojen ohjauksen tavoitteet liittyvät pääosin korkeakoulun määrällisiin opinto- ja tutkintotavoitteisiin. Tällöin korostetaan opiskelun nopeuttamista ja tehostamista, opintoaikojen lyhentämistä ja keskeyttämisten ehkäisyä. (Moitus et al. 2001, 24–25) Amerikkalaisen yliopisto-opintojen keskeyttämistä tutkineen Vincent Tinton (1975, 95) malli kuvaa syitä, miksi opiskelija keskeyttää opintonsa tai kiinnittyy opintoihinsa, opiskelee sinnikkäästi ja valmistuu (kuvio 4). Mallin mukaan yliopistoon

saapuu taustoiltaan erilaisia opiskelijoita, joilla on henkilökohtaisia ja akateemisiin taitoihin liittyviä valmiuksia sekä yliopisto-opintoihin liittyviä tavoitteita ja toiveita. Vuorovaikutus opiskelijan ja yliopiston rakenteiden ja sen yhteisön jäsenten välillä muodollisissa ja epämuodollisissa akateemisissa ja sosiaalisissa järjestelmissä muokkaa näitä tavoitteita. Tyydyttävien ja palkitsevien kohtaamisten oletetaan johtavan opiskelijan akateemiseen ja sosiaaliseen integroitumiseen ja pysymiseen opiskelualallaan. (Honkimäki 2006, 236; Lähteenoja 2010, 51–52) Opintoihin sitoutumiseen liittyy varmuus oikean alan valinnasta sekä kuva siitä ammatista, johon opinnot johtavat (Rautopuro & Väisänen 2002, 8). Opintojen keskeyttäminen johtuu mallin mukaan epäonnistuneesta integroitumisesta yliopistoon. Tällöin opiskelijan koulutustavoitteet ja halu sitoutua eivät saa opiskeluympäristöstä tukea. (Lähteenoja 2010, 52) Mallin eri tekijöitä käsitellään seuraavissa luvuissa.

Kuvio 4 Tinton (1975, 95) käsitteellinen malli opintojen keskeyttämiseen johtavista tekijöistä mukailtuna.

2.3.1 Opiskelijoiden taustat ja tarpeet

Yliopisto-opiskelijat muodostavat taustaltaan, tavoitteiltaan ja toimintatavoiltaan yhä heterogeenisemmän ryhmän, joten käsitystä ”normaaliopiskelijasta” ja hänen tarpeistaan on vaikea muodostaa (Mustajoki 2002, 67; Nummenmaa et al. 2005, 17). Opiskelijoiden erilaiset taustatekijät, kuten sukupuoli, aikaisempi koulumenestys sekä perhetaustat, vaikuttavat opiskelijan itselleen asettamiin koulutustavoitteisiin ja haluun sitoutua opintoihin (Tinto 1975, 94–95).

Näillä taustatekijöillä, sekä missä opintojen vaiheessa yksilö on, on myös vaikutusta ohjauksen tarpeisiin ja sisältöihin. Korkeakouluopiskelijoista suurin osa tulee suoraan lukiosta, joten heille sosiaalinen liittyminen korkeakouluyhteisöön on tärkeää opintojen alkuvaiheessa. Joillakin opiskelijoilla on jo etukäteen suoritettuna esimerkiksi avoimen yliopiston opintoja tai ammattikorkeakouluopintoja, joten he tarvitsevat neuvontaa erityisesti korvaavuuskysymyksissä. Osa opiskelijoista pitää taukoa opintojensa aikana esimerkiksi asevelvollisuuden tai äitiysloman takia, joten he saattavat tarvita ohjausta opintojen uudelleen aloittamisessa. Moni lähtee kansainväliseen vaihtoon opintojensa aikana. Heille tulisi tarjota ohjausta ja neuvontaa ennen vaihtoa, sen aikana ja sen jälkeen. (Moitus et al. 2001, 41–42) Lisäksi ohjauksen osa-alueisiin kuuluu muun muassa ammattiharjoittelun, urasuunnittelun, henkilökohtaisen tai ammatillisen kasvun ohjaus sekä opiskelutekniikoihin ja ajanhallintaan perehdyttäminen (Mikkonen et al. 2003, 37).

Opiskelijoiden oppimisen ja tiedonhaun tavoissa ja tyyleissä on eroja. Osa opiskelijoista on aktiivisia ja hakee itsenäisesti tietoa, osa taas on passiivisia eikä hae ohjausta tai neuvontaa vaikka hyötyisikin siitä. Korkeakoulun tulisi kehittää menettelyitä, joilla tunnistetaan opiskelijoiden ohjaustarpeet ja tarjota kullekin opiskelijaryhmälle heidän tarpeitaan vastaavaa ohjausta. Opiskelijat itse ovat painottaneet ohjaustarpeissaan laadullista näkökulmaa määrällisen sijaan. Tarpeissa korostuvat usein yksilöllisyys, motivoivuus ja vuorovaikutus. (Moitus et al. 2001, 25, 41–42)

2.3.2 Akateeminen ja sosiaalinen integroituminen yliopistoon

Yksi opintojen alkuvaiheen tavoitteista on integroituminen yliopistoyhteisöön. Integraatiota on sekä akateemista että sosiaalista. Akateeminen integraatio muodostuu opettajien osoittamasta kiinnostuksesta opiskelijoita kohtaan sekä opintomenestyksestä ja opiskelun merkityksestä suhteessa opiskelijan omiin älyllisiin tarpeisiin ja kehitykseen. Hyvät arvosanat ovat opiskelijalle menestymisen merkki ja näkyvin ulkoinen palkkio korkeakoulun akateemisessa järjestelmässä. Älyllinen kehitys on

puolestaan sisäinen palkkio, joka liittyy opiskelijan omaan kasvuun ja akateemiseen kehitykseen. (Lähteenoja 2010, 52; Tinto 1975, 104)

Sosiaaliseen integraatioon liittyvät opiskelijan kontaktit henkilökuntaan ja opiskelutovereihin sekä opintososiaalinen toiminta. Vuorovaikutus tukee yhteisöön ja opintoihin kiinnittymistä. (Lähteenoja 2010, 52; Tinto 1975, 107) Sosiaalisesta integraatiosta on hyötyä paitsi opintojen aikana, myös opintojen jälkeen. Opiskelutovereista muodostetusta sosiaalisesta verkostosta voi olla hyötyä työelämässä. Lisäksi ylioppilaskunnan, ainejärjestöjen ja osakuntien toimintaan osallistumisesta saatu kokemus ja tieto on usein yhtä arvokasta kuin opiskelun aikana saatu tietomäärä (Mustajoki 2002, 68–69).

Integraation tarkoituksena on, että opiskelija pääsee sisälle yhteisön toimintaan ja hänelle tarjotaan mahdollisuus vuorovaikutukseen henkilökunnan ja muiden opiskelijoiden kanssa (Tiilikainen 2000, 84). Sitoutuminen opintoihin ja omat koulutustavoitteet vahvistuvat tai heikentyvät näiden kokemusten myötä. On mahdollista, että opiskelija integroituu esimerkiksi vain sosiaalisesti, mutta keskeyttää opintonsa huonon opintomenestyksen takia. Opiskelija voi myös menestyä kohtalaisesti opinnoissaan, mutta jättää opinnot kesken koska ei ole integroitunut sosiaalisesti. Edelleen on huomioitava myös opiskelijan yksilölliset tekijät, kuten tausta, odotukset ja sitoutumishalu. (Lähteenoja 2010, 52)

Yliopistoon integroitumisella on vaikutusta opintojen etenemiseen. Sosiaalisen vuorovaikutuksen kokemukset yliopistoyhteisössä johtavat opintojen sujuvaan etenemiseen ja ehkäisevät opintojen keskeyttämistä (Tinto 1975, 109). Kärkkäisen (2005, 102) Tampereen teknillisessä yliopistossa tekemän tutkimuksen mukaan normaaliajassa valmistuneet opiskelijat olivat sosiaalisesti ja akateemisesti integroituneet yliopistoon opinnoissaan pitkittyneitä paremmin sekä saaneet määrällisesti enemmän ja monipuolisempaa ohjausta. Tiilikaisen (2000, 93) tutkimuksen mukaan laitokseen, opetukseen, opiskelijayhteisöön ja opintojen ohjaukseen tyytyväisimmät suorittavat eniten opintoviikkoja ensimmäisen lukuvuoden aikana. Opintojen ohjauksen, yliopistoyhteisöön integroitumisen ja opinnoissa edistymisen välillä voidaan nähdä selvä yhteys. Vaikka yliopistoon integroitumisen

tärkeyttä painotetaan erityisesti opintojen alkuvaiheessa, sen merkitystä ei pidä unohtaa opintojen edetessäkään (Kärkkäinen 2005, 22).

2.3.3 Opintoihin sitoutuminen

Opintoihin sitoutuminen tapahtuu monen tekijän yhteisvaikutuksesta ja kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, joten siihen voidaan pyrkiä vaikuttamaan (Honkimäki 2006, 236). Opintojen ensimmäinen vuosi on todettu keskeiseksi opintoihin sitoutumisen kannalta, ja tällöin voidaan ohjauksen avulla ehkäistä niin sanottuja turhia keskeyttämisiiä (Moitus et al. 2001, 53). Hyväksi ja ammatillisesti tai muuten tarkoituksenmukaiseksi koettu ohjaus sitoo opiskelijoita opintoihin, mutta tärkeänä pohjana sitoutumiselle on korkeatasoinen, innostava ja haasteellinen opetus. On turha tyrkyttää opintojen ohjausta, jos opiskelija kokee, että hänelle opetetaan vääriä asioita väärällä tavalla. Myös oikeiden opiskelutottumusten ja -tekniikoiden hankkiminen jo opintojen alkuvaiheessa on tärkeää. (Mustajoki 2002, 175; Rautopuro & Väisänen 2002, 19)

Opiskelijoiden sitoutumiseen opintoihin vaikuttaa se, millaisen arvon he antavat koulutukselleen ja miten he orientoituvat opiskeluun (Honkimäki 2006, 241). Mäkinen (2003, 41) on löytänyt tutkimuksissaan monia erilaisia koulutusorientaatioita, kuten syväsuuntautuneisuus, (ahdistunut) pintasuuntautuneisuus, saavutusorientaatio, systemaattinen orientaatio, työelämäsuuntautuneisuus, käytännöllinen orientaatio, sosiaalinen orientaatio ja kiinnostuksen puute. Koulutusorientaatioilla on huomattu olevan yhteyttä siihen, kuinka nopeasti opiskelijat valmistuvat. Työelämäsuuntautuneet näyttävät valmistuvan nopeammin kuin ne, joita kiinnostaa ennen kaikkea itse opiskelu. Hitaimmin opinnot etenevät niillä, jotka eivät ole kiinnostuneita opinnoistaan. (Mäkinen et al. 2004, 184–185) Suurin osa opintojaan aloittavista, jotka eivät ole omistautuneet opintoihinsa, vaihtavat myöhemmin pääainetta tai jopa keskeyttävät opintonsa (Mäkinen 2003, 43).

Erityisesti matemaattis-luonnontieteellisen alan opiskelijat kuuluvat ryhmään, jotka ilman alkuvaiheen sitoutumista vaihtavat myöhemmin pääainetta tai keskeyttävät

opinnot. Heidän kohdallaan tulevaan ammattiin sosiaalistuminen ei ole vahvistamassa sitoutumista alaan. (Honkimäki 2006, 242) Uravalintaan liittyvät kysymykset ovatkin tutkimusten mukaan ratkaisevassa asemassa opintoihin sitoutumisessa (Mäkinen 2004, 68). Rautopuron ja Väisäsen (2002, 19) mukaan opiskelijoita tulisi ohjata entistä enemmän uravalintaan liittyvissä kysymyksissä ja auttaa heitä selkiyttämään opiskelumotiivejaan. Opiskelijan tulisi voida nähdä, mitä konkreettista hyötyä opinnoista on hänelle. Tätä voidaan toteuttaa esimerkiksi olemalla aktiivisesti yhteistyössä työelämän kanssa (Mäkinen 2004, 72–73).

Yliopiston opetus- ja oppimisolosuhteita kehittämällä voidaan parantaa opiskelijoiden pysymistä opiskelualallaan. Tähän vaikuttavat myös opettajien opiskelijoihin kohdistamat odotukset, sillä on huomattu, että opiskelijat eivät todennäköisesti vaihda alaa ympäristössä, jossa heidän odotetaan menestyvän. Sitoutumista parantaa myös opiskelijoiden saama tuki ja palaute, yhteisöön integroituminen ja oppimiseen sitouttaminen. On tärkeää saada opiskelijat oppimaan ja oppimaan yhdessä toisten opiskelijoiden kanssa. (Honkimäki 2006, 244–245)

Varsinainen sitoutuminen opiskelupaikkaan tapahtuu tai ei tapahdu sen mukaan, missä määrin opiskelija kokee sopivansa tavoitteineen opiskeluympäristöönsä (Honkimäki 2006, 248). Monet motivaatio-ongelmaiset opiskelijat kertovat valinneensa opiskelupaikkansa sillä perusteella, että sinne on ollut helppo päästä tai opiskelija ei ole itse asiassa tehnyt minkäänlaista valintaa, vaan on täysin ulkoisten tekijöiden perusteella ajautunut opiskelupaikkaansa. Opiskelijan sitoutuminen valitsemaansa alaan on tällöin heikoissa kantimissa, sillä valinnan ovat tosi asiassa tehneet opiskelijan vanhemmat tai siihen ovat vaikuttaneet muut ympäristön paineet ja odotukset. (Heikkilä et al. 2003, 143)

Opintoihin sitoutumisen yhteyttä opintojen keskeyttämiseen on tutkittu paljon. Rautopuron ja Väisäsen (2001, 62–66) tutkimuksessa löydettiin selvä yhteys: vahvasti sitoutuneet jatkoivat sinnikkäämmin opintojaan kuin heikosti sitoutuneet. Heikosti sitoutuneilla oli yli kuusikertaa suurempi todennäköisyys opintojen keskeyttämiseen. Keskimääräisesti sitoutuneilla oli yli kaksi kertaa suurempi todennäköisyys keskeyttää

opinnot kuin vahvasti sitoutuneilla opiskelijoilla. Tutkimuksessa todettiin, että erityisesti ensimmäisen vuoden aikana keskeyttäneillä heikko sitoutuminen ja positiivisten opiskelukokemusten puuttuminen olivat tärkeitä keskeyttämistä ennustavia tekijöitä. Toisen tai kolmannen vuoden aikana keskeyttäneillä syyt liittyivät enemmän opetukseen ja ohjaukseen kuin ensimmäisen vuoden keskeyttäjäillä.

Tiilikaisen (2000, 49–51) yliopistoyhteisöön sosiaalistumista tarkastelleessa tutkimuksessa käsiteltiin myös opintoihin sitoutumista. Merkittävä tekijä sitoutumisen ja opiskelutyytyväisyyden kannalta oli se, oliko opiskelija päässyt haluamalleen alalle. Selvitykseen osallistuneista opiskelijoista 78 % oli päässyt toivomaansa opiskelupaikkaan. He kokivat olevansa tyytyväisimpiä omiin opiskelumenetelmiinsä, kykyynsä pyytää neuvoa opiskeluongelmiin ja kykyynsä keskittyä opiskeltavaan asiaan. Käsitykset omista kyvyistä korreloivat sen kanssa, kuinka helposti lähestyttävänä opiskelija piti opettajia. Tämä oli yhteydessä siihen, kuinka tehokkaiksi he kokivat omat opiskelumenetelmänsä, kuinka he kokivat osaavansa organisoida opiskeluaan ja voivansa kysyä neuvoja opiskeluongelmiinsa.

Lähteenoja (2010, 71) viittasi teoksessaan Pascarellan ja Terenzinin (2005, 426–427) raportoihin 15 yhdysvaltalaiseen tutkimukseen, joissa yliopistoon sitoutuminen opintojen alkuvaiheessa vaikutti tilastollisesti merkitsevästi opiskelusinnikkyYTEEN. Tämä vaikutus säilyi vaikka opiskelijoiden tausta, koulumenestys ja ennakoiva sitoutuminen yliopisto-opiskeluun vakioitiin. Sekä akateeminen että sosiaalinen osallistuminen vaikutti välillisesti sitoutumiseen, sillä se lisäsi opiskelusinnikkyyttä. Raportoitujen 15 tutkimuksen joukossa oli monen tyyppisiä yliopistoja, ei ainoastaan sellaisia joissa opiskelijat asuvat yliopistokampuksilla.

2.3.4 Ammattikuvan kehittyminen

Ammattikuvan kehittyminen alkaa yleensä ammattialaan ja sen opiskeluun liittyvistä odotuksista. Näiden pohjalle voidaan kokemusten kautta rakentaa tarkempi kuva tulevasta työelämästä. (Mäkinen 2004, 60). Monilla opintonsa aloittavilla ei kuitenkaan

ole tarpeeksi ennakkotietoa alan opinnoista, opiskelutavoista ja tulevasta työstä (Laukkanen 1988, 14; Mäkinen 2004, 58).

Ammattikuvan kehittymiseen vaikuttaa myös, onko kyseessä ammattiin vai sivistykseen tähtäävä koulutus. Mustajoen (2002, 68) mukaan ammattiin tähtäävän koulutuksen ominaispiirteitä ovat tiivis opintosuunnitelma, opintojen putkimaisuus, varma valmistuminen, kiinteä opintoaika, koulutuksen keskittyminen harvoin asioihin sekä ammattipätevyyden ja tiettyjen konkreettisten valmiuksien hankkiminen. Sivistysyliopistoissa on päinvastoin väljä opintosuunnitelma, paljon valinnaisuutta, paljon keskeyttämisää, vaihtelevat opintoajat ja laaja-alainen koulutus. Tavoitteena on enemmänkin sivistys ja henkinen kasvu.

Etenkin humanistisia, luonnontieteellisiä ja yhteiskuntatieteellisiä aloja yhdistää se, että tutkinto ei useimmissa tapauksissa valmista suoraan mihinkään ammattiin, vaan koulutuksen tarkoituksena on antaa riittävän hyvä perusvalmius toimia erilaisissa tehtävissä (Manninen 2003, 96). Tämä epätietoisuus tulevaisuudesta synnyttää epävarmuutta, joka vaikuttaa opiskelumotivaation ylläpitämiseen (Mäkinen 2004, 58). Humanistisissa ja luonnontieteellisissä koulutuksissa opinnot keskeytetäänkin ilman tutkinnon suorittamista useammin kuin muilla aloilla. Vähiten opintojen keskeyttämistä on havaittu koulutusaloilla, jotka valmistavat suoraan ammattiin, kuten lääketieteellinen koulutus. (Pajala & Lempinen 2001, 63)

Mäkinen (2004, 65) huomasi tutkimuksessaan, että opiskelun eteneminen oman alan syventävien opintojen vaiheeseen auttaa useimpia opiskelijoita selkeyttämään tulevan työnsä kuvaa. Ammattikuvaa selkeyttää myös sivuaineopiskelu, kesätyöt ja muut opiskeluaikana tehdyt työt sekä opiskeluun liittyvät työharjoittelut. Kuten jo opintoihin sitoutumista käsiteltäessä tuli ilmi, opiskelijoita tulisi ohjata enemmän uravalintaan liittyvissä kysymyksissä ja tuoda esille erilaisia työllistymismahdollisuuksia esimerkiksi järjestämällä opiskelijoille tilaisuuksia, joissa koulutuksesta valmistuneet kertovat työstään tai yritykset toiminnastaan. (Mäkinen 2004, 65, 72–73)

2.4 Ohjausmenetelmät

Ohjausjärjestelmään kuuluu erilaisia ohjausmenetelmiä, joista seuraavaksi esitellään tämän tutkimuksen kannalta tärkeimmät menetelmät. Nämä ovat henkilökohtainen ohjaus, pienryhmäohjaus, vertaisohjaus, henkilökohtainen opintosuunnitelma sekä opintojen seuranta. Menetelmien yhteydessä kerrotaan esimerkkejä sopivista ohjaustahoista, jotka voivat hyödyntää menetelmää sekä ohjaussisällöistä.

2.4.1 Henkilökohtainen ohjaus

Henkilökohtaista ohjausta voidaan pitää yleisimpänä opiskelijoiden ohjausmenetelmänä. Henkilökohtaista ohjausta on tarjolla muun muassa opintojen suunnitteluun, urasuunnitteluun, opinnäytetyön tekemiseen, työharjoitteluun, kansainväliseen vaihtoon ja opintojen tukipalvelujen käyttöön liittyvissä kysymyksissä. Henkilökohtaista ohjausta antavat muun muassa opettajat, opettajatuutorit, opintoneuvojat, yliopistojen professorit, tiedekunta- ja opintosihteerit, uraohjaajat, kansainvälisen vaihdon henkilöstö, kirjaston henkilöstö ja laitoksen tai koulutusohjelman kanslian henkilökunta. Vaikka henkilökohtaista ohjausta on tarjolla runsaasti, sen hyväksikäyttö on usein kiinni opiskelijoiden omasta aktiivisuudesta. Passiivisemmat opiskelijat jäävät helposti vaille tarvitsemaansa ohjausta. Henkilökohtaiseen ohjaukseen hakeutumisen kynnystä olisi hyvä madaltaa, jotta siihen hakeutuminen mielletäisiin helpoksi ja normaaliksi. (Moitus et al. 2001, 35–36)

Korkeakoulut eivät yleensä tarjoa kaikille opiskelijoille säännöllistä henkilökohtaista ohjausta. Henkilökohtaisen ohjauksen puute on osittain resurssikysymys. Varsinkaan suurissa korkeakouluissa ja yksiköissä ei ole henkilöresursseja säännölliseen, kaikki opiskelijat kattavaan henkilökohtaiseen ohjaukseen. (Moitus et al. 2001, 36) Opiskelijat itse toivoisivat lisää henkilökohtaista ohjausta opintojen eri vaiheisiin. Henkilökohtaisesta ohjauksesta haetaan varmennusta ja rakennusaineita omalle ammatilliselle kehitymiselle mutta myös laajemmin opiskelijaidentiteetille erilaisten valinnanmahdollisuuksien lisääntyessä. Opiskelijat haluaisivat keskustella valinnoistaan

asiantuntijan kanssa ja kaipaavat erityisesti opintojen aloitusvaiheessa ohjausta esimerkiksi henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimiseen ja sivuaineiden valintaan. (Vehviläinen et al. 2009, 324) Joissakin korkeakouluissa opiskelijoita ohjataan opintosuunnitelman teossa henkilökohtaisesti käytävillä säännöllisillä ohjauskeskusteluilla (Moitus et al. 2001, 36).

2.4.2 Pienryhmäohjaus

Ryhmäohjausta voidaan käyttää eri yhteyksissä ja erilaisiin tarkoituksiin, kuten opinnäytetyön ohjauksessa ja opiskelijatuutoroinnissa. Pienryhmäohjaus on opintojen ohjauksen muotona usein kannattavampi ja taloudellisempi kuin kahdenkeskinen ohjaus. Pienryhmäohjaus soveltuu erityisesti yleiseen neuvontaan ja ohjaukseen, mutta myös oppimisen ja opintojen suunnittelun sekä uravalinnan ohjaukseen. (Moitus et al. 2001, 36)

Asiantuntevasti ohjattu ryhmä on opiskelijalle tärkeä tuen lähde ja luo mahdollisuuden vuorovaikutukselliseen oppimiseen, sosiaaliseen tukeen ja kontaktien luomiseen. Ryhmän jäsenenä toimiminen kasvattaa sosiaalisia taitoja ja lisää tietoisuutta siitä, millaisena muut hänet näkevät. Ryhmässä tapahtuva oppiminen ja ongelmanratkaisu kehittävät myös opiskelijoiden työelämävalmiuksia, kuten vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja sekä yhteisöllistä asiantuntijuutta. Nämä ovat tärkeitä, sillä työelämässä toimiessaan asiantuntijat analysoivat työtilanteita, ratkaisevat työhön liittyviä ongelmia ja kehittävät työtään yhä harvemmin yksin. Tarvitaan yhdessä työskentelyä ja asiantuntijarajoja ylittävää ongelmanratkaisua. (Nummenmaa & Lautamatti 2005, 104–105)

Ryhmäohjauksen perustana on oppimista tukeva, hyväksyvä ilmapiiri. Turvallinen ympäristö mahdollistaa sen, että opiskelijat uskaltavat osallistua, puhua, esittää kysymyksiä, antaa palautetta, tutkia omaa osaamistaan sekä kokeilla uusia tapoja asennoitua. Monijäseninen ryhmä tuo esiin erilaisia ajattelu- ja toimintavaihtoehtoja ja luo näin mahdollisuuden yksilön kognitioiden, asenteiden ja toiminnan uudelleen suuntautumiseen. (Nummenmaa & Lautamatti 2005, 106)

2.4.3 Vertaisohjaus

Vertaisohjauksen ydinajatus on opiskelijoiden toisilleen antama tuki ja apu opiskelussa ja oppimisessa. Vertaisohjaus perustuu samassa tilanteissa olevien tai olleiden henkilöiden keskinäiseen vuorovaikutukseen, jossa jaetaan tietoa, taitoja ja kokemuksia. Vertaisohjausta lienee ollut olemassa jossain muodossa aina, kun opetusta on organisoidusti järjestetty. Järjestelmällinen vertaisohjaus alkoi, kun englantilaisissa Public School -oppilaitoksissa termiä ”tutor” alettiin käyttää tarkoittaessa vanhempaa opiskelijaa, joka auttoi uusia tulokkaita sopeutumaan sisäoppilaitosten asuntolaelämään ja laajemmin opiskeluyhteisöön. (Kallinen et al. 2006, 9)

Vakiintunein vertaistuutoroinnin muoto yliopistoissa on opintojen alkuvaiheen opiskelijatuutorointi, jossa tuutorit ovat opinnoissaan hieman ohjattaviaan pidemmälle edenneitä opiskelijoita (Mikkonen et al. 2003, 45). Opiskelijatuutoroinnin lisäksi myös opintoneuvonta voi toimia vertaisohjauksena. Opintoneuvojina työskentelevät opiskelijat opastavat toisia opiskelijoita opintoihin liittyvissä asioissa. Opiskelija-opintoneuvojien etuna on se, että opiskelijoiden on usein helpompi kysyä apua toiselta opiskelijalta kuin henkilökunnalta. (Moitus et al. 2001, 38) Muita vertaisohjauksen muotoja ovat esimerkiksi opiskelijoiden vetämät opinto- tai lukupiirit. Opiskelijat voivat toimia myös työelämäneuvojina ja pitää vastaanottoa muille opiskelijoille. (Mikkonen et al. 2003, 46)

Vertaistuutoroinnin hyviin puoliin lukeutuu sekä oppimisen tehostuminen että opiskelutaitojen kehittyminen. Opiskelijoiden välinen yhteistyö on parhaimmillaan hyödyllistä sekä ohjaajalle että ohjattaville. Asioiden opettaminen muille vaatii aktiivista tiedon työstämistä, ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa omat ajatukset tulevat testatuksi. Tämä kehittää kriittistä ajattelua ja lisää keskustelua. (Mikkonen et al. 2003, 46–47)

2.4.4 Henkilökohtainen opintosuunnitelma

Suomalaisissa yliopistoissa otettiin tutkinnonuudistuksen yhteydessä käyttöön henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS), joka on pakollinen osa perustutkintoa. HOPSin tarkoitus on tukea opiskelijan kasvamista itsenäiseksi, kriittiseksi ja yhteisölliseksi oman alansa asiantuntijaksi. (Heikkilä et al. 2009, 372) HOPS sisältää opiskelijan tekemän suunnitelman opintojen sisällöstä, laajuudesta ja kestosta. Suunnitelma on joustava ja voi muuttua opintojen edetessä ja elämäntilanteen muuttuessa. (Maikkola & Olkkonen 2004, 198)

Yliopistoissa on erilaisia HOPS-käytäntöjä. Voidaan puhua sekä *rajatusta HOPSista* että *avoimesta HOPSista*. Rajatulla HOPSilla tarkoitetaan yleensä opintosuunnitelmaa melko teknisessä mielessä. Se voi olla esimerkiksi lomake, jonka avulla jäsennetään opintojen kulku, tehdään kurssivalinnat ja aikataulutetaan opinnot. Tällainen HOPS-työskentely auttaa jossain määrin opiskelijaa perehtymään koulutusohjelmaan. Hallinnon näkökulmasta HOPS on tässä tapauksessa vain keino varmistaa, että opiskelija on lukenut opinto-opasta. Avoin HOPS on laajempi kokonaisuus, joka sisältää enemmän opiskelijan omaa pohdintaa ja arviointia muun muassa uravalinnasta, ammatti-identiteetin rakentumisesta ja oman osaamisen kehittymisestä. Se tukee myös paremmin monimutkaisten päätösten tekemistä, opiskelun vaatimusten sisäistämistä ja opiskeluyhteisöön liittymistä. (Heikkilä et al. 2009, 372, 378)

Koulutusohjelmasta tai alasta riippuen HOPSin laadinta aloitetaan joko heti ensimmäisen vuoden syksyllä tai joustavasti myös myöhemmin. Sopiva ajankohta HOPS-työskentelyn esittelyyn kannattaa miettiä opintojen alkuvaiheessa tarkkaan, koska informaatiotulva on alussa suurimmillaan. HOPSin konkreettisen aloituksen voi kytkeä opetukseen, johonkin alkuvaiheen peruskurssiin tai ohjauksen yhteyteen, esimerkiksi teemapäivään tai yhteistapaamiseen. HOPSin tekeminen voi aiheuttaa opiskelijoissa vastustusta, jos he pitävät sitä ylimääräisenä työnä eivätkä ymmärrä sen merkitystä opiskelulle ja opintojen etenemiselle. (Maikkola & Olkkonen 2004, 198–199)

HOPSin tekoa voi ohjata esimerkiksi opiskelija- tai opettajatuutori (Maikkola & Olkkonen 2004, 198). HOPS-ohjauksessa pyritään tukemaan opiskelijaa opintojen suunnittelussa, arvioinnissa ja asiantuntijana kehittymisessä. Ohjaus kohdistuu ensisijaisesti opiskelijan omiin valintoihin, mutta taustalla on opetussuunnitelma ja sen vaatimukset. HOPS-ohjauksen tarkoituksena on myös tukea opintojen tavoitteellista ja suunnitelmallista etenemistä niin, että opiskelija saa suoritettua opintonsa kohtuujassa. Ohjaajan kannattaa pyrkiä aktiivisesti havainnoimaan tilanteita, joissa opiskelija tarvitsee tukea valintoihinsa. (Heikkilä et al. 2009, 373–374) HOPS-ohjauksen apuna voidaan käyttää kyselyä tai selvitystä opiskelijan toiveista, odotuksista ja tavoitteista opiskelun ja tulevaisuuden suhteen (Maikkola & Olkkonen 2004, 198).

2.4.5 Opintojen etenemisen seuranta

Yliopistoissa opintojen seuranta tapahtuu pääasiassa jälkikäteen vasta siinä vaiheessa, kun opintojen etenemisessä on havaittu ongelmia. Etenemistä seuraa lähinnä opintotuen kannalta Kela, mutta joissakin yliopistoissa tehdään myös omaehtoista seuranta opintosuoritusrekisterin avulla. Jälkikäteen annettavaan ohjaukseen voi kuulua esimerkiksi opiskelijaklinikkatoiminta tai kutsu opinto-ohjaajan tai professorin tapaamiseen. Näissä ohjaustilanteissa opiskelijoilla on mahdollisuus keskustella omista opiskelutavoitteista ja asettaa itselleen tavoiteaikatauluja. (Moitus et al. 2001, 53)

Opintojen etenemisen seurannassa painopisteen olisi hyvä olla ongelmien ennaltaehkäisyssä. Ennaltaehkäiseviä keinoja ovat esimerkiksi opettajatuutorisuhteen ylläpitäminen läpi opintojen tai opintojen etenemisen pullonkaulojen, kuten opinnäytetyön laadinnan, huomioiminen ja niihin liittyvän ohjauksen tehostaminen. Opiskelijalla tulisi myös olla välineitä opintojen etenemisen seurantaan. Näitä voivat olla esimerkiksi HOPSiin kytketyt seurantamenettelyt tai oman laitoksen tai koulutusohjelman keskimääräisiä suoritustietoja koskevien tilastojen julkaiseminen. Opintojen seuranta on herättänyt kritiikkiä sen suhteen, kuuluuko vastuu opintopisteiden kertymisestä korkeakoululle vai opiskelijalle. (Moitus et al. 2001, 53–

54) Opintojen seurannan on myös katsottu sotivan akateemista vapautta vastaan (Mustajoki 2002, 176).

Harvalla korkeakoululla on esittää tutkittua tietoa siitä, kuinka paljon hyvin järjestetty opintojen ohjaus, kuten opintojen seuranta, on tehostanut opiskelijoiden valmistumista tai ehkäissyt keskeyttämisiä. Sen sijaan monessa korkeakoulussa on selvitetty opintojen pitkittymisen syitä ja havaittu, että taustalla voi olla hyvin monenlaisia opiskelijan elämäntilanteeseen liittyviä tekijöitä. Selvää on kuitenkin, että opintojen aikana ilmeneviä esteitä on mahdollista raivata ohjauksellisin toimin ja sitä kautta tukea opiskelijaa valmistumaan tavoiteajassa. (Moitus et al. 2001, 53)

2.5 Ohjaustahot

Ohjauksen työnjakoon on erilaisia näkökulmia. Joidenkin opiskelijoiden mielestä olisi ihanteellista saada ohjausta vain yhdeltä taholta. Yliopistoissa ohjausta tai neuvontaa antavilla ei kuitenkaan ole välttämättä minkäänlaista ohjauskoulutusta ja ohjaus on heidän työstään monesti vain pieni osa. Yliopiston henkilökunnan ja resurssien näkökulmasta yhden ohjaustahon periaate on siis mahdoton. Opintojen ohjausta tarjotaan yliopistossa eri tasoilla: laitoksissa, tiedekunnissa, yliopiston yhteisinä palveluina sekä opiskelijajärjestöjen toimesta. On tärkeää, että eri tasoilla tiedetään, mitä ohjausta on tarjolla. Selkeä työnjako on keskeistä niin opiskelijoiden kuin resurssien käytön näkökulmasta. Yhteistyö eri ohjaustahojen välillä on tarpeen, jotta opiskelijat voidaan ohjata sinne, missä heidän ohjaustarpeisiinsa parhaiten vastataan. Kunkin ohjaustahon on tarkoituksenmukaista keskittyä ohjaukseen, johon oma asiantuntemus riittää. (Mikkonen et al. 2003, 37–38, 52)

Ohjausta toteutetaan sekä virallisesti että epävirallisesti. Virallinen ohjaus sisältää tiedekuntien ja yksiköiden opiskelijoille järjestämän ohjauksen, kuten opiskelijatuutoroinnin, opettajatuutoroinnin, opintoneuvonnan ja muiden tahojen järjestämän ohjauksen. Ohjausta voivat antaa opiskelijat tai henkilökuntaan kuuluvat ohjaajat. Epävirallinen ohjaus on koordinoimatonta, opiskelijoiden toisilleen antamaa ohjausta arjen opiskelutilanteissa tai esimerkiksi keskusteluja opettajan kanssa

epämuodollisissa tilanteissa opiskelutilanteiden ulkopuolella. Joissakin korkeakouluissa opiskelija- ja opettajatuutorointi on vielä epävirallista toimintaa, joka ei näy opetussuunnitelmassa. Epävirallisen ohjauksen ongelmana on se, että tieto voi olla puutteellista, epätasa-arvoisesti kohdentuvaa tai jopa virheellistä. Virallisen ja epävirallisen ohjauksen rajanvedosta tulisi keskustella sekä tunnistaa epävirallisen ohjauksen riskit ja määritellä, mitä informaatiota opiskelijan oletetaan saavan epävirallisen ohjauksen kautta. (Maikkola & Olkkonen 2004, 14, 70; Moitus et al. 2001, 33)

Seuraavaksi esitellään ohjaustahot, jotka ovat tämän tutkimuksen kannalta tärkeimmät. Näihin ohjaustahoihin kuuluvat opiskelijatuutorit, opettajatuutorit, opintoneuvojat sekä muu ohjauspalveluihin liittyvä henkilökunta.

2.5.1 Opiskelijatuutorit

Useissa korkeakouluissa opiskelijatuutoroinnilla on pitkät perinteet ja opiskelijatuutoreiden rooli on hyvin keskeinen uusien opiskelijoiden alkuvaiheen ohjauksessa ja neuvonnassa. Tuutorointi ajoittuu pääasiassa ensimmäiseen opintovuoteen ja erityisesti sen syyslukukauteen. Opiskelijatuutorien pääasiallinen tehtävä on esitellä opiskeluympäristöä ja opiskelun tukipalveluita. Uudet opiskelijat saavat tärkeää käytännöllistä tietoa opintojen aloittamiseen, opintojen rakenteeseen ja omaan koulutusalaan liittyen. Opiskelijat turvautuvat tuutoreihin usein myös opiskelijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä opintojen suunnitteluun liittyvissä kysymyksissä, varsinkin jos tähän ei tarjota erillistä ohjausta. Opiskelijatuutoreiden vahvuutena on heidän roolinsa helposti lähestyttävänä vertaisina, koska heillä on itsellään yleensä tuoreita kokemuksia opintojen aloittamisesta. (Maikkola & Olkkonen 2004, 62; Moitus et al. 2001, 37–38)

Opiskelijatuutoreiden roolin merkitystä ei voi painottaa liikaa. Tutkimustulosten mukaan opiskelijatuutorointi on hyvin tärkeä yliopisto-opiskeluun ja -yhteisöön sosiaalistava toimintamuoto. Uudet opiskelijat omaksuvat usein tiedostamattomasti ja kritiikittömästi opiskelijatuutoreiden asenteet, opiskelutottumukset ja toimintamallit.

(Maikkola & Olkkonen 2004, 62–63) Moni asia, josta opettaja tai muu henkilökunta puhuu, tulee uskottavaksi vasta kun toiset opiskelijat tuovat sen esille (Mikkonen et al. 2003, 46). Opiskelijatuutoreiden valintaan, koulutukseen ja heidän roolinsa tärkeyden tiedostamiseen sekä riittävään ohjausprosessin tukemiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota (Maikkola & Olkkonen 2004, 63). Vaarana on, että tuutorointi painottuu liikaa ”viihdepuolelle” eivätkä uudet opiskelijat saa asiallista informaatiota tarpeeksi (Tiilikainen 2000, 100).

Opiskelijatuutorointi voi olla epävirallista ja vapaamuotoista mutta myös laitosten ja tiedekuntien opetukseen ja ohjaukseen liittyvää. Opiskelijatuutoroinnin keskeinen kehittämisen haaste on opettaja- ja opiskelijatuutoroinnin kytkeminen luontevasti toisiinsa. (Mikkonen et al. 2003, 45–46) Opiskelijatuutorit koulutetaan yleensä tehtäväänsä. Koulutuksen kesto vaihtelee eri korkeakouluissa puolesta päivästä muutamaan päivään. Koulutuksia järjestävät pääasiassa opiskelijajärjestöt, mutta niihin saattaa osallistua kouluttajina esimerkiksi korkeakoulun ohjaushenkilökuntaa. Tuutorit saavat korkeakouluilta yleensä jonkinlaisen palkkion, kuten pienen rahallisen korvauksen tai opintopisteitä. (Moitus et al. 2001, 37–38)

2.5.2 Opettajatuutorit

Opettajatuutorointi alkoi Suomessa vuonna 1991 kolmen korkeakoulun, Helsingin ja Oulun yliopistojen sekä Teknillisen korkeakoulun omaopettajakokeiluna. Omaopettajatoiminnan tavoitteeksi asetettiin tällöin opiskelijan tavoitteellisen opiskelun ja opintojen suunnittelun opastaminen sekä opintojen eri vaiheiden tukeminen ja seuraaminen. (Tenhula & Pudas 1994, 14) Nykyään opettajatuutorointi on yleistynyt muissakin yliopistoissa, ja siitä on saatu kannustavia kokemuksia. Näkyvimpinä opettajatuutoroinnin vaikutuksina on huomattu opiskelijoiden ja opettajien välisen muurin madaltuminen, opiskeluilmapiirin kehittyminen välittömämpään suuntaan ja opiskelijoiden aktivoituminen. (Maikkola & Olkkonen 2004, 72–73)

Opettajatuutoroinnilla on monia muotoja, ja sitä voidaan toteuttaa sekä yksilö- että ryhmäohjauksena (Maikkola & Olkkonen 2004, 70). Yleistavoitteena on luoda

enemmän vuorovaikutusta opiskelijoiden ja opettajien välille, ja tuutoroinnilla voidaankin tarkoittaa lähes kaikkea opettajan ja opiskelijan välistä vuorovaikutusta, jolla edistetään opiskelijan opintojen etenemistä ja ohjataan opiskelijaa kiinnittymään omaan tiedeyhteisöönsä (Mikkonen et al. 2003, 43). Erityisesti isoissa yksiköissä tämän vuorovaikutuksen merkitys korostuu, sillä opintojen alkuvaiheessa opiskelijan ainoa kontakti henkilökunnan kanssa saattaa olla suurten ryhmien opetustilanne (Maikkola & Olkkonen 2004, 70). Opettajatuutori kannattaa esitellä opiskelijoille niin varhain kuin mahdollista, jotta tuutorointi tuntuisi todelliselta tervetuloivotukselta yhteisöön (Pihlman 1994, 11).

Opettajatuutoroinnilla tuetaan opiskelijoiden aktiivisuutta ja itsenäistä päätöksentekoa, joten holhoamisen vaara on hyvä tiedostaa (Pihlman 1994, 15). Opintojen alkuvaiheessa, jolloin tehdään henkilökohtaisia opintosuunnitelmia, opiskelijat kaipaavat tuutorilta suoriakin neuvoja ja toimintaohjeita, mutta ideana on ohjata ja tukea opiskelijaa ja auttaa häntä ratkaisemaan ongelmat itse (Maikkola & Olkkonen 2004, 71; Mikkonen et al. 2003, 44). Itseohjautuvuuteen pyrkiminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että opiskelija tulisi jättää yksin, vaan se edellyttää aina vuorovaikutusta ohjaajan ja opiskelijan välillä (Tenhula & Pudas 1994, 76). Opintojen edetessä tuutoroinnin luonne muuttuu neuvojen pyytämisestä ja jakamisesta enemmänkin opetussuunnitelman sisältöjen reflektiiviseksi tarkasteluksi ja opiskelijan asiantuntijuuden kehittämiseksi (Mikkonen et al. 2003, 44).

2.5.3 Opintoneuvojat

Opintoneuvojien tehtävänä on toimia opiskelijan opintojen tukena. Opintoneuvojina toimivat tehtävään nimetyt henkilöt. He voivat olla myös opiskelijoita, joten opintoneuvontaa toteutetaan myös vertaisohjauksena. Opintoneuvontaan sisältyy opiskelijoille suunnattu yliopistoa ja opiskelua koskeva tiedotus ja neuvonta. Neuvontaa tukevat erilaiset kirjalliset ja sähköiset materiaalit, kuten opinto-oppaat ja verkkosivut. (Maikkola & Olkkonen 2004, 25) Vaikka opintoneuvonta on erityisesti neuvonta- ja tiedotustoimintaa, myös ohjauksellinen elementti on nähtävissä, sillä jokaista

opiskelijaa tuetaan yksilöllisissä kysymyksissä (Ahonen 2006, 15). Koko opinnot kattavassa ohjauksessa opintoneuvonta on yksi toimiva ohjausmuoto, joka vastaa tiettyihin ohjaustarpeisiin, ja se on mielekästä integroida osaksi yksikön muuta ohjausta (Maikkola & Olkkonen 2004, 25–26).

2.5.4 Muu henkilökunta

Ohjausta ja neuvontaa tarjoavat myös monet muut tahot, kuten opintosihteerit ja muu opintoasioihin erikoistunut henkilökunta sekä kansainvälisten asioiden sihteerit. Lisäksi yliopistoissa on työelämäohjaukseen ja -koulutukseen erikoistuneita yksiköitä, jotka tarjoavat palveluita niin opiskelijoille, tiedekunnille, laitoksille kuin työnantajillekin. Opiskelijoille tarjotaan muun muassa internetpalveluita, tilaisuuksia ja yksilöllistä ohjausta liittyen työnhakuun, urasuunnitteluun, harjoitteluun ja työelämään sijoittumiseen. Useissa yliopistoissa on mahdollista hyödyntää myös opintopsykologien palveluita. Opintopsykologit ohjaavat opiskelijoita, joiden opinnot eivät ole edenneet heidän toivomallaan tavalla. Tavallisimpia ohjaukseen sisältyviä teemoja ovat motivaatio-ongelmat, ajankäytön hallinta sekä opinnoissa jaksaminen. Opintopsykologit eivät tarjoa terapiaa vaan ohjaavat tarpeen tullen opiskelijoita Ylioppilaiden Terveystenhuoltosäätiön palveluihin. (Vehviläinen et al. 2009, 330–331)

Työelämäohjaajat ja opintopsykologit ovat ohjausalan ammattilaisia, joiden työn tarkoituksena on tukea laitosten ja tiedekuntien ohjaustyötä erityisesti silloin, kun ohjauksen rajat tulevat vastaan. Lisäksi he keskittyvät teemoihin, jotka ylittävät tiedekunta- ja oppiainerajat, joten opiskelija voi pohtia esimerkiksi opintoalan vaihtoa rauhassa. (Vehviläinen et al. 2009, 330–331)

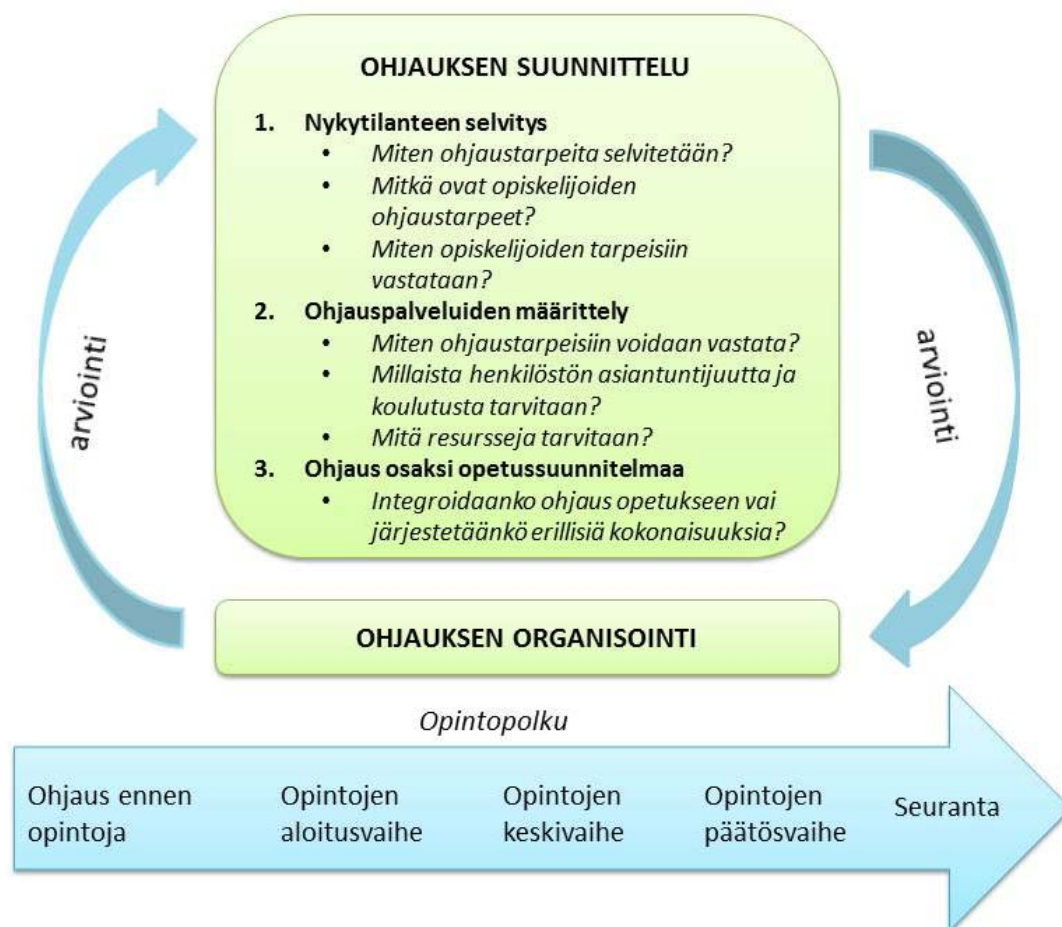
3 YLIOPISTO-OPINTOJEN OHJAUKSEN SUUNNITTELU JA JÄRJESTÄMINEN

Yliopistojen opintojen ohjausta kritisoidaan usein siitä, että toiminnasta puuttuu selkeä kokonaisnäkemys ohjauksen tavoitteista ja ohjausmenetelmien kehittämisestä. Ohjaus on lisäksi usein sirpaloitunut eri tahoihin, paikkoihin, tiedotuskanaviin ja henkilöihin. Opiskelijoiden opintojen ohjausta varten tarvitaan siten ohjaussuunnitelma, joka kattaa koko opintopolun. Ohjaussuunnitelma käsittää näin ohjauksen ennen opintoja, ohjauksen opintojen alku-, keski- ja päättövaiheessa sekä siirtymisen työmarkkinoille ja sijoittumisen seurannan. Ohjaussuunnitelmassa on tärkeä määritellä, milloin ohjausta annetaan, ketkä ovat ohjauksesta vastuussa, mitkä ovat ohjauksen sisällöt ja tavoitteet sekä miten asetetut tavoitteet saavutetaan. (Nummenmaa et al. 2005, 17, 23–24)

Luvussa 2 käsiteltiin ohjauksen tavoitteita ja sisältöjä sekä ohjausmenetelmiä ja -tahoja. Tämän luvun tarkoituksena on kuvata, miten ohjauksen strateginen suunnittelu toteutetaan ja miten ohjaus voidaan organisoida yliopistossa sekä tarkennetaan, miten ohjaussuunnitelmalla voidaan kattaa koko opintopolku.

3.1 Ohjauksen strateginen suunnittelu ja organisointi

Ohjauksen strategisen kokonaissuunnittelun lähtökohtana on koulutusyksikkökohtaisen työryhmän asettaminen. Työryhmään tulisi osallistua sekä hallinnon että eri ohjaustahojen ja opiskelijoiden edustajia. (Vuorinen & Sampson 2000, 52) Ohjausta tulee tarkastella pitkäkestoisena kokonaisuutena ja käytännön toimintana yliopistossa opiskelijan, ohjaajan, oppilaitoksen ja yhteiskunnan näkökulmista ja kaikkien ohjauksen osa-alueiden tarpeet tulisi ottaa huomioon opintopolun eri vaiheissa. (Nummenmaa et al. 2005, 25; Vuorinen & Sampson 2000, 50) Ohjauksen suunnittelun ja organisoinnin tukena voi käyttää opintopolkuperustaista näkemystä, joka on esitetty kuviossa 5. Kuvio on muodostettu Tarkiaisen & Vuorisen (Moitus et al. 2001, 152–153; Tarkiaisen & Vuorinen 1997, 36) esittämän ohjauksen strategisen kokonaissuunnittelun pohjalta ja yksinkertaistettu, jotta ohjauksesta vastaavan henkilöstön olisi helpompi hyödyntää sitä.

Kuvio 5 Ohjauksen suunnittelu ja organisointi opintopolkuperustaisen mallin mukaan.

Ensimmäinen vaihe ohjauksen strategisessa suunnittelussa on nykytilanteen selvitys. Tällöin arvioidaan, miten koulutusyksikkö vastaa eri opiskelijaryhmien tarpeisiin opiskelijan opintopolun eri vaiheissa. Olennaista on myös määritellä, miten selvitetään opiskelijoiden ohjaustarpeita ja motiiveja hakea ohjausta. Lisäksi analysoidaan, mitkä koulutuspoliittiset tekijät yliopiston ulkoisessa ja sisäisessä toimintaympäristössä edellyttävät uudelleen arviointia, ja millaiset ovat hallinnon, henkilöstön ja opiskelijoiden ohjaukseen liittyvät arvot, motiivit ja tarpeet. Alustavan analyysin jälkeen arvioidaan olemassa olevia resursseja ja henkilöstön asiantuntijuutta sekä määritellään ja priorisoidaan keskeisimmät muutostoimenpiteet. Nykyiset toimintamuodot arvioidaan kriittisesti suhteessa vaadittaviin muutostoimenpiteisiin. Arvioinnissa voi hyödyntää benchmarking-ajattelua, jolloin vastaavien

koulutusyksiköiden kokemuksia arvioidaan suhteessa omaan muutokseen. (Vuorinen & Sampson 2000, 54–55)

Toinen vaihe suunnittelussa on ohjauspalveluiden määrittely. Työryhmän täytyy yksilöidä ja arvioida, millaisilla ohjauspalveluilla koulutusyksikkö voi vastata opiskelijoiden tarpeisiin opintopolun eri vaiheissa. Tällöin arvioidaan, millainen on koko henkilöstön asiantuntijuus ohjauksellisissa kysymyksissä ja miten henkilöstön täydennyskoulutus on järjestetty. Lisäksi on arvioitava käytössä olevien ohjaustapojen, resurssien ja toimintaedellytysten tarkoituksenmukaisuus suhteessa ensimmäisessä vaiheessa tehtyyn tarpeiden selvittämiseen. (Vuorinen & Sampson 2000, 55) Keskeinen tekijä ohjausta järjestettäessä on määrittää sopiva tasapaino ohjattavan autonomialle ja ohjaajan aktiiviselle interventiolle. Jos ohjausta on liikaa, sitä saatetaan kritisoida liiasta ”holhoamisesta” tai ”paapomisesta”. Ohjausta pidetään tällöin itsenäisen ja vastuullisen opiskelun vastakohtana. (Vehviläinen et al. 2009, 324).

Kolmas vaihe on saada ohjaus osaksi opetussuunnitelmaa eli selvittää, miten opetussuunnitelmassa ja tutkintovaatimuksissa on otettu huomioon ohjaustarpeet opintojen eri vaiheissa. On yksilöitävä, miten ohjaukselliset ja urasuunnitteluun liittyvät teemat on sisällytetty opetussuunnitelmaan: joko integroidusti tai erillisinä opintokokonaisuuksina. (Vuorinen & Sampson 2000, 55–56) Opintojen ohjauksen kehittäminen ei siten voi olla opetussuunnitelmatyöstä ja opetuksesta irrallista tai satunnaisiin toimenpiteisiin keskittyvää toimintaa (Eriksson & Mikkonen 2003, 13).

Kuten opetussuunnitelman, myös ohjausjärjestelmien kehittäminen on koko akateemisen yhteisön eikä yksittäisten opettajien työtä (Vehviläinen et al. 2009, 326). Ohjauksen toimintatavoista, työnjaosta, resurssoinnista ja hallinnosta täytyy olla yhteinen näkemys yhteisössä. Opiskelijoiden ja koko henkilöstön on tiedettävä, millaisia palveluita on tarjolla ja kuka mistäkin on vastuussa. Lisäksi ohjauspalveluita on oltava tarjolla kaikille. (Vuorinen & Sampson 2000, 51)

Opintojen ohjauksen organisointiin on erilaisia malleja. *Keskitettyjen ohjaustoimintojen mallissa* ohjausta toteutetaan erillisenä toimintana korkeakoulun tiedotus- tai ura- ja rekrytointipalveluiden yhteydessä. Kukin ohjauksesta vastuussa oleva taho painottaa

opintojen ohjausta omien näkökulmiensa mukaan. Mallin vahvuutena on se, että opintojen ohjauksesta vastaavat ovat ohjauksen ammattilaisia ja vastuunjako on yleensä selkeä. Mallin puutteena on se, että opiskeluprosessin ohjaamisesta vastaavien tahojen keskinäinen yhteistyö voi olla riittämätöntä, ohjauksen kytkeminen opetussuunnitelmaan voi jäädä vähäiseksi ja ohjaukseen erikoistuneet ammattilaiset voivat jäädä erilleen muusta henkilökunnasta. *Hajautetut toiminnot -mallissa* opintojen ohjauksen organisointi sisältää kaikki keskeiset ohjaustoiminnot (persoonallisen kasvun ohjaus, opiskelun ja urasuunnittelun ohjaus), mutta toiminnasta puuttuu kokoava ajatus ja yhtenäisyys. *Ohjaus läpäisyperiaatteella -mallissa* toiminta pohjautuu opiskelijoiden ja opettajien läheiseen vuorovaikutukseen. Opettajat hoitavat opintojen ohjausta oman työnsä ohella, riippumatta soveltuvuudesta ohjaustehtävään. Malli on tehokkaampi pienissä yksiköissä. *Tuutoriperustaisessa mallissa* erikseen nimetyt opettajatuutorit vastaavat pääosin ohjauksen toteutuksesta sekä opintojen alkuvaiheessa että etenemisvaiheessa. (Moitus et al. 2001, 149–150)

Holistisessa, opiskelijakeskeisessä mallissa opiskelija ja hänen ohjaustarpeensa ovat keskiössä ohjausta kehitettäessä. Opiskelijan ohjaustarpeet jäsennetään kolmeen ohjauksen tehtäväalueeseen: opiskelun ohjaus, uravalinnan ohjaus ja persoonallisen kasvun tukeminen. Ohjauksen jäsentämisellä eri tehtäväalueiksi voidaan turvata se, että opiskelija saa omasta kehityksestään riittävän monipuolista ja yksilöllistä palautetta. Käytännössä eri tehtäväalueisiin liittyvät ohjaustarpeet ovat lomittaisia, mutta kokonaisvaltaisuus merkitsee sitä, että kaikki osa-alueet otetaan huomioon ohjauksessa. Mallin mukaan ohjaus nähdään ohjaustoimintana, joka toteutetaan moniammatillisena verkostoyhteistyönä. Sen avulla opiskelijoita tuetaan opiskelun eri vaiheissa niin, että he edistyvät opinnoissaan, saavat tukea kehitykselleen sekä löytävät väyliä työelämään. Toiveena on, että opetushenkilökunta osallistuisi enemmän opiskelijoiden ohjaukseen. (Nummenmaa & Penttinen 2005, 23–25)

Uusi ohjaustoimintakulttuuri edellyttää myös uusien käytänteiden testaamista ja arviointia. Toimiva ohjausjärjestelmä tuottaa arviointitietoa strategista suunnittelua varten ja vastaavasti tietoisella ohjausstrategialla voidaan tuottaa laadukkaat ohjauspalvelut eri käyttäjäryhmille. Itsearviointi ja sitä tukeva ulkoinen arviointi ovat

ohjauksen kehittymisen perusedellytyksiä. Arviointi lisää resurssien käytön taloudellisuutta ja toiminnan tehokkuutta. (Vuorinen & Sampson 2000, 56–57)

3.2 Koko opintopolun kattava ohjaussuunnitelma

Kuten aiemmin on todettu, ohjaussuunnitelman tulisi kattaa opiskelijan koko opintopolku. Opintopolku on opiskelijan kulkema yksilöllinen tie opintojen aloituksesta perustutkinnon suorittamiseen. Siihen sisältyy kattavasti koko opiskelu, kurssi- ja ainevalinnat sekä opintosuoritukset. (Maikkola & Olkkonen 2004, 170) Opintopolun ympärille rakennettu ohjaus tukee mielekkään tutkinnon rakentamista, henkilökohtaisten valmiuksien hyödyntämistä, asiantuntijuuden kehittymistä, oman päätöksenteon arviointia, opintojen suunnitelmallisuutta ja opiskelumotivaatiota (Moitus et al. 2001, 24–25). Maikkola & Olkkonen (2004, 174) ovat havainneet tekijöitä, jotka edistävät koko opintopolun kattavaa ohjausta. Edistäviä tekijöitä ovat muun muassa ohjauksen suunnitelmallisuus (mitä, miksi, kohderyhmä, miten, kuka/ketkä toteuttavat), ohjauksen sisällyttäminen laitosten opinto-ohjelmiin ja opinto-oppaisiin, ohjauksen tarpeen arviointi (opiskelun solmukohdat, vaativien kurssien selvittäminen), saavutettavuus, vastuun- ja työnjaon selkeyttäminen, ohjauksen jatkuvuus, tiedotus, palkitseminen ja arviointi.

Ohjausvaiheet voidaan jakaa opintopolun vaiheiden mukaan seuraavasti: ennen opintojen alkua tapahtuva ohjaus, opintojen alku- ja keskivaiheeseen liittyvä ohjaus, opinnäytetyön ohjaus ja työelämään siirtymiseen liittyvä ohjaus (Moitus et al. 2001, 24–25). Jokaiseen vaiheeseen liittyy omat haasteet, joihin ohjauksella voidaan vaikuttaa. Opintojen alussa kaikki ohjausmuodot auttavat opiskelijaa integroitumaan yhteisöön. Lisäksi tarvitaan opiskeluteknistä ohjausta, jotta opintojen aloittaminen ja suorittaminen onnistuisi. Opintojen edetessä ohjauksen painopiste siirtyy yhä enemmän oppisisällölliseksi, jota toteutetaan opetuksen yhteydessä. (Maikkola & Olkkonen 2004, 15) Tässä tutkimuksessa keskitytään opintojen alkuvaiheiden ohjaamiseen, jota kuvaillaan seuraavaksi tarkemmin.

3.2.1 Yliopistoon pyrkiminen ja uusien opiskelijoiden vastaanottaminen

Opiskeluprosessin ohjaaminen alkaa jo ennen yliopisto-opintojen aloittamista. On tärkeää, että opiskelija löytää koulutusalan, joka vastaa hänen odotuksiaan ja mielikuviaan, joten opiskelijarekrytoinnilla on tärkeä osa yliopistoon pyrittäessä. Rekrytoinnin tavoitteena on saada yliopistoon opiskelijoita, jotka sitoutuvat opiskeluun ja ovat motivoituneita oman oppimisensa edistämiseen. Yliopiston ja opintosuuntien markkinointi luovat mielikuvia ja antavat tietoa siinä vaiheessa, kun päätöksiä opiskelupaikasta tehdään. Kattavalla tiedotuksella voidaan avustaa opiskelijoita valitsemaan oikea opintoala ja ehkäistä keskeyttämisää, sillä varsin moni vaihtaa koulutusalaan opintojen kuluessa. Markkinointi palvelee myös opiskelun ohjaamisen tavoitteita tiedottamalla opiskelijälähtöisesti koulutusohjelmista, opiskelun sisällöistä ja menetelmistä. (Palovaara et al. 2003, 21–22)

Opiskelemaan valitut saavat yleensä yliopistolta valintatuloksesta ilmoitettaessa opintojen suunnitteluun ja opintososiaalsiin asioihin liittyvää materiaalia ja opiskelijajärjestön tervehdyksen. Opiskelijoiden kommenttien mukaan materiaalipaketti on tärkeä apuväline opintoihin orientoitumisessa. (Moitus et al. 2001, 43) Yliopisto-opintojen aloittaminen on kaiken kaikkiaan uudelle opiskelijalle suuri elämänmuutos. Opintojen alkuvaihe, etenkin ensimmäinen vuosi koetaan usein hämmentäväksi. (Maikkola & Olkkonen 2004, 36)

3.2.2 Ensimmäisen opiskeluvuoden ohjaus

Opintojen alussa uusi opiskelija kohtaa monia muutoksia elämässään. Opiskelun aloittamisen myötä opiskelija saattaa muuttaa toiselle paikkakunnalle, pois lapsuudenkodista. Uuteen elämäntilanteeseen liittyy myös sosiaalisten suhteiden muuttuminen sekä vastuu omasta taloudellisesta tilanteesta. Myös elämäntavat ovat muutosten alla. Opiskelijaelämä tuo tullessaan paljon tapahtumia ja uusia harrastusmahdollisuuksia, jotka pitäisi sovittaa yhteen opiskelun kanssa, joten ajankäytön kanssa on haasteita. Lisäksi pitäisi muodostaa käsitys itsestä korkeakouluopiskelijana ja tutustua korkeakouluelämään, kuten kampusalueeseen,

uusiin käsitteisiin ja opiskelumetodeihin ja selviytyä opintojen aloittamiseen liittyvistä epävarmuuden tunteista. (Säntti 1999, 35; Tiilikainen 2000, 7, 102) Mäkinen et al. (1999, 63–64) toteavat yhteenvetona eri tutkimusten tuloksista, että korkeakouluopiskelijoiden on kohdattava yliopisto ainakin kolmella tasolla: tieteenalakohtaisena opiskeluympäristönä, opiskelijan rooliin sopeutumisena sekä tiede- ja opiskelijayhteisön kulttuurina ja sosiaalisina käytänteinä. Tässä kokonaisvaltaisessa kehitysprosessissa uusi opiskelija kaipaa tukea ja ohjausta (Tiilikainen 2000, 102).

Ensimmäisenä vuonna opiskelija perehdytetään akateemiseen työskentelyyn, oman tutkinnon rakenteeseen, autetaan opiskelijaa selkeyttämään opintojensa päämäärä sekä tuetaan opiskelijaa omien opintojen suunnittelussa. Tavoitteena olisi saavuttaa opintoihinsa ja opiskeluunsa motivoitunut ja sitoutunut opiskelija, joka osaa suunnitella omia opintojaan ja ajankäyttöään ja hakea aktiivisesti tietoa ja ohjausta myöhemminkin sitä tarvitessaan. (Maikkola & Olkkonen 2004, 36)

Opintojen alun ohjaus painottuu yleensä voimakkaasti syyslukukauden ensimmäisiin päiviin ja viikkoihin, jolloin järjestetään orientaatiotilaisuuksia. Osa tilaisuuksista voi olla kaikille uusille opiskelijoille yhteisiä ja osa oppiaine- tai koulutusohjelmakohtaisia. Tilaisuuksissa eri ohjaustahot esittelevät korkeakoulua ja sen toimintaa ja tiloja, opintojen rakennetta ja sisältöä, opetuksen tukipalveluita, opintososiaalisia asioita ja opiskelija- ja ainejärjestöjen toimintaa. Lisäksi tiedekunnat, laitokset ja koulutusohjelmat järjestävät omia orientoivia tilaisuuksiaan, joissa perehdytään tarkemmin oman oppiaineen opiskeluun, tiloihin ja henkilökuntaan. Tilaisuudet voivat olla myös epävirallisia, kuten leirejä tai illanviettoja. (Moitus et al. 2001, 43–44) Henkilökunnan ja opiskelijoiden yhteiset tilaisuudet lisäävät yhteisöllisyyden tunnetta ja tutustuttavat uudet opiskelijat oman tiedekunnan ja yksikön henkilöstöön (Maikkola & Olkkonen 2004, 37).

Ohjaus voidaan yhdistää opintoihin omaan opintoalaan orientoivana johdatuskurssina, joka on pakollinen kaikille. Johdatuskurssi voi sisältää esimerkiksi tutkintoon ja henkilökuntaan tutustuttamisen lisäksi opiskeluvälineiden kehittämistä ja henkilökohtaisen opintosuunnitelman alulle saattamisen. Johdatuskurssi voi ulottua

ensimmäisen opintovuoden syksystä kevääseen, jolloin ohjauksellisen tiedon määrää voidaan hajauttaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. (Moitus et al. 2001, 44)

Opiskelijoille kannattaa selvittää opiskelukäytäntöihin ja ohjaukseen liittyvät termit jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Opintopiste voi olla vieras termi useille, ja opettaja- ja opiskelijatuutorointi käsitteinä epäselviä. Johdatuskurssin lisäksi tiedonlähteinä uusille opiskelijoille toimivat erilaiset opinto-oppaat ja www-sivut. Opinto-oppaan lukutaito onkin tärkeä taito uudelle opiskelijalle, koska opas sisältää kurssien lisäksi yleensä olennaista tietoa yliopistosta ja omasta tiedekunnasta sekä ohjauksesta ja opiskelukäytännöistä. (Maikkola & Olkkonen 2004, 37)

Ensimmäisen vuoden ohjauksessa opiskelijatuutoreilla on yleensä keskeinen rooli. Opiskelijatuutorit voivat nähdä ensimmäisten viikkojen aikana ryhmäänsä lähes päivittäin. Vertausohjaus sopii hyvin opintojen alun ohjaukseen, mutta opiskelijatuutorin vastuu uusien opiskelijoiden tiedollisesta, käytännöllisestä ja sosiaalisesta ohjauksesta on usein liian suuri. Opiskelijatuutorien tehtävän rajauksesta ja tavoitteista tulisi sopia yhdessä henkilökunnan ja opiskelijajärjestön kanssa. Myöskään tiedeyhteisöön integroitumiseen liittyvää ohjausta ei pitäisi jättää yksin opiskelijatuutorien vastuulle. (Moitus et al. 2001, 44) Opettajatuutori toimii opiskelijatuutoreiden ohella tärkeänä tukena ja avustaa erityisesti tiedeyhteisöön integroitumisessa. Opettajatuutori saattaa olla monille ensimmäinen ja ainoa henkilökunnan jäsen, johon opiskelija tutustuu opintojen alussa paremmin. Opiskelijat kaipaavat opettajatuutorilta apua muun muassa opintojen suunnittelussa ja opintoihin orientoitumisessa. (Pihlman 1994, 3, 31)

Uusilla opiskelijoilla voi olla vaikeuksia omaksua paljon ohjausta lyhyessä ajassa ja monen tahon tarjoamana. Moituksen et al. (2001, 44) mukaan opiskelijat ovat itse ehdottaneet, että tiedon jakaminen hajautettaisiin siten, että opintojen alussa käsiteltäisiin yliopisto-opintoihin liittyviä käytännön asioita ja vasta ensimmäisen vuoden keväällä keskityttäisiin tarkemmin tulevan ammattikuvan rakentamiseen ja opintojen suunnitteluun. Toisaalta esimerkiksi opintojen suunnittelu ja opiskelutaidot olisi hyvä käsitellä jo mahdollisimman varhain, koska yliopisto-opiskelijan on

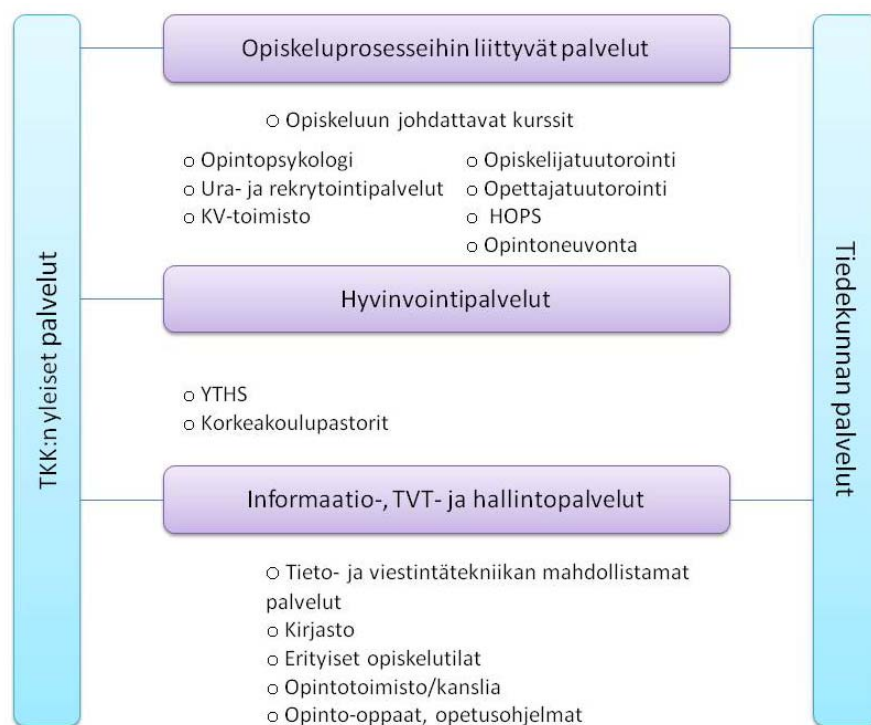
omaksuttava uudenlainen opiskelutapa, mikä vaatii aikaa ja harjoittelua. Jos pitkäjänteisemmän opiskelutavan oppimiseen ei kiinnitetä huomiota opetuksessa ja ohjauksessa jo opintojen alussa, ongelma voi tulla vastaan sellaisina opiskeluvaikeuksina ja motivaatio-ongelmina, jotka vaativat pitkäaikaistakin erityisohjausta tai vaihtoehtoisesti johtavat opintojen viivästymiseen ja keskeyttämiseen. (Eriksson & Mikkonen 2003, 13–14) Tärkeää on, että opiskelija saa sellaista tietoa, ohjausta ja neuvontaa, jota hän juuri sillä hetkellä tarvitsee ja pystyy omaksumaan (Moitus et al. 2001, 45).

3.2.3 Kandidaattiopintojen myöhempien vaiheiden ohjaus

Ensimmäisen opintovuoden jälkeen ohjaus yleensä vähenee, joten opintojen keskivaihe jää usein vaille ohjausta. Tiiviin alkuohjauksen jälkeen opiskelijan oletetaan helposti olevan valmis itseohjautuvaan opiskeluun, ja tämän takia moni korkeakoulu ei ole nähnyt tarpeelliseksi suunnitella systemaattista ohjausta opintojen keskivaiheeseen. (Moitus et al. 2001, 45) Keskeistä keskivaiheen ohjauksessa on varmistaa opintojen joustava eteneminen ja ennaltaehkäistä opintojen keskeyttämistä. Opiskelijoille tulisi olla tarjolla erityisesti valintoihin ja urasuunnitteluun liittyvää ohjausta (Ohjauksen kehittämistä Oulussa selvittänyt työryhmä 2004, 15). Opiskelijat ovat Moituksen et al. (2001, 45) mukaan itse toivoneet ohjausta enemmän esimerkiksi pää- ja sivuainevalinnoissa sekä omaan ammatilliseen tulevaisuudenkuvaan liittyen. Opettajatuutorit voivat avustaa kyseisissä asioissa ja tavoitteena on, että opettajatuutorointi ulottuisi koko opiskeluajalle. Käytännössä opettajatuutorointi on kuitenkin aktiivisimmillaan vain ensimmäisenä vuonna. Lisäksi opettajatuutoreiden asiantuntemus ulottuu yleensä vain omaan pääaineeseen tai tutkimusalaan.

4 OPIKELIJAN OHJAUS- JA TUKIPALVELUT AALTO-YLIOPISTON TEKNILLISESSÄ KORKEAKOULUSSA

Teknillistieteellisten opintoprosessien seuranta, arviointi ja kehittäminen -hankkeessa laaditussa raportissa opiskelijoille tarjotut ohjaus- ja tukipalvelut jäsennellään kolmeen ryhmään: opiskeluprosesseihin liittyvät palvelut, hyvinvointipalvelut sekä informaatio-, tieto- ja viestintätekniikka (TVT)- ja hallintopalvelut (Ahonen 2006, 6). Ruutu (2010a, 13) on jaotellut diplomityössään palvelut vielä korkeakoulun yleisiin ohjaus- ja tukipalveluihin sekä tiedekunnan järjestämiin ohjaus- ja tukipalveluihin. Tässä työssä käytetään kyseistä jaottelua, joka on esiteltyä kuviossa 6. Teknillisessä korkeakoulussa opiskelijatuutoroinnista vastaavat killat, jotka ovat ylioppilaskunnan yhdistyksiä, mutta yksinkertaistamisen vuoksi opiskelijatuutorointi on kuviossa liitetty tiedekuntien palveluihin. Seuraavissa luvuissa esitellään tarkemmin erityisesti tiedekunnan koordinoimia palveluita, sillä ne ovat keskeisimpiä tämän tutkimuksen kannalta.

Kuvio 6 TKK:n yleiset ja tiedekuntien tarjoamat opintojen ohjaus- ja tukipalvelut (Ruutu 2010a, 14).

4.1 Uuden opiskelijan vastaanottaminen ja opintojen aloittaminen

Ohjausta tulisi olla paljon varsinkin opintojen alkuvaiheessa, mutta sen tulisi alkaa jo ennen varsinaisten opintojen alkamista, opiskelijaa vastaanotettaessa. Aalto-yliopiston teknillisessä korkeakoulussa jokaiselle uudelle opiskelijalle lähetetään informaatiopaketti hyväksymiskirjeen mukana. Tämä paketti käsittää muun muassa muistitikun, joka sisältää tietoa korkeakoulusta, sekä killan tekemän fuksioppaan, jossa tutustutetaan kiltaan, teekkarikulttuuriin, opintoihin ja opiskelijan arkeen.

Opinnot Teknillisessä korkeakoulussa aloitetaan orientaatioviikolla, joka sisältää johdatusta opintoihin sekä tutustumista kampukseen ja muihin opiskelijoihin sekä mahdollisesti myös henkilökuntaan. Ensimmäisenä päivänä on monille tutkinto-ohjelmille yhteinen vastaanottotilaisuus, josta opiskelijat siirtyvät kiltajen edustajien mukana oman tiedekunnan vastaanottoon. Killat jakavat usein näissä tilaisuuksissa opiskelijat pienryhmiin, joille on nimetty omat opiskelijatuutorit eli isohenkilöt. Isohenkilöt voivat kierrättää fukseja kampusalueella, ja monet killat järjestävät päivän päätteeksi yhteisen illanvieton, jossa tutustutaan muihin kiltalaisiin. Orientaatioviikko jatkuu tästä eteenpäin opiskeluun johdattavilla kursseilla, joista kerrotaan seuraavassa luvussa.

4.2 Opiskeluun johdattavat kurssit

Teknillisessä korkeakoulussa järjestetään uusille opiskelijoille heti lukuvuoden aluksi opiskeluun johdattavia kursseja. Johdatus opiskeluun ja tietojärjestelmiin TKK:lla -kurssi on 2 opintopisteen laajuinen, kaikille yhteinen kurssi. Kurssin tarkoituksena on tutustuttaa uudet opiskelijat opiskelukäytäntöihin, olennaisiin opiskelua tukeviin tahoihin sekä tietojärjestelmien käyttöön. Vuonna 2009 kurssi kesti kaksi viikkoa ja sisälsi luentoja, tietokoneharjoituksia, matematiikan tasokokeen sekä kirjaston käytön harjoituksen. (Noppa-portaali, T-106.1111 Johdatus opiskeluun ja tietojärjestelmiin TKK:lla)

Useilla tutkinto-ohjelmilla on lisäksi oma johdatuskurssi. Tietoliikennetekniikan opiskelijoille on Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun -kurssi, jossa annetaan yleisinformaatiota yliopistosta ja ylioppilaskunnasta sekä tutustutetaan tutkinto-ohjelmaan ja opintojen rakenteeseen. Lisäksi kurssilla kerrottiin vuonna 2009 opiskelukokemuksia TLT:llä opiskelusta, työelämästä ja kansainvälisestä vaihdosta sekä alustettiin opintosuunnitelman laatimista. Kurssin suorittamiseen kuuluu aktiivinen osallistuminen luennoille ja tuutorointiin sekä opintosuunnitelman eli omaHOPSin tekeminen. (Noppa-portaali, S-72.1010 Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun)

4.3 Opiskelijatuutorointi eli isohenkilötoiminta

Opiskelijatuutorinnista eli isohenkilötoiminnasta vastaavat Aalto-yliopiston teknillisessä korkeakoulussa killat. Isohenkilötoiminta on vapaaehtoista pienryhmäohjausta, jonka tavoitteena on opastaa ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoita eli fukseja opintojen alkuvaiheessa. Pienryhmissä voi tutustua muihin saman alan opintoja aloittaviin. Fuksiryhmien ohjaajina toimivat isohenkilöt, jotka ovat opiskelleet vähintään vuoden kauemmin kuin ohjattavansa. Aalto-yliopiston ylioppilaskunta järjestää isohenkilöille kaksiosaisen koulutuksen tehtävään. Koulutus ei ole pakollinen, mutta se on ehtona opintopisteen saamiseksi isohenkilötoiminnasta. Killat järjestävät isohenkilöille yleensä myös omaa koulutusta. (Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu, opintojen ohjaus ja neuvonta; Teknillisen korkeakoulun sähköinsinöörikilta ry, ISOtoiminta)

Isohenkilötoiminta on luonteeltaan neuvontaa ja tiedotusta. Isohenkilöryhmissä käydään läpi opiskeluun liittyviä arkisia asioita ja hyviä toimintatapoja liittyen opintoihin ja opiskelijaelämään yleensä sekä tutustutaan korkeakoulun tiloihin ja kampusalueeseen. Isohenkilöiden avulla fuksit saavat vahvan tarttumapinnan opiskelijakulttuuriin. Isohenkilötoiminta sijoittuu Teknillisessä korkeakoulussa epävirallisen ja virallisen ohjauksen välimaastoon. Sillä on korkeakoulun vahva tuki ja killat tekevät yhteistyötä tiedekunnan kanssa, mutta keskeisinä toimijoina ovat vertaisopiskelijat. Opiskelijoille isohenkilötoiminta voikin vaikuttaa epäviralliselta ohjaukselta, ja se on helposti

lähestyttävä ohjausmuoto. Lisäksi isohenkilöt ovat ensimmäisiä ohjaajia, joihin opiskelija tutustuu opintopolkunsa varrella. (Ahonen 2006, 9)

4.4 Opettajatuutorointi

Opettajatuutoroinnin tavoitteena on tukea opiskelijaa opintojen suunnittelemisessa ja siten edesauttaa opiskelijaa suorittamaan tutkintonsa tavoiteajassa. Tuutorin kautta saatava kontakti henkilökuntaan on tärkeää ja auttaa opiskelijaa sopeutumaan opiskeluympäristöön. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 85) Aalto-yliopiston teknillisessä korkeakoulussa opettajatuutorointi on pakollinen osa tiedekuntien toimintaa. Tutkintosäännössä todetaan, että ”jokaisella perustutkinto-opiskelijalla tulee olla hänen opintojaan ohjaava tuutoriopettaja, jonka tutkinto-ohjelman hallinnosta vastaava tiedekunta nimeää” (Aalto-yliopiston teknillisen korkeakoulun tutkintosääntö, 3). Tuutorointijärjestelmän toteutuksessa on eroja tutkinto-ohjelmittain. Teknillisessä korkeakoulussa vuonna 2007 suoritetun auditoinnin tuloksista käy ilmi, että opettajatuutoroinnin toteuttamiseen on muodostunut joissakin yksiköissä hyviä käytäntöjä, mutta käytännöt eivät ole vielä vakiintuneet korkeakoulun tasolla (Ståhle et al. 2008, 26).

Elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunnassa tuutorointi on ollut vakiintunut ohjausmenetelmä useiden vuosien ajan. Tehostettu opettajatuutorointi alkoi silloisella sähkö- ja tietoliikennetekniikan osastolla kokeiluna jo vuonna 1999, ja vuonna 2000 sitä tarjottiin kaikille osaston yli 400 uudelle perusopiskelijalle. Kokeilusta saatiin hyviä kokemuksia ja tuutoroinnilla todettiin olevan myönteistä vaikutusta erityisesti hitaammin etenevien opiskelijoiden opintojen etenemiseen. (Knuuttila & Putila 2001, 11–12) Tiedekunnassa jokaiselle uudelle opiskelijalle nimetään opettajatuutori ryhmäkohtaisesti. Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opiskelijoilla tuutoriryhmä on sama kuin fuksiryhmä, jota isohenkilöt ohjaavat. Opettajatuutori saa toiminnastaan palkkioksi pienen rahallisen korvauksen. Tuutoreille järjestetään lisäksi koulutuksia ja kahvitilaisuuksia, joissa he voivat vaihtaa kokemuksia muiden

tuutoreiden kanssa. (Elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunta, Tuutorin tietopankki)

Tietoliikennetekniikan opiskelijoiden opettajatuutorointi aloitetaan ensimmäisen syksyn aikana – usein jo orientaatioviikolla. Ensimmäisenä vuonna tuutorointi on osa Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun -kurssia. Ryhmätapaamisia järjestetään noin neljä ensimmäisen vuoden aikana ja kahdenkeskisiä tapaamisia tarpeen mukaan. Opiskelijan täytyy osallistua vähintään kahteen ryhmätapaamiseen ja yhteen henkilökohtaiseen tapaamiseen suorittaakseen tuutorinnin. Myöhempinä vuosina tavoitteena on, että tuutorin kanssa tavataan vähintään kerran vuodessa kahden kesken ja kerran ryhmän kanssa kandidaatin tutkintoon asti. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 85–86)

4.5 Opintoneuvonta tiedekunnassa

Opintoneuvonta ETA-tiedekunnassa toteutetaan elektroniikan, tietoliikennetekniikan ja bioinformaatioteknologian tutkinto-ohjelmille vertaisohjauksena. Opintoneuvojat ovat opiskelijoita, jotka on palkattu osa-aikaisiin neuvontatehtäviin. He pitävät muille opiskelijoille vastaanottoa opintoneuvolassa muutaman kerran viikossa. Palvelu on tarkoitettu kaikille opiskelijoille koko opintopolun ajan. Opintoneuvonta on erityisesti neuvonta- ja tiedotustoimintaa. Tyypillisesti opintoneuvojat auttavat erilaisissa opintojen edistymiseen liittyvissä hakemus- ja valintatilanteissa, tutkintoon liittyvissä kysymyksissä, opintosuunnitelman laadinnassa, kurssien korvaavuuksissa ja opiskelun oikeusturvakysymyksissä. (Ahonen 2006, 15; Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 87)

Opintoneuvonta on osa virallista ohjausjärjestelmää ja liittyy läheisesti opintohallintoon ja tiedekunnan kansliapalveluihin, eli tiedotus- ja informaatiopalveluihin, mutta sitä pidetään kuitenkin yhtenä helpoimmin lähestyttävimmistä ohjauspalveluista. Opiskelijaopintoneuvonnan rajoituksiin kuuluu opintoneuvojien nuoruus, sillä heillä ei ole riittävän pitkää perspektiiviä oman alan kysymyksiin tai ohjaamiseen. Haasteena on

myös opintoneuvojen vaihtuvuus: useimmat työskentelevät tehtävässään vain 1–2 vuotta. (Ahonen 2006, 15)

Opiskelijaopintoneuvojen lisäksi ETA-tiedekunnassa neuvontaa ja ohjausta tarjoavat myös kansliahenkilökuntaan kuuluvat opintojen suunnittelijat sekä opintosihteerit. Opintojen suunnittelijoille on erikseen määriteltäytutkinto-ohjelma tai -ohjelmat, joiden opintojen ohjauksesta he vastaavat. Opintosihteerit puolestaan neuvovat erityisesti opintoihin liittyvissä käytännön asioissa, kuten valmistumisprosessissa. Tiedekunnassa on myös jokaiselle laitokselle nimetty laitoskohtainen opintoneuvoja, joka osaa neuvoa opiskelijoita laitoksen tarjoamiin opintoihin liittyen.

EST-, TLT- ja BIO-opiskelijoille on ollut lisäksi syksystä 2009 tarjolla uusi vertaisohjaustaho, jonka palvelut on kohdistettu erityisesti alkuvaiheen opiskelijoille. Opintojen ohjaajana toimii opintojen loppuvaiheessa oleva opiskelija, joka tarjoaa henkilökohtaista tukea ja ohjausta opintoihin liittyvissä kysymyksissä ja valinnoissa. Ohjaajalla on viikoittainen vastaanottoaika, ja tapaamiseen voi myös varata ajan. Palvelun tavoitteena on, että opiskelijat voivat tulla avoimesti ja vaivattomasti juttelemaan mieltä askarruttavista asioista. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 86) Ohjaajalla on enemmän aikaa perehtyä yksittäisten opiskelijoiden opintojen suunnitteluun ja ongelmiin kuin esimerkiksi opintojen suunnittelijoilla ja osa-aikaisilla opintoneuvojilla, ja hänellä itsellään on kokemusta opiskelusta tiedekunnassa.

4.6 Muu henkilökunta

Opiskelijoille on tarjolla Aalto-yliopiston teknillisessä korkeakoulussa myös ohjausta liittyen työelämään, oppimiseen ja kansainvälisiin asioihin. Ura- ja rekrytointipalveluiden toimintaan kuuluu neuvonta ja koulutus työelämän tietoihin ja taitoihin liittyen. Palveluihin kuuluu esimerkiksi urapsykologi, joka ohjaa ja valmentaa urasuunnittelussa, työnhakuun ja työelämään liittyvissä kysymyksissä, itsensä johtamisessa ja muutosten kohtaamisessa sekä urakehityksessä ja oman työelämän tavoitteissa. (Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu, Urapalvelut) Opintopsykologit

ovat puolestaan osa Opiskelun ja opetuksen tukea. He ohjaavat ja tukevat oppimiseen, motivaatioon, itsesäätelyyn, stressin hallintaan sekä opiskelukykyyyn liittyvissä haasteissa. (Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu, Opintopsykologit)

Kansainvälisestä opiskelusta ja opiskelijavaihdosta kiinnostuneita opiskelijoita ohjaa kansainvälisten palveluiden henkilökunta. He tarjoavat tietoa apurahoista ja vaihto-ohjelmista. Lisäksi he antavat neuvontaa ja tiedotusta rahoituksesta sekä opintojen suunnittelusta ja hyväksyttämisestä omassa yliopistossa. (Ahonen 2006, 17)

4.7 HOPS – Henkilökohtainen opintosuunnitelma

Henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekeminen on uuden tutkintorakenteen myötä pakollinen Aalto-yliopiston teknillisessä korkeakoulussa. Opintosuunnitelma koostuu omaHOPSista ja virallisesta HOPSista. (Ahonen 2006, 12–13) OmaHOPS tehdään ETA-tiedekunnassa opettajatuutorin johdatuksella ensimmäisenä syksynä, ja se on osa Johdatus opiskeluun -kurssin suorittamista. OmaHOPS tutustuttaa opiskelijat opinto-oppaaseen ja opintojen rakenteeseen. Se on alustava suunnitelma opintojen suorittamiseksi, ja siihen merkitään kandidaatin tutkintoon kuuluvat kurssit ja suorittamisajankohdat sekä diplomi-insinöörin tutkintoon kuuluvat opinnot moduulitasolla. OmaHOPS ei sido opiskelijaa tai tiedekuntaa vielä mihinkään, joten sitä voi muuttaa tarpeen mukaan opintojen edetessä, ja siitä voi olla useita erilaisia versioita. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 86) OmaHOPS tehtiin aikaisemmin excel-pohjalle, mutta syksyllä 2010 otetaan käyttöön sähköinen omaHOPS-työkalu Oodi-opiskelijarekisterissä.

Virallinen HOPS tehdään toisen opiskeluvuoden alussa, ja se on tiedekunnan ja opiskelijan välinen sopimus, johon merkitään valinnat moduulitasolla. HOPS tehdään asianmukaiselle lomakkeelle, ja opiskelijalla voi olla kerrallaan vain yksi hyväksytty HOPS. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 86–87) Hyväksytty virallinen HOPS tuo opiskelijalle oikeusturvaa: tutkintosäännössä todetaan, että ”perustutkintoa suorittavalla opiskelijalla on oikeus opiskella tutkinto-ohjelmasta

vastaavan tiedekunnan vahvistaman henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti”
(Aalto-yliopiston teknillisen korkeakoulun tutkintosääntö, 18).

5 OPIKSELU TIETOLIIKENNETEKNIIKAN TUTKINTO-OHJELMASSA

Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmaa (TLT) hallinnoi ja koordinoi elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunta. TLT:n lisäksi tiedekunnassa on automaatio- ja systeemitekniikan (AUT), elektroniikan ja sähkötekniikan (EST) sekä bioinformaatioteknologian (BIO) tutkinto-ohjelmat. Keväällä 2009 tiedekunnassa oli yhteensä noin 2700 aktiivista perustutkinto-opiskelijaa suorittamassa tekniikan kandidaatin (TkK) tai diplomi-insinöörin (DI) tutkintoa. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 7)

Taulukossa 1 on esitetty tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman hakutilastoja. Tilastoissa on hakeneiden ja hyväksytyjen opiskelijoiden määrä vuosittain sekä alimmat pisterajat eri valintaryhmissä. Valintaryhmiä on kolme: alkupisteillä hyväksytyt, alku- ja koepisteillä hyväksytyt sekä koepisteillä hyväksytyt. Taulukon ensisijaisten hakijoiden määrän perusteella tutkinto-ohjelman suosio on laskenut paljon vuoden 2004 jälkeen. Samalla sisäänottoa on karsittu. Vuoden 2010 valintakiintiössä oli vain 50 paikkaa tietoliikenteen tutkinto-ohjelmalle. Lisäksi hyväksytyjen opiskelijoiden alimmat pistemäärät ovat laskeneet joka valintaryhmässä. Esimerkiksi vuonna 2004 alin pistemäärä koepisteillä hyväksytyillä oli 18,56, joka oli 8. korkein verrattuna muihin TKK:n DI-tutkinto-ohjelmiin. Vuonna 2009 vastaava pistemäärä oli 12,78. Tämä oli puolestaan toiseksi alhaisin DI-tutkinto-ohjelmien joukossa. Vuonna 2010 alin pistemäärä koepisteillä hyväksytyillä nousi 16,9 pisteeseen. (Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu, pisterajat 2010; DIA-valinnan valintatilastot; DIA-valintaopas 2010)

Taulukko 1 Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmaan hakeneiden ja hyväksytyjen opiskelijoiden määrä vuosittain sekä alimmat pisterajat eri valintaryhmissä.

	VUOSI						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ensisijaiset hakijat yhteensä	166	104	103	60	91	86	109
Hyväksytyt uudet opiskelijat yhteensä	126	125	106	97	61	61	51
Alkupisteillä hyväksytyt	12	10	6	15	20	20	15
Alin pistemäärä alkupisteillä hyväksytyillä	22	20	14	14	17	17	18
Alku- ja koepisteillä hyväksytyt	69	69	59	56	28	28	24
Alin pistemäärä alku- ja koepisteillä hyväksytyillä	37,1	32,6	23,6	19,6	27,9	24,9	27,7
Koepisteillä hyväksytyt	45	46	41	26	13	13	12
Alin pistemäärä koepisteillä hyväksytyillä	18,6	14,7	9,44	10	15,8	12,8	16,9

Tutkinto-ohjelma, jolla on ”helpon sisäänpääsyn” -maine houkuttelee entistä enemmän hakijoita, jotka esimerkiksi käyttävät tutkinto-ohjelmaa ponnahduslautana muihin opintoihin – joko toiseen tutkinto-ohjelmaan tai toiseen yliopistoon – ja toisaalta karsii hieman kunnianhimoisempia opiskelijoita, joita kiinnostaa sisäänpääsyn haastavuus. Jos ennakkotiedot tutkinto-ohjelmista ovat heikot, tutkinto-ohjelmaan pääsemisen vaikeus voi vaikuttaa paljon ensisijaisen hakukohteen valintaan.

Seuraavissa luvuissa esitellään tietoliikennetekniikan opintojen rakenne sekä kerrotaan lyhyesti, minkälaisia opintoja kyseiseen tutkinto-ohjelmaan sisältyy sekä miten opintojen suorittamista ja suunnittelua tuetaan esimerkiksi mallilukujärjestyksien avulla.

5.1 Opintojen rakenne

Teknillinen korkeakoulu siirtyi 1.8.2005 kaksipuoliseen tutkintorakenteeseen. Opiskelijat suorittavat ensin alemman korkeakoulututkinnon eli tekniikan kandidaatin tutkinnon ja sen jälkeen ylemmän korkeakoulututkinnon eli diplomi-insinöörin, arkkitehdin tai maisema-arkkitehdin tutkinnon. Opintojen laajuutta mitataan

opintopisteillä (op). Tekniikan kandidaatin tutkinnon laajuus on 180 op, mikä vastaa kolmen lukuvuoden päätoimista opiskelua. Diplomi-insinöörin, arkkitehdin ja maisema-arkkitehdin tutkintojen laajuus on 120 opintopistettä, mikä vastaa puolestaan kahden lukuvuoden päätoimista opiskelua. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 11)

Tekniikan kandidaatin tutkinnon rakenne on esitetty kuviossa 7. Tutkinto koostuu perusopinnoista (perusopintomoduuli P, 75–85 op), ohjelman yhteisistä opinnoista (O, 15–15 op), pääaineesta (perusmoduuli A1 ja sen jatkomoduuli A2, 20 op + 20 op), sivuaineesta (perusmoduuli B1, 20 op), vapaasti valittavista opinnoista (V, 10 op) sekä kandidaattiseminaarista ja kandidaatin työstä (K, 10 op). (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 12–13)

Kuvio 7 Tekniikan kandidaatin tutkinto 180 op.

Diplomi-insinöörin tutkinnon rakenne on esitetty kuviossa 8. Tutkinnon pääaine muodostuu alemman tutkinnon moduuleista A1 ja A2 sekä ylemmän tutkinnon syventävistä opinnoista (syventävä moduuli A3, 20 op). Sivuaaine muodostuu B1-moduulista sekä ylemmän tutkinnon jatkomoduulista (B2, 20 op). Muita tutkintoon kuuluvia opintoja ovat pääaineeseen liittyvät erikoisopinnot (erikoismoduuli C, 20 op), tieteen metodiikan opinnot (M, 10 op), vapaasti valittavat opinnot (W, 20 op) ja diplomityö (D, 30 op). (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 17)

Kuvio 8 Diplomi-insinöörin tutkinto 120 op.

5.2 Opetussuunnitelma ja mallilukujärjestys

Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman perusopinnot sisältävät tutkinto-ohjelman edellyttämiä matemaattis-luonnontieteellisiä ja muita perusopintoja, kuten matematiikkaa, fysiikkaa, ohjelmointia ja elektroniikkaa. Ohjelman yhteiset opinnot sisältävät ohjelmalle ominaisia opintoja, jotka syventävät tietoliikennetekniikan perustietoja. Pääaineen perusmoduuleja (A1) tutkinto-ohjelmassa oli lukuvuonna 2009–2010 tarjolla vain yksi, Tietoliikennetekniikka. Perusmoduulin jatkomoduuliksi ja samalla pääaineeksi opiskelija voi valita yhden kolmesta vaihtoehdosta: Signaalinkäsittely, Tietoliikenteen siirtojärjestelmät tai Tietoverkkotekniikka. Alemman tutkinnon 20 opintopisteen laajuiseksi sivuaineeksi voi valita esimerkiksi oman tutkinto-ohjelman toisen jatkomoduulin tai toisen tutkinto-ohjelman sivuainemoduulin. Sivuaineen voi suorittaa myös toisessa yliopistossa valtakunnallisella JOO-sopimuksella. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 13, 21–25, 100)

Tietoliikennetekniikan ylemmässä tutkinnossa pääaineen voi valita seitsemästä vaihtoehdosta: Akustiikka ja äänenkäsittely, Signaalinkäsittely, Tietoliikennetekniikka, Tietoverkot, Tietoverkkotalous ja Tietoliikenteen matemaattiset menetelmät. Pääaineiden alle sijoittuu 11 syventävää moduulia, joista valitaan yksi. Tutkinto-ohjelmassa on valittavana myös kaksi erillistä moduulikokonaisuutta, joista muodostuu

ylemmän tutkinnon pääaine: Framtidens Industriföretag ja Communications Engineering at Eurecom. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 31) Pääaineen opintoihin liittyy myös erikoismoduuli.

Opiskelijoille laaditaan lukukausikohtainen mallilukujärjestys alempaa perustutkintoa varten. Lukujärjestykseen on merkitty suositeltava suoritusajankohta kursseille, jotka ovat yhteisiä kaikille tutkinto-ohjelman opiskelijoille sekä suositeltava opintopistemäärä muita kursseja, jotta tekniikan kandidaatin tutkinnon saisi suoritettua kolmessa lukuvuodessa. (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 129) Taulukossa 2 on esimerkkinä syyslukukauden 2009 mallilukujärjestys tietoliikennetekniikan ensimmäisen vuoden opiskelijoille. Mallilukujärjestys on hyvä apu omaHOPSin tekoon.

Taulukko 2 TLT-tutkinto-ohjelman fuksien mallilukujärjestys syyslukukaudelle 2009.

Periodi	Kurssikoodi	Kurssin nimi	Laajuus
I	S-72.1010	Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun	1 op
I	T-106.1111	Johdatus opiskeluun ja tietojärjestelmiin TKK:lla	2 op
II	S-88.1110	Digitaalitekniikan perusteet	3 op
I-II	Mat-1.1210	Matematiikan peruskurssi S1	10 op
I-II	S-104.1010	Fysiikka 1	6 op
I-II	S-55.1100	Sähkötekniikka ja elektroniikka	4 op
		yht.	26
Suosittelava kurssi:			
I-II	S-38.3001	Telecommunication Forum L	2
Lisäksi nämä, mikäli haluaa valmistua kandidaatiksi kolmessa vuodessa:			
	Kie-98.5001/7001	Toisen kotimaisen kielen kirjallinen osio	1
	Kie-98.5002/7002	Toisen kotimaisen kielen suullinen osio	1
		<i>tai</i>	
		Muita opintoja	2
		yht.	30 op

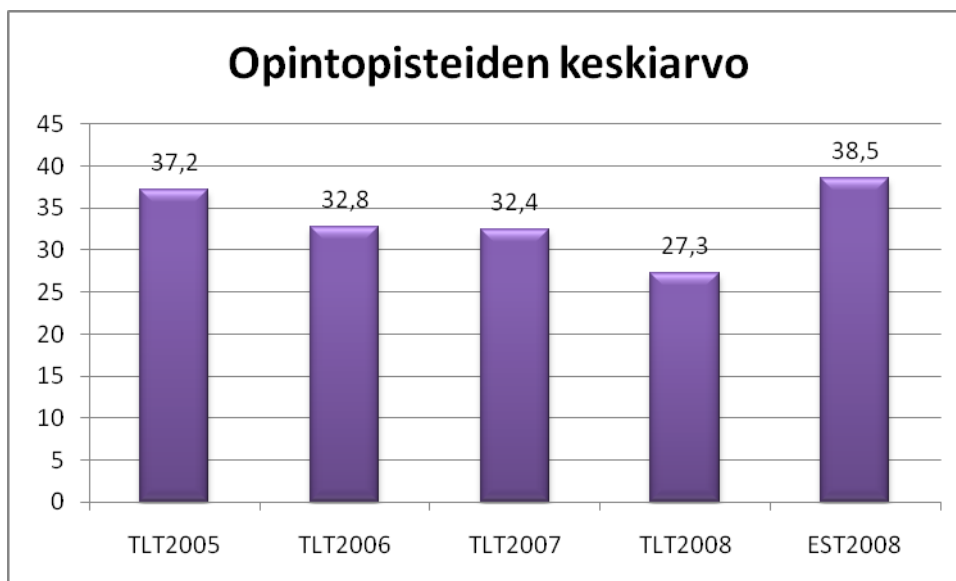
Lisäksi uusille opiskelijoille jaetaan ensimmäisenä syksynä viikkolukujärjestys, johon on merkitty syksyn kurssien luennot ja laskuharjoitukset. Tämä helpottaa opintojen aloittamista, mutta lukujärjestystä ei ole pakko noudattaa, jos haluaa valita muita kursseja ehdotettujen sijaan. Lukuvuonna 2009–2010 jokaisella TLT:n tuutoriryhmällä

oli oma lukujärjestys eli saman tuutoriryhmän opiskelijoita ohjattiin käymään samoissa laskuharjoitusryhmissä.

5.3 Tietoliikennetekniikan ensimmäisen vuoden opintojen eteneminen

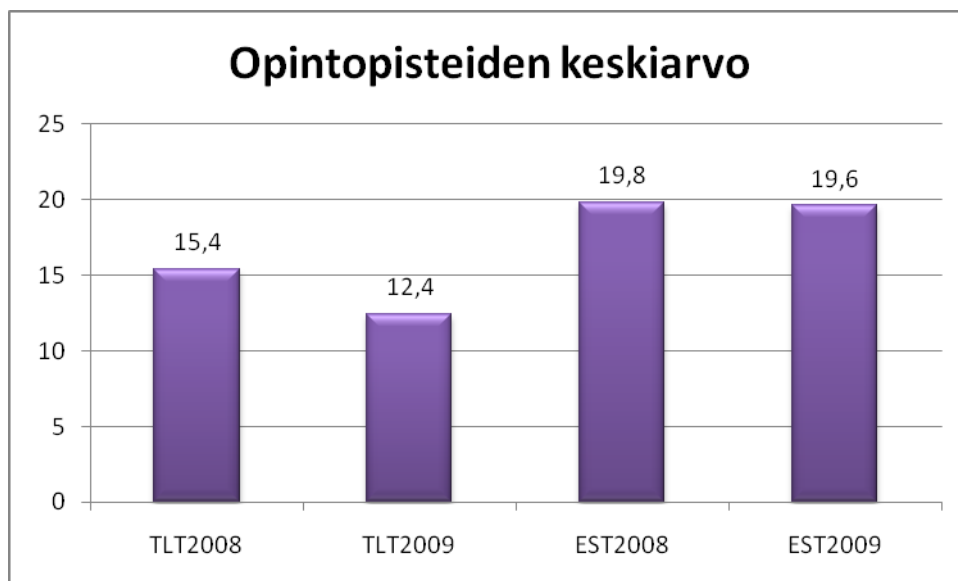
Vuosien 2006–2008 aikana teknillistieteellisellä alalla toteutettiin valtakunnallinen opintojenseurantahanke. Hankkeessa havaittiin, että Teknillisessä korkeakoulussa ensimmäisen vuoden opinnot olivat edenneet melko hitaasti verrattuna viiden vuoden valmistumisaikaan tähtäävään tavoitteeseen. Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmassa opinnot olivat edenneet vielä keskimääräistä hitaammin. (Erkkilä 2008, 17, 14–31) Tietoliikennetekniikan ensimmäisen vuoden opintojen etenemistä on tarkasteltu ETA-tiedekunnassa tehdyssä tutkimuksessa yksityiskohtaisemmin. Tutkimukseen sisällytettiin ensimmäisen vuoden opintojen eteneminen vuosina 2005–2008 sekä syksyn 2009 opintojen eteneminen. Tutkittavasta aineistosta rajattiin pois aiemmin Teknillisessä korkeakoulussa opiskelleet, insinöörikoulutuksen suorittaneet sekä aiemmin tutkintoon sisällytettäviä korkeakouluopintoja viisi opintopistettä tai enemmän suorittaneet opiskelijat. Lisäksi tarkastelussa olivat mukana vain DIA-yhteisvalinnassa koulutukseen hyväksytyt opiskelijat. (Ruutu 2010b, 19)

Tutkimustulosten mukaan tietoliikennetekniikan fuksien ensimmäisen vuoden keskimääräinen opintopistekertymä laski vuosina 2005–2008 10 pistettä (kuvio 9). Vuonna 2005 fuksit suorittivat keskimäärin 37 opintopistettä, mutta vuonna 2008 pisteitä suoritettiin keskimäärin vain 27. (Ruutu 2010b, 43–44) Tämä on todella vähän verrattuna siihen, että kolmessa vuodessa kandidaatiksi opiskelevan opiskelutahdin pitäisi olla 60 op/lukukausi ja neljässä vuodessa valmistuvan opiskelutahdin pitäisi olla 45 op/lukukausi (Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010, 129). Kuviossa 9 on vertailun vuoksi myös elektroniikan ja sähkötekniikan tutkinto-ohjelman ensimmäisen vuoden keskimääräinen opintopistekertymä. EST-opiskelijat suorittivat vuonna 2008 yli 10 opintopistettä enemmän kuin TLT-opiskelijat.

Kuvio 9 Opintopisteiden keskiarvot ensimmäisenä opiskeluvuonna (Ruutu 2010b, 43).

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös erikseen syksyn ja kevään opintopistekertymiä. Tietoliikennetekniikan fuksit saivat syksyllä 2008 keskimäärin 15,4 opintopistettä, mutta syksyllä 2009 vain 12,4 opintopistettä (kuvio 10). Elektroniikan ja sähkötekniikan opiskelijoilla vastaavat luvut olivat 19,8 op ja 19,6 op, joten heillä opintopistekertymä on säilynyt lähes samana. Fuksien opinnot ovat edenneet yleensä vielä heikommin kevätlukukaudella kuin syyslukukaudella. Vuoden 2009 keväällä TLT-fuksit saivat 11,5 opintopistettä ja EST-fuksit 18,5 opintopistettä. Kevään 2010 opintopistekertymiä ei ole vielä kerätty, mutta edellisten vuosien tilastojen valossa ennuste näyttää heikolta. Varsinkin kun syksyllä 2009 TLT-fukseista jopa 30 % suoritti opintoja alle 3 opintopistettä. (Ruutu 2010b, 23, 41, 54, 57)

Kuvio 10 Opintopisteiden keskiarvot syyslukukautena 2008 ja 2009 (Ruutu 2010b, 57).

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseen sisältyy tutkittavaan ilmiöön liittyvän kirjallisuusmateriaalin tarkastelu, jota käsitellään teoriaosuudessa, sekä yksilöhaastattelut. Yhdessä haastattelujen analyysistä saatujen tulosten ja teorian perusteella voidaan pohtia tietoliikennetekniikan alkuvaiheen opinnoille soveltuvaa ohjaussuunnitelmaa. Tässä luvussa kuvaillaan tutkimuskohteena oleva ilmiö ja tutkimuksen luonne sekä esitellään tutkimusaineiston hankintamenetelmä ja käsittely.

6.1 Tutkimuskohde

Tutkimus on luonteeltaan empiirinen, kuvaileva tutkimus, jonka kohteena, eli tutkittavana ilmiönä, on opintojen alkuvaiheen ohjaus tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmassa. Tarkasteluun on otettu mukaan lukuvuonna 2009–2010 opintonsa tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmassa aloittaneet opiskelijat. Tutkimuksessa arvioidaan opintojen ohjauksen nykytilannetta tiedekunnassa sekä miten ohjaus kannattaisi järjestää. Tutkimuksessa käytetään kvalitatiivista ja kvantitatiivista menetelmää ajallisesti rinnakkain, sillä ilmiötä kuvataan verbaalisesti haastattelujen avulla ja numeerisesti kyselylomakkeen tulosten pohjalta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 30; Uusitalo 1991, 61–63, 79)

6.2 Tutkimusaineiston hankinta

Jo ennen lukuvuoden 2009–2010 alkua oli sovittu, että tietoliikennetekniikan ensimmäisen vuoden opiskelijat kutsutaan henkilökohtaiseen tapaamiseen, jossa keskustellaan opintojen alkuvaiheen kokemuksista. Koska tutkimuskohteena on tietoliikennetekniikan opintojen alkuvaiheen ohjaus, henkilökohtaiset tapaamiset soveltuivat hyvin tämän tutkimuksen aineiston hankintaan. Tapaamiseen kutsuttiin 51 tietoliikennetekniikan opiskelijaa eli kaikki lukuvuonna 2009–2010 ensimmäisen vuoden opettajatuutoriryhmiin kuuluvat sekä ryhmiin kuulumattomat. Joukossa oli

myös tutkinto-ohjelmaa vaihtaneita sekä toisen vuoden opiskelijoita, jotka aloittivat käytännössä katsoen opinnot ja opettajatuutoroinnin alusta. Suurimmalle osalle opiskelijoista varattiin haastattelu-aika tuutoriryhmän tapaamisessa ja muille lähetettiin kutsu sähköpostilla.

Henkilökohtaiseen tapaamiseen osallistui 36 opiskelijaa, eli noin 71 % kutsutuista, joten tutkimusaineisto on 36 yksilöhaastattelua. Haastatteluun saapuivat kaikki, joille haastattelu-aika oli varattu tuutoriryhmän tapaamisessa henkilökohtaisesti. Opiskelijoista, joille kutsu lähetettiin sähköpostilla, osa vastasi kutsuun ja saapui haastatteluun, mutta osa jätti kokonaan vastaamatta. Vain kaksi ilmoitti, että ei halua osallistua haastatteluun. He, jotka eivät saapuneet haastatteluun, saivat kaikki vain muutaman opintopisteen ensimmäisenä syksynä tai olivat päättäneet vaihtaa tutkinto-ohjelmaa. Henkilöt, jotka eivät osallistuneet haastatteluun, eivät täten opiskelleet aktiivisesti – tai ollenkaan – ensimmäisenä syksynä, mutta heiltä olisi voinut saada hyödyllistä tietoa, miksi opinnot eivät sujuneet.

Tutkija toteutti haastattelut loppuvuodesta 2009. Kaikki haastattelut tehtiin tutkijan työhuoneessa ja nauhoitettiin haastateltavan luvalla. Haastateltavilta pyydettiin suostumus haastatteluun ja haastattelumateriaalin käyttämiseen kirjallisena. Tutkimuslupa on liitteenä (liite A).

Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Teemahaastattelussa oleellista on, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Tämän haastattelun teema-alueina olivat ”opintopolku”, ”ohjauspolku” ja ”ympäristö ja kulttuuri”. Kyseessä on puolistrukturoitu teemahaastattelu, koska puolistrukturoidun haastattelun tapaan jokaiselle teemalle oli määritelty etukäteen kysymyksiä ja haastateltava sai vastata kysymyksiin omin sanoin. Kaikkia kysymyksiä ei kysytty kaikilta ja kysymysten järjestys saattoi vaihdella tilanteen mukaan. Esimerkiksi jos haastateltu opiskelija ei ollut paikalla ensimmäisellä opiskeluvuokolla, häneltä ei kysytty ensimmäiseen viikkoon liittyviä kysymyksiä. Ohjauspolku-teemaan sisältyi lisäksi strukturoitu kyselylomake, jossa oli valmiit

kysymykset ja vastausvaihtoehdot. Kaikki täyttivät lomakkeen haastattelun aikana. (Eskola & Suoranta 1998, 86; Hirsjärvi & Hurme 2008, 48)

Haastattelurungon muodostamiseen apua saatiin muun muassa tutkijan ohjaajalta ja esimieheltä sekä opintopsykologilta. Lisäksi rungossa hyödynnettiin syksyllä 2007 Teknillisessä korkeakoulussa tehdyn opiskelijakyselyn kysymyksiä tulosten vertailemiseksi. Kaikki haastattelun kysymykset eivät liity suoraan tutkimukseen, sillä tapaamisesta haluttiin hyödyllistä informaatiota myös ensimmäisen vuoden kursseihin ja kiltatoimintaan liittyen. Näissä kysymyksissä avustivat muutama opettaja sekä Teknillisen korkeakoulun sähköinsinöörikillan edustaja.

Haastattelurungon (liite B) mukaisesti haastattelussa käytiin läpi ensin ohjauspolku-teemalla alkuvaiheen kokemuksia Teknillisessä korkeakoulussa ja korkeakouluun hakeutumisen syitä sekä ensimmäisen syksyn opintokokonaisuutta ja kuormittavuutta. Ohjauspolku-teemassa haastatellut opiskelijat täyttivät kysymyslomakkeen (liite C), jossa kysyttiin ohjaussisältöihin ja -tahoihin liittyviä kysymyksiä. Lomaketta käytiin hieman läpi yhdessä ja keskusteltiin yleisesti opintojen ohjauksesta. Viimeinen tema oli ympäristö ja kulttuuri, jossa kysyttiin opiskelijaelämään ja tiedekuntaan liittyviä kysymyksiä sekä mielikuvia omasta koulutusalasta.

6.3 Tutkimusaineiston käsittely

Haastatteluiden kvalitatiivinen osuus analysoitiin teemoittelu-menetelmällä. Menetelmässä haastatteluaineistosta nostetaan esille tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Analysoinnissa aineiston ja teorian yhteys on tärkeää, joten tutkimustekstissä aineistoa täytyy vertailla aiheeseen liittyvään teoriaan. Menetelmän mukaisesti teoriaan tutustuttiin syvällisesti ennen analyysiä ja teoriaa hyödynnettiin aineiston teemoja muodostettaessa. Lisäksi haastatteluista poimittiin sitaatteja aineistoa kuvaaviksi esimerkeiksi. (Eskola & Suoranta 1998, 174–180)

Haastatteluiden kvantitatiivinen osuus analysoitiin havaintoaineistoa kuvaamalla, jonka tarkoituksena on saada aineistosta saatava tieto mahdollisimman selkeään, helpokäyttöiseen ja vertailukelpoiseen muotoon. Tämä toteutettiin

frekvenssitaulukolla, jossa kuvataan, kuinka paljon tapauksia kunkin muuttujan luokkaan tulee. (Järvenpää & Kosonen 1997, 36–37)

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitellään ensin tutkimusaineiston kvalitatiivisen osion tuloksia aineistosta havaittujen teemojen mukaisesti. Sen jälkeen tarkastellaan kvantitatiivisen osion tuloksia frekvenssitaulukoiden ja kuvaajien avulla.

7.1 Osittainen integroituminen yliopistoyhteisöön

Integroituminen yliopistoyhteisöön on tärkeää heti opintojen alussa. Killan ja tiedekunnan edustajat ottavat uudet opiskelijat vastaan ensimmäisenä opiskelupäivänä, ja opiskelijoille esitellään orientaatioviikon aikana kampusaluetta sekä yleisimpiä käytäntöjä. Vain yksi tutkimuksessa haastatelluista opiskelijoista sanoi, että ei ollut saanut tarpeeksi opastusta ensimmäisellä viikolla. Muut olivat sitä mieltä, että isohenkilöt kierrättivät heitä tarpeeksi, ja muutama toi esille, että ensimmäisen viikon aikana saa jopa liikaa tietoa. Kaiken kaikkiaan vastaanottoa pidettiin erittäin positiivisena.

Isohenkilötoiminta ja muu killan järjestämä toiminta on ensimmäisten viikkojen aikana tärkeässä roolissa opiskelijoiden sitoutumisessa yhteisöön. Tinton (1975, 107) mukaan sosiaalisen integroitumisen keskeisenä tekijänä ovat kontaktit muihin opiskelijoihin ja heiltä saatu tuki. Oma fuksiryhmä on monille ensimmäinen mahdollisuus tutustua muihin opiskelijoihin. Monet isohenkilöt kävivät ensimmäisellä viikolla ryhmänsä kanssa lounailla tai järjestivät muita tapaamisia. Suurin osa haastatelluista opiskelijoista kertoi ryhmäytyneensä fuksiryhmän kanssa melko hyvin. Haastateltujen opiskelijoiden mukaan monen fuksiryhmän tapaamiset hiipuivat ensimmäisen viikon jälkeen isohenkilöiden järjestämien tapaamisten osalta, mutta ryhmät tapasivat toisiaan opettajatuutorin tapaamisissa. Ensimmäisenä vuonna täytyy osallistua vähintään kahteen tuutoritapaamiseen.

Fuksiryhmätapaamisten lisäksi kilta järjesti ensimmäisen syksyn aikana monia tapahtumia uusille opiskelijoille, joten mahdollisuudet tavata muita opiskelijoita eivät

rajoittuneet ainoastaan oman ryhmän isohenkilöiden ja muiden ryhmäläisten aktiivisuuteen. Lähes kaikki haastatellut fuksit olivat osallistuneet kiltatoimintaan edes vähän ja killan palveluista ja tapahtumista sai hyvin tietoa, mutta tulee huomioida, että kaikki eivät ole kiinnostuneita opintososiaalisesta toiminnasta. Erkkilän (2007, 20) toteuttaman opiskelijakyselyn tuloksista käy ilmi, että syksyllä 2006 Teknillisessä korkeakoulussa aloittaneista 8,3 % ilmoitti, ettei ole osallistunut ollenkaan killan tai ylioppilaskunnan järjestämiin tapahtumiin tai harrastustoimintaan. Sosiaalinen integraatio voi jäädä tällöin vähäiseksi, ellei tutustu muihin opiskelijoihin kursseilla.

”Se miten niinku fuksit otetaan tänne sisään porukkaan, se kyl on ihan loistavasti tavallaan hoidettu. Mahdollisuuksia tulee ja pääsee tutustumaan ihmisiin. Se on tosi isoa plussaa.” (Haastateltava A)

Ensimmäisenä syksynä kursseilla tutustuminen voi olla hankalaa, sillä kurssit sisältävät lähinnä massaluentoja ja kurssien suoritukset eivät sisällä erityisemmin pari- tai ryhmätöitä. Osalla kursseista on laskuharjoituksia, joissa lasketaan tunnilla yhdessä. Tietoliikennetekniikan opiskelijoille tehtiin fuksiryhmäkohtaiset mallilukujärjestykset, jotta saman ryhmän jäsenet kävisivät samoissa laskuharjoituksissa. Haastatellut opiskelijat kommentoivat, että käytäntö on hyvä, koska se helpottaa tutustumista ryhmän jäseniin ja on mukavampi mennä laskuharjoituksiin, joissa on edes muutama tuttu. Lisäksi osa isohenkilöistä järjesti ryhmilleen ohjattuja laskupiirejä, joissa laskettiin matematiikan ja fysiikan tehtäviä. Yhdessä laskemisen tarkoituksena on kannustaa opiskeluun. Puolet haastatelluista opiskelijoista laski silti mieluummin laskuja kuin muiden opiskelijoiden kanssa.

Kaikki haastatellut opiskelijat olivat sitä mieltä, että opiskelijoiden keskuudessa vallitsee hyvä henki, ja yli puolet sanoi olevansa hyvin kotiutunut tiedekuntaan. Tuli esille, että ainakin muutama heistä tarkoitti tiedekuntaan kotiutumisella erityisesti kiltaan kotiutumista; he sanoivat, että käyvät kiltahuoneella paljon. Yksi haastatelluista opiskelijoista kysyi tarkennuksena, tarkoitetaanko tiedekuntaan kotiutumisella kiltaa ja sanoi sitten, että ei ole vielä tiedekuntaan kotiutunut. Ensimmäisen syksyn kursseista

moni järjestetään korkeakoulun päärakennuksella, joten oma tiedekunta ei ole vielä tullut tutuksi.

Opiskelijakontaktin lisäksi vuorovaikutus opettajien kanssa on tärkeää opintojen alkuvaiheessa. Opettajilla on opiskelijoiden integraatiossa korostunut rooli, sillä opettajakontaktien ajatellaan lisäävän sekä sosiaalista että akateemista integraatiota (Lähteenoja 2010, 55). Haastattelussa kysyttiin, ovatko henkilökunnan jäsenet kiinnostuneita opiskelijoista ja onko henkilökunnan ja opiskelijoiden välillä tarpeeksi vuorovaikutusta. Kysymykset tuntuivat olevan vaikeita opiskelijoille, sillä monet vastasivat, että eivät osaa sanoa. Muutaman haastattelun opiskelijan mukaan kiinnostus opiskelijoita kohtaan vaihtelee luennoitsijan mukaan ja ylipäänsä opiskelijat puhuivat lähinnä luennoitsijoista. Massaluennoilla luennoitsijat eivät tunnu huomioivan opiskelijoita mutta erästä opettajaa kehuttiin erityisesti, sillä hän ”puhuu kuin jokaiselle opiskelijalle henkilökohtaisesti”. Pari haastateltua opiskelijaa osasi yhdistää tuutorin henkilökunnan jäseneksi ja sanoi, että tuutorit ovat kiinnostuneita opiskelijoista. Yksi opiskelija totesi, että sovittu tapaaminen helpottaa henkilökunnan jäsenten tapaamista, joten tämä haastattelu madalsi kynnystä. Vuorovaikutusta opiskelijoiden ja opettajien välillä todettiin olevan melko vähän, mutta riittävästi tämän hetken tarpeeseen. Vuorovaikutus rajoittuu ilmeisesti vain luennoille ja samaa todettiin myös Erkkilän (2007, 22) tutkimuksessa, jonka mukaan 95 % opiskelijoista oli sitä mieltä, etteivät opiskelijat ja henkilökunta ole usein tekemisissä opetustilanteiden ulkopuolella. Tämä vähentää huomattavasti vuorovaikutusmahdollisuuksia ja on yhdenmukainen vallalla olevan yleisen yliopistokulttuurin kanssa.

”No ohan se ihan ymmärrettävää, että ei oo välttämättä niin kauheesti tekemisissä ku on niin paljon opiskelijoita kuitenkin eikä henkilökuntaa läheskää niin paljoo.” (Haastateltava B)

Akateeminen integraatio muodostuu opettajien osoittaman kiinnostuksen lisäksi opintomenestyksestä ja koetusta älyllisestä kehityksestä opintojen aikana. Arvosanat ovat ulkoinen palkkio ja menestyksen merkki. Älyllinen kehitys on puolestaan sisäinen palkkio, joka liittyy opiskelijan omaan kasvuun ja akateemiseen kehitykseen. (Tinto

1975, 104) Haastattelussa kysyttiin ensimmäisen syksyn opintojen kulusta ja kuormittavuudesta. Motivaatio matematiikan ja fysiikan kurssin suhteen koettiin yleisesti melko huonoksi ja osa oli jättänyt jommankumman kurssin tai molemmat joks kesken. Syksyn opintokokonaisuutta ei kuitenkaan muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta koettu liian kuormittavaksi, mutta lähes kaikki sanoivat käyttävänsä opintoihin liian vähän aikaa. Tämä näkyy myös syyslukukauden opintosuorituksissa. Ruudun (2010b, 54, 56–58) tilastoaineistossa tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman ensimmäisen vuoden opiskelijoita syksyllä 2009 oli 43, ja heidän keskimääräinen opintopistekertymä syyslukukaudella oli vain 12,4 pistettä. Jopa 30 % opiskelijoista suoritti opintoja alle 3 opintopistettä ja vain 42 % saavutti yli 15 opintopistettä. Tiilikaisen (2000, 92–93) tutkimuksessa todettiin, että opintojen ohjaukseen, opetukseen ja opettajiin sekä opiskelijayhteisöön tyytyväisimmät suorittavat eniten opintoviikkoja. Lisäksi ne, jotka ovat päässeet haluamaansa opiskelupaikkaan, saavat enemmän opintoviikkoja, kuin ne, jotka eivät ole päässeet haluamaansa paikkaan.

”Ihmiset on mahtavia ja on tullut kavereita ja muuta. Se puoli on tosi jees. Opiskelu taas sit on vähän.. Riippuen tietysti kursseista mut... Siinä on vähän motivaatio hakemista.” (Haastateltava A)

Yhteenvedon voi todeta, että sosiaalisen integraation mahdollisuudet ovat tietoliikennetekniikan opiskelijoilla hyvät, sillä vuorovaikutusta muiden opiskelijoiden kanssa on sekä killan järjestämissä tapahtumissa että tapaamisissa isohenkilöiden ja tuutoreiden kanssa. Lisäksi ryhmäkohtainen lukujärjestys mahdollistaa, että ryhmittäin käydään samoilla luennoilla ja laskuharjoituksissa. Vuorovaikutusta henkilökunnan kanssa voisi olla enemmän, sillä vuorovaikutus rajoittuu lähinnä massaluentoihin sekä muutamaan tuutoritapaamiseen. Tiedekuntaan tutustumista voisi myös lisätä akateemisen integraation takia, sillä integraatio tuntuu yleisesti olevan aika heikkoa. Opiskelijat eivät tunne laitoksensa henkilökuntaa eivätkä ole kiinnittyneet tiedeyhteisöön kuin opiskelijatasolla. Pelkkä sosiaalinen integraatio ei riitä, jos opintomenestys on huono, joten opiskelija saattaa keskeyttää opintonsa tai vaihtaa tutkinto-ohjelmaa.

7.2 Opintoihin sitoutumisen vaikeudet

Opintoihin sitoutumiselle tärkeänä pohjana on opetus, jonka opiskelijat kokevat korkeatasoiseksi, innostavaksi ja haasteelliseksi (Mustajoki 2002, 175). Opetuksen ja opintojen kehittäminen ei sisälly tähän tutkimukseen, mutta haastattelujen perusteella voi sanoa, että opiskelijat pitivät enemmän laskuharjoitus-muotoisesta opetuksesta kuin massaluennoista. Opetuksen lisäksi myös tarkoituksenmukaisena koettu ohjaus sitoo opiskelijoita opintoihinsa (Rautopuro & Väisänen 2002, 19). Luvussa 7.4 käsitellään opiskelijoiden kokemuksia ohjauksesta ja sen tarpeesta.

Edellisessä luvussa todettiin, että monella haastatellulla opiskelijalla oli motivaatio-ongelmia eivätkä opinnot olleet sujuneet. Tutkimusten mukaan monet motivaatio-ongelmaiset opiskelijat kertovat valinneensa opiskelupaikkansa sillä perusteella, että sinne on ollut helppo päästä tai ovat täysin ulkoisten tekijöiden perusteella ajautuneet opiskelupaikkaansa (Heikkilä et al. 2003, 143). Haastatteluissa kävi ilmi, että Teknillinen korkeakoulu oli monelle luonteva valinta, sillä matematiikka ja fysiikka olivat kiinnostaneet jo lukiossa, mutta ainoastaan kolmasosa vaikutti siltä, että halusi nimenomaan tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmaan opiskelemaan. Monelle TLT ei ollut ensimmäinen hakukohde ja ainakin kolmasosalla haastateltavista opiskelupaikan valintaan oli vaikuttanut se, että tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmaan on helppo päästä opiskelemaan. Osalle opiskelijoita tämä merkitsee sitä, että on saanut TKK:lle ”jalan oven väliin” ja vaihtaa myöhemmin tutkinto-ohjelmaa. Yksi kertoi, että on TLT:llä ainoastaan siksi, että vanhempien mielestä piti olla korkeakoulupaikka ja sisäänpääsy TLT:lle oli helppoa. Kyseisen opiskelijan vanhemmat olivat myös opiskelleet TKK:lla. Hyvin monella opiskelijalla oli yksi tai useampi perheenjäsen opiskellut TKK:lla tai muussa teknillisessä korkeakoulussa. Lähteenoja (2010, 52–53) kutsuu Tinton (1975) tutkimuksen pohjalta yliopiston maineeseen tai vanhempien kyseisessä yliopistossa opiskeluun perustuvaa sitoutumista institutionaaliseksi sitoutumiseksi. Sitoutuminen ei kuitenkaan ole vahva, jos opiskelijan henkilökohtaiset koulutustavoitteet ja -odotukset eivät täyty. Osa haastateltavista mainitsi, että TLT:lle tulemisen osasyys oli siinä, että ala vaikutti liittyvän toiseen alaan, kuten tietotekniikkaan tai informaatioverkostoihin.

”Kuitenki toi niinku tietotekniikka ja sellanen kiinnosti. Alun perin mä olin menossa tonne TIKille mut sit mä katoin, et sinne on sen verran vaikea päästä, niin mä tulin tänne TLT:lle ku vaikutti siltä, että tää aihe on melkein sama kuitenkin osittain.” (Haastateltava C)

Sitoutumiseen vaikuttaa myös, minkälaisen arvon opiskelijat antavat koulutukselleen ja miten he orientoituvat opiskeluun. Työelämäsuuntautuneet näyttävät valmistuvan nopeammin kuin ne, joita kiinnostaa ennen kaikkea itse opiskelu. Hitaimmin opinnot etenevät niillä, jotka eivät ole kiinnostuneita opinnoistaan. (Mäkinen et al. 2004, 184–185) Suurin osa opintojaan aloittavista, jotka eivät ole omistautuneet opintoihinsa, vaihtavat myöhemmin pääainetta tai jopa keskeyttävät opintonsa (Mäkinen 2003, 43). Ensimmäisen syksyn opintomenestyksen perusteella on liian aikaista sanoa, miten opinnot tulevat sujumaan myöhempinä vuosina, koska monille koko ensimmäinen vuosi voi olla vielä uuteen opiskelijarooliin ja opiskelutekniikoihin totuttautumista. Pari haastatelluista mainitsi, että aikoo vaihtaa tutkinto-ohjelmaa ja muutama oli harkinnut vaihtoa. Haastattelussa huomasi, että opiskelija, jolla oli jo kokemusta tietoliikennetekniikka-alan työelämästä ja joka diplomi-insinöörikoulutuksen avulla kehittää osaamistaan alalla, oli motivoituneempi ja opinnoissaan menestyneempi kuin muut. TKK eroaa monista yliopistoista siinä mielessä, että suurin osa tulee opiskelemaan suoraan lukion tai armeijan jälkeen, joten työkokemusta ei ole kertynyt vielä. Lisäksi ammattiin sosiaalistuminen ei ole vahvistamassa sitoutumista alaan, koska diplomi-insinöörin tutkinto ei ole suoraan ammattiin johtava. Ammattikuvan vaikutusta opintoihin sitoutumiseen käsitellään seuraavaksi.

7.3 Haasteet ammattikuvan kehittymiselle

Ammattikuvan kehittyminen alkaa ammattialaan ja sen opiskeluun liittyvistä odotuksista (Mäkinen 2004, 60). Tietoliikennetekniikka on ala, josta voi olla vaikea muodostaa etukäteiskuvaa, koska alaa ei opeteta peruskoulussa ja lukiossa toisin kuin esimerkiksi elektroniikkaa ja kemiantekniikkaa. Ammattialasta täytyy muodostaa käsitys esimerkiksi median tai perheenjäsenen työn avulla. Muutama haastateltu

opiskelija kertoi, että kiinnostui alasta isänsä työn kautta, mutta muut eivät maininneet haastattelussa omaavansa erityisiä ennakkokäsityksiä alasta. Kolmasosa opiskelijoista oli kuitenkin käynyt tutustumassa Teknilliseen korkeakouluun etukäteen esimerkiksi Avoimien ovien päivänä.

Haastattelussa kysyttiin lopuksi, vaikuttaako tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelma innostavalta ja motivoivalta sekä millaisen käsityksen opiskelija on saanut omasta alasta. Usea haastatelluista opiskelijoista sanoi, että ei ole saanut vielä erityistä käsitystä alasta. Ensimmäinen syksy sisältää peruskursseja esimerkiksi matematiikasta ja fysiikasta ja sähköalan kursseja mutta ei oman alan kursseja. Taulukossa 2 olevasta mallilukujärjestyksestä voi huomata, että ensimmäisen syksyn opintokokonaisuus sisältää vain kahden opintopisteen laajuisen Telecommunication Forum -kurssin, joka sekin on valinnaisiin opintoihin suositeltu kurssi eikä pakollinen kurssi. Kurssin suoritti syksyllä Ruudun (2010b, 59) tilastoaineiston fukseista vain 44 %. Eräs kurssin suorittaneista opiskelijoista totesi tämän tutkimuksen haastattelussa, että kurssi oli mielenkiintoinen, ja siellä sai tietoa tietoliikennetekniikan alasta. Tietoa tulevaisuuden työelämästä kaivattaisiin silti enemmän varsinkin, koska tutkinto ei valmista suoraan ammattiin vaan koulutus on sivistävä. Epätietoisuus tulevaisuudesta synnyttää epävarmuutta, joka vaikuttaa opiskelumotivaation ylläpitämiseen (Mäkinen 2004, 58). Yksi haastatelluista opiskelijoista ehdotti, että Avoimien ovien päivän kaltainen tutkinto-ohjelman esittely tulisi järjestää myös opiskelemaan valituille eikä vain mahdollisille uusille opiskelijoille.

”Mun mielestä on saanu aika huonon kuvan siitä, mitä tässä nyt sit oikeesti tulee tekee. Tai tällei, mitä sitä tulee opiskelemaan. Täs on nyt vaan niitä peruskursseja, ja niitä puurtaa nyt läpi, eikä se oikeestaan oo mitään kauheen kivaa.” (Haastateltava C)

Vaikka peruskurssit eivät yleisesti innostaneet haastateltuja fukseja, monet kertoivat löytäneensä kiinnostavia kursseja esimerkiksi pääaineen opinnoista, joten eivät harkitse tutkinto-ohjelman vaihtoa vielä. Mäkisen (2004, 65) tutkimuksessa todettiin, että opiskelun eteneminen oman alan syventävien opintojen vaiheeseen auttaa useimpia

opiskelijoita selkeyttämään tulevan työnsä kuvaa. Myös sivuaineopiskelu, kesätyöt ja muut opiskeluaikana tehdyt työt sekä opiskeluun liittyvät työharjoittelut edistävät ammattikuvan kehittymistä. Haasteena on kiinnostuksen säilyminen myöhempiin opintoihin ja oman alan työtehtävien saamiseen asti.

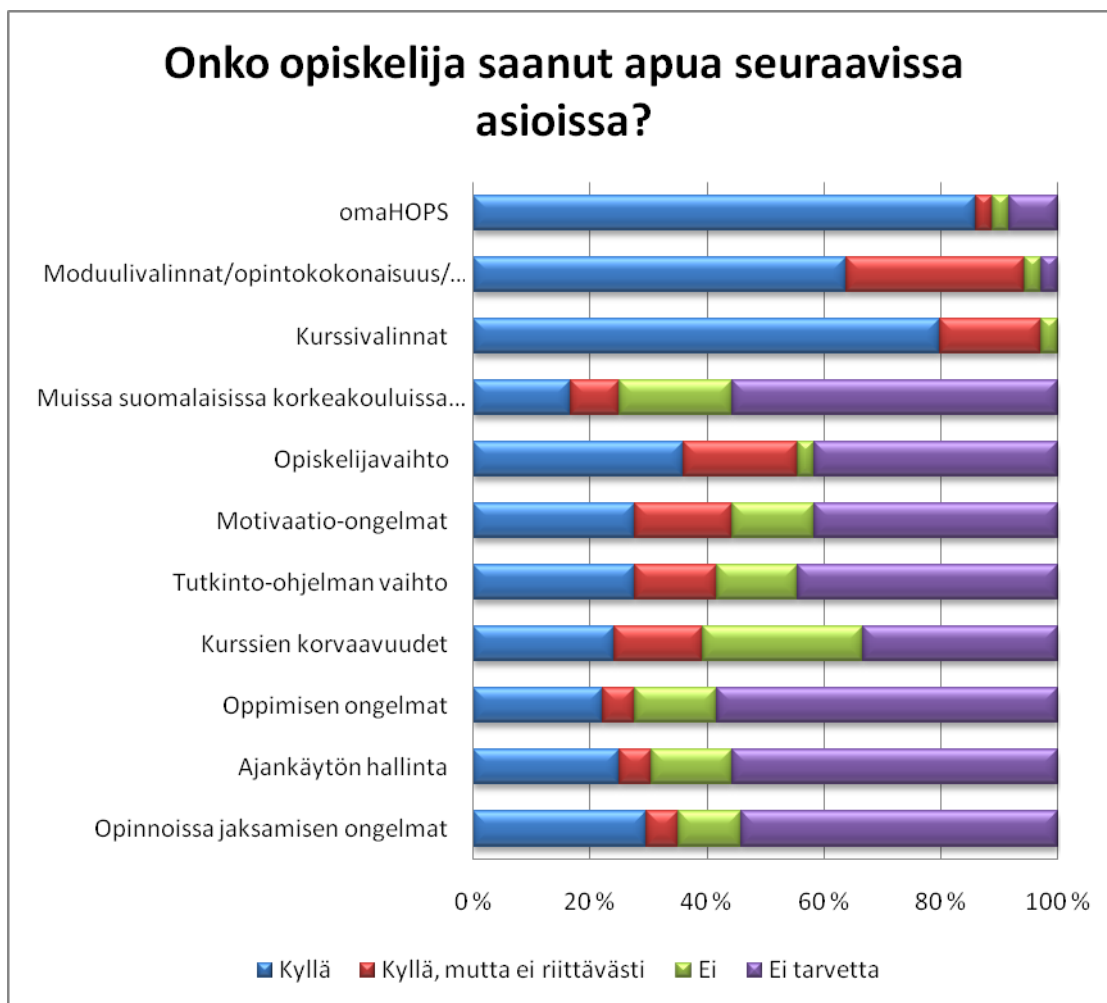
”Kun ei oo ollu ihan vaan TLT-kursseja vielä, mutta kun poimin kursseja omaHOPSiin, vaikutti kyllä kiinnostavalta.” (Haastateltava D)

7.4 Ohjauksen nykytilanne ja tarpeet

Opiskelijoilta selvitettiin kyselylomakkeessa, kokivatko he saaneensa riittävästi apua eri ohjaussisältöihin liittyen. Opiskelijoiden oli mahdollista vastata joko kyllä, kyllä mutta ei riittävästi, ei tai ei tarvetta. Tällä haluttiin selvittää, mitkä ohjauksen ja neuvonnan osa-alueet on hoidettu tarpeita vastaavasti ja missä asioissa kaivattaisiin lisäohjausta. Ohjaussisältöinä olivat:

- omaHOPS
- Moduulivalinnat/opintokokonaisuus/pääaine/sivuaine
- Kurssivalinnat
- Muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskelu (esim. JOO)
- Opiskelijavaihto
- Motivaatio-ongelmat
- Tutkinto-ohjelman vaihto
- Kurssien korvaavuudet
- Oppimisen ongelmat
- Ajankäytön hallinta
- Opinnoissa jaksamisen ongelmat

Vastaukset on esitetty frekvensseinä ja prosentuaalisina osuuksina liitteen D taulukossa D1. Tulokset on lisäksi havainnollistamisen vuoksi esitetty kuviossa 11. Vastaajien lukumäärä on 36, mutta vastausten lukumäärä kysymyksittäin vaihtelee.

Kuvio 11 Opiskelijoiden kokema avunsaanti eri ohjaussisältöjen kohdalla.

Kuviosta 11 huomaa, että opiskelijat ovat saaneet riittävästi ohjausta erityisesti *omaHOPSin* tekemisessä (n. 86 %) ja *kurssivalinnoissa* (80 %). Sama havaittiin Erkkilän (2007, 26–27) tutkimuksessa. OmaHOPS on ETA-tiedekunnassa osa Johdatus opiskeluun -kurssia, ja tuutoriin tehtäviin kuuluu sen tekemisessä avustaminen, joten omaHOPS-ohjaus on järjestetty hyvin. Kurssien valitseminen sekä *moduulivalinnat*, *opintokokonaisuudet*, *pääaineet* ja *sivuaineet* liittyvät osaltaan opintosuunnitelman tekemiseen. Jälkimmäisen ohjaussisällön kohdalla noin 64 % on mielestään saanut riittävästi neuvontaa, mutta kolmannes kaipaasi vielä enemmän. Kyseiset asiat tuntuivat monimutkaisilta ja erityisesti pääaineista opiskelijat halusivat enemmän tietoa vaikka virallista valintapäätöstä ei tarvitse tehdä ennen toista opiskeluvuotta.

Jos lasketaan Kyllä mutta ei riittävästi ja Ei -vastausten prosentuaaliset osuudet yhteen, huomataan että eniten lisäohjausta kaivattaisiin lisäksi *kurssien korvaavuuksissa* (n. 42 %) ja *motivaatio-ongelmissa* (31 %). Toisaalta noin 42 % vastasi, että ei ole tarvetta saada *motivaatio-ongelmiin* apua. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei motivaatio-ongelmia olisi heilläkään, mutta monelle saattaa olla vierasta pyytää apua sen kaltaisiin asioihin. Sama koskee myös *oppimisen ongelmia* (n. 58 %), *ajankäytön hallintaa* (n. 56 %), ja *opinnoissa jaksamisen ongelmia* (n. 54 %), joihin ei myöskään kaivattu erityisemmin ohjausta. *Muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskelun* (n. 56 %), *tutkinto-ohjelman vaihdon* (n. 44 %) ja *opiskelijavaihdon* (n. 42 %) kohdalla syy vähäiseen ohjaustarpeeseen voi olla siinä, että kyseiset asiat eivät ole ajankohtaisia ensimmäisenä syksynä ja osalle ei välttämättä koskaan. Kysely olisi siten hyödyllistä toistaa opintojen myöhemmissä vaiheissa.

Lomakkeessa kysyttiin lisäksi, keneltä opiskelijat ovat saaneet neuvontaa aiemmin mainittujen ohjaussisältöjen kohdalla. Ohjaustahoina lomakkeessa olivat:

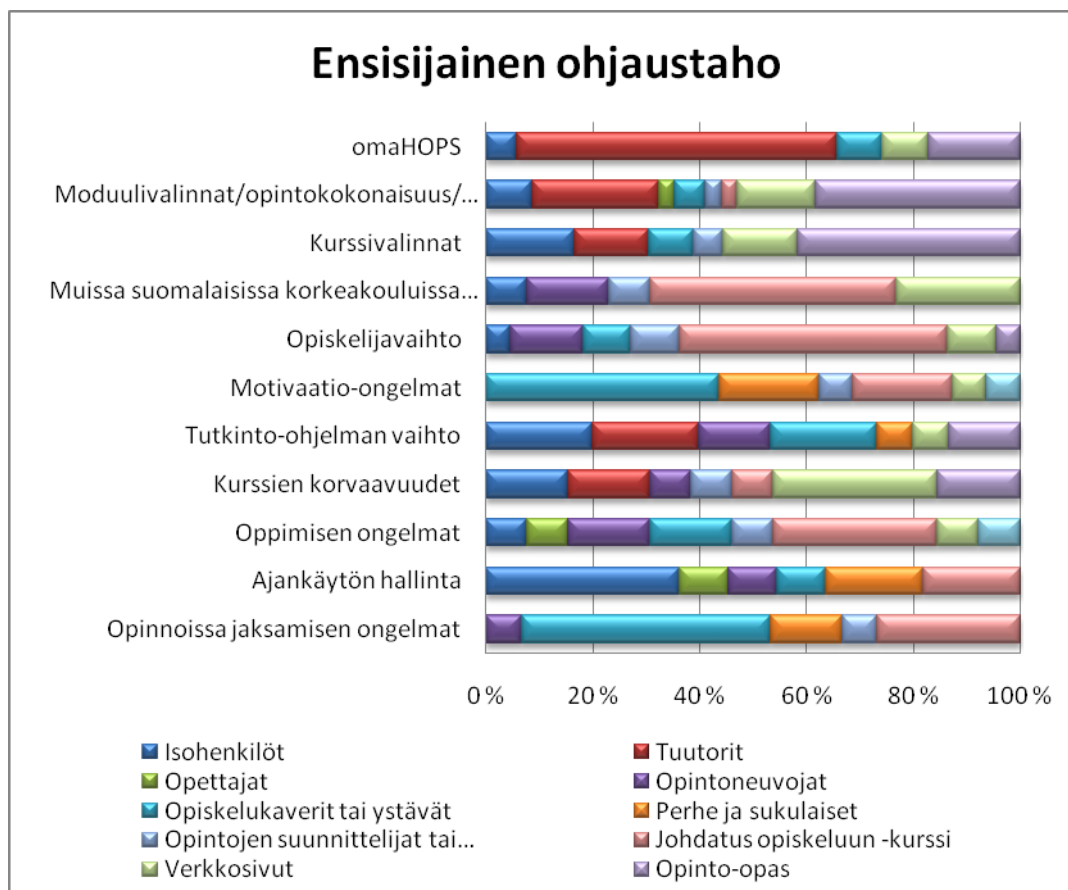
- Isohenkilöt
- Tuutorit
- Opettajat
- Opintoneuvojat
- Opiskelukaverit tai ystävät
- Perhe ja sukulaiset
- Opintojen suunnittelijat tai muu opintoasioista vastaava henkilökunta
- Johdatus opiskeluun -kurssi
- Verkkosivut
- Opinto-opas
- Muu

Vastaukset on esitetty frekvensseinä ja prosentuaalisina osuuksina liitteen D taulukossa D2. Vastaajien lukumäärä on 36, mutta jokaiseen kohtaan sai merkitä useampia ohjaustahoja.

Tulosten perusteella tuutorit olivat hyödyllinen ohjaustaho monen ohjaussisällön kohdalla. *OmaHOPSin* teossa, *moduulivalinnoissa*, *opintokokonaisuuksissa*, *pääaineissa ja sivuaineissa* sekä *kurssivalinnoissa* opiskelijat saivat eniten apua tuutorilta ja opinto-oppaasta. Tämä on luonnollinen tulos, sillä opintojen alkuvaiheessa tuutoreiden rooli on suuri ja useille tuutori on ensimmäinen ja jopa ainoa kontakti henkilökuntaan. Opiskelijat kertoivat tehneensä omaHOPSia tuutorin johdatuksella tietokoneluokassa ja kehuivat tätä menetelmää paljon. Jokaisella tuutorilla on kuitenkin tietoa lähinnä omasta tutkintoalasta ja lähes kaikki tuutorit ovat opiskelleet vanhan tutkintorakenteen mukaan, joten heillä ei ole kokonaisvaltaista tietämystä opiskelukäytännöistä. Tuutorit opastivat myös *kurssien korvaavuuksissa* ja tietoa etsittiin lisäksi verkkosivuilta. Tiedekunnan verkkosivuilta löytyy tietoa kurssien korvaavuuksista, mutta jälleen kerran tuutoreiden tietämys kurssiasioista voi olla hyvin rajattu. Lisäksi kurssien korvauskysymykset ovat usein hyvin yksilöllisiä, joten opiskelijoiden tulisi osata kääntyä esimerkiksi opintojen suunnittelijoiden puoleen. *Tutkinto-ohjelman vaihdossa* neuvoivat tuutoreiden lisäksi opiskelukaverit.

Muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskelusta ja opiskelijavaihdosta opastivat Johdatus opiskeluun -kurssi sekä verkkosivut. Johdatus opiskeluun -kurssilla opastettiin fuksin mukaan myös *oppimisen ongelmiin* ja *ajankäytön hallintaan* liittyen. Näissä avustivat lisäksi isohenkilöt ja opiskelukaverit. Sekä *motivaatio-ongelmiin* ja *opinnoissa jaksamisen ongelmiin* apua saatiin läheisiltä eli kavereilta ja perheeltä. Tämä on hyvin ymmärrettävää, sillä läheisten kanssa on yleensä helpointa keskustella. TKK:n ohjaustahoista opintopsykologit ovat erikoistuneet kyseisiin asioihin, mutta fukseille opintopsykologi saattaa olla vieras käsite tai psykologi-sanan takia vaikeasti lähestyttävä.

Opiskelijoita pyydettiin lisäksi tarkentamaan, keneltä he olivat saaneet ensisijaisesti neuvontaa eri ohjaussisältöjen kohdalla. Vastaukset ovat liitteen D taulukossa D3. Tulosten havainnollistamiseksi vastaukset on lisäksi esitetty kuviossa 12. Kaikki eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin, jos oli koettu, että ohjausta ei ollut saatu aiheeseen liittyen tai ohjaukselle ei ole tarvetta.

Kuvio 12 Ensisijaiset ohjaustahot eri ohjaussisältöjen kohdalla.

OmaHOPSin tekemisessä jokaisen ryhmän tuutori oli ensisijainen ohjauksen lähde. *Moduulivalinnoissa*, *opintokokonaisuuksissa*, *pääaineissa* ja *sivuaineissa* sekä *kurssivalinnoissa* ja *oppimisen ongelmissa* opinto-opasta käytettiin eniten. Johdatus opiskeluun -kurssilla opiskelijat saivat tietää *muissa suomalaisissa korkeakouluissa* opiskelusta sekä *opiskelijavaihdosta*. *Motivaatio-ongelmissa* ja *opinnoissa jaksamisen ongelmissa* sekä *tutkinto-ohjelman vaihdossa* opiskelukaverit olivat ensisijaisena apuna. Jälkimmäisessä myös isohenkilöt ja tuutorit saivat yhtä paljon mainintoja. *Kurssien korvaavuudessa* tiedonlähteenä toimivat verkkosivut. *Ajankäytön hallinnassa* puolestaan isohenkilöiltä sai eniten neuvoja.

Yli puolet mainituista ensisijaisista ohjaustahoista ovat yksisuuntaista tiedotusta (opinto-opas, verkkosivut, Johdatus opiskeluun -kurssi). Muut ensisijaiset ohjaustahot ovat vertaisohjaajia (isohenkilöt ja opiskelukaverit) sekä tuutori. Näiden tärkeä rooli

tulisi huomioida, koska moni sanoi haastattelussa kysyvänsä apua mieluiten opiskelukavereilta, isohenkilöiltä tai tuutorilta. Heitä on helpoin lähestyä varsinkin, jos tiedekunnan muita ohjaustahoja ei vielä tunneta. Vertaistuen tärkeä merkitys on todettu myös muissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Nummenmaan & Penttisen (2005, 26) Jyväskylän yliopistossa toteuttamassa kyselyssä todettiin, että opiskelijat tukeutuivat eniten opiskelijatovereihin ohjauskysymyksissä. Vain kolme prosenttia ei ollut lainkaan hyödyntänyt opiskelijatovereita vertaistukena ja ohjauksen lähteenä. Toiseksi suosituin taho oli opiskelijatuutori.

Tiedekunnan opintoasioihin erikoistunut henkilökunta (opintoneuvojat, opintojen suunnittelijat ja muu opintoasioista vastaava henkilökunta) sai ylipäänsä vain muutamia mainintoja eri ohjaussisältöjen kohdalla. Osa haastateltavista kertoi, että olivat omaHOPSin, moduulivalintojen ja kurssivalintojen kohdalla laittaneet haastattelijan ohjaustahoksi (opintojen suunnittelijat ja muu opintoasioista vastaava henkilökunta), koska hän neuvoi heitä haastattelun aikana ja on osa ohjaushenkilökuntaa. Haastattelussa kävi ilmi, että opintojen suunnittelija ja opintoneuvoja -käsitteet olivat ainakin muutamalle epäselviä, koska he kysyivät lomaketta täyttäessä, keitä näillä tahoilla tarkoitetaan. Ohjausta opiskelijat pitivät tarpeellisena varsinkin opintojen alussa, mutta oman aktiivisuuden merkitystä painotettiin.

Taulukkoon 3 on koottu yhteenvetona ohjauksen riittävyys eri ohjaussisältöjen kohdalla sekä ohjaustahot, joilta on saatu eniten neuvontaa. Tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi ensimmäisen syksyn ohjauksessa nousivat kurssien korvaavuuskysymykset, motivaatio-ongelmat sekä erilaiset tutkinnon rakenteeseen ja opintovalintoihin liittyvät asiat. Toisaalta muutama ohjaussisältö, kuten erityisesti opiskelijavaihto ja muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskelu, on soveltuvampi myöhempien vaiheiden ohjaukseen.

Taulukko 3 Ohjauksen tarve ja ensisijaiset ohjaustahot.

Riittävästi ohjausta	Tarvetta lisäohjaukselle	Ei tarvetta ohjaukselle
OmaHops	Kurssien korvaavuudet	Oppimisen ongelmat
<i>tuutori</i>	<i>verkkosivut</i>	<i>Johdatus opiskeluun -kurssi</i>
<i>opinto-opas</i>	<i>tuutori</i>	<i>isot, opiskelukaverit</i>
Kurssivalinnat	Motivaatio-ongelmat	Ajankäytön hallinta
<i>opinto-opas</i>	<i>opiskelukaverit</i>	<i>isot</i>
<i>tuutori</i>	<i>perhe</i>	<i>kaverit, Johdatus</i>
	Moduulivalinnat/opin- tokokonaisuus/pääaine/ sivuaine	Muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskelu
	<i>opinto-opas</i>	<i>Johdatus opiskeluun -kurssi</i>
	<i>tuutori</i>	<i>verkkosivut</i>
		Opinnoissa jaksamisen ongelmat
		<i>opiskelukaverit</i>
		<i>perhe</i>
		Tutkinto-ohjelman vaihto
		<i>isot</i>
		<i>tuutorit, opiskelukaverit</i>
		Opiskelijavaihto
		<i>Johdatus opiskeluun -kurssi</i>
		<i>verkkosivut</i>

8 POHDINTA

Tässä luvussa käsitellään teorian ja tutkimustulosten pohjalta vastauksia tutkimuskysymyksiin, joita tutkimuksessa oli kaksi. Lopputuloksena syntyy ohjaussuunnitelma tietoliikennetekniikan alkuvaiheen opinnoille sekä suosituksia ohjauksen kehittämiseksi. Lisäksi luvussa pohditaan jatkotutkimuskohteita sekä tutkimuksen luotettavuutta.

Luvussa 3 kerrottiin ohjauksen strategisesta suunnittelusta opintopolkuperustaisen mallin mukaan. Tätä mallia voi soveltaa tietoliikennetekniikan opintojen ohjaussuunnitelmaa muodostettaessa. Suunnitelman tekemisen ensimmäinen vaihe on nykytilanteen selvitys. Ensimmäisen vaiheen toteuttaminen vastaa samalla ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli:

1) Mikä on tietoliikennetekniikan opintojen alkuvaiheen ohjauksen nykytilanne?

Tämä toteutettiin tutkimuksessa haastatteleamalla tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman ensimmäisen vuoden opiskelijat, tutustumalla tiedekunnan ja korkeakoulun ohjauspalveluihin sekä hyödyntämällä omia kokemuksia tiedekunnan opiskelijana ja ohjaustyöntekijänä. Tutkimustulosten perusteella ensimmäisen vuoden opiskelijat ovat sosiaalisesti integroituneet opiskelijatovereiden kanssa mutta vuorovaikutus henkilökunnan kanssa on jäänyt vähäiseksi. Lisäksi akateeminen integraatio ja sitoutuminen opintoihin ovat suhteellisen heikkoja. Usea oli hakeutunut tutkinto-ohjelmaan helpon sisäänkäsyn perusteella. Ammattikuvan kehittyminen tutkinto-ohjelmassa on haastavaa, sillä monella ei ole tietoliikennetekniikan alasta ennakkokäsityksiä eikä ensimmäinen opintovuosi sisällä omaan alaan tutustuttavia kursseja riittävästi. Myös epävarmuus tulevasta työelämästä vaikeuttaa ammattikuvan kehittymistä, sillä tutkinto ei johda suoraan ammattiin.

Ohjauksen nykytilannetta selvitettyä tutkittiin myös, mitkä ohjauksen ja neuvonnan osa-alueet on hoidettu tarpeita vastaavasti, missä asioissa kaivattaisiin lisäohjausta ja miltä ohjaustahoilta opiskelijat ovat pyytäneet neuvoja. Kävi ilmi, että erityisesti

opintosuunnitelman ja kurssivalintojen suhteen opiskelijat olivat saaneet riittävästi ohjausta, mutta lisää neuvontaa kaivattiin kurssien korvaavuuksiin liittyviin kysymyksiin, motivaatio-ongelmiin ja monien opintoihin liittyvien valintojen tekemiseen. Ensisijaisiksi ohjauksen ja tiedon lähteiksi koettiin oma opettajatuutori, Johdatus opiskeluun -kurssi sekä opinto-opas. Muut viralliset ohjaustahot saivat vain vähän mainintoja. Myös vertaisohjauksen, eli opiskelijatovereiden ja isohenkilöiden, apu koettiin tärkeäksi.

Kaikkien opiskelijoiden henkilökohtainen haastattelu voi jatkossa viedä liikaa resursseja, mutta selvityksen voi toteuttaa esimerkiksi sähköisellä opiskelijakyselyllä, joka lähetetään eri vaiheiden opiskelijoille. Näin voidaan laajasti selvittää eri opintovaiheiden ohjauksen tilanne ja tarpeet.

Ohjaussuunnitelman tekemisen loput vaiheet sisältävät ohjauspalveluiden määrittelemisen, ohjauksen ja opetussuunnitelman välisen yhteyden pohtimisen sekä ohjauksen arvioinnin. Nämä vaiheet kuvataan seuraavissa luvuissa toiseen tutkimuskysymyksen vastaamalla. Toinen tutkimuskysymys oli:

2) Miten tietoliikennetekniikan alkuvaiheen opintojen ohjaus tulisi toteuttaa tiedekunnassa?

d) Miten ohjaus etenee opintopolun eri vaiheissa?

e) Miten ohjaussuunnitelma ja opetussuunnitelma tukevat toisiaan?

f) Miten opintojen ohjausta arvioidaan?

8.1 Ohjauspalveluiden määrittely

Ohjauspalveluiden järjestämisen lähtökohtana voidaan käyttää holistista, opiskelijakeskeistä mallia, jonka mukaan opiskelija ja hänen ohjaustarpeensa ovat keskiössä. Ohjaustarpeet jäsennetään tällöin kolmeen ohjauksen tehtäväalueeseen, jotka ovat opiskelun ohjaus, uravalinnan ohjaus ja persoonallisen kasvun tukeminen. Eri tehtäväalueisiin liittyvät ohjaustarpeet ovat silti lomittaisia. (Nummenmaa & Penttinen

2005, 24–25) On arvioitava, millaisilla ohjauspalveluilla näihin opiskelijoiden tarpeisiin voidaan vastata opintopolun eri vaiheissa. Oulun yliopiston ohjausta kehittänyt työryhmä (2004, 7) suunnitteli ohjaustavoitemallin, jota mukaillen ja tutkimustulosten perusteella on muodostettu kuvio 13. Kuviossa näkyvät eri opintovaiheiden ohjaustarpeet ja -tavoitteet. Seuraavaksi esitellään kuvion eri osa-alueet opintovaiheiden mukaan jaoteltuna. Esittelyssä huomioidaan kolme edellä mainittua ohjauksen tehtäväaluetta sekä tutkimustuloksissa esille nousseet tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman erityistarpeet, kuten ammattikuvan kehittymisen haasteet.

Kuvio 13 Ohjauksen tarpeet ja tavoitteet opintopolun varrella.

8.1.1 Korkeakouluun pyrkiminen ja uusien opiskelijoiden vastaanottaminen

Ennen opintojen alkamista muodostetaan alustava kuva tulevista opinnoista. On tärkeää, että opiskelijarekrytoinnilla luodaan todenmukainen kuva tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmasta, jotta opiskelijat osaavat valita oikean opintoalan. Tällä tuetaan

myös ammattikuvan kehittymistä ja opintoihin motivoitumista. Haastatteluissa kävi ilmi, että opiskelijoilla ei ollut erityisesti ennakkokäsityksiä alasta, ja moni oli valinnut tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman, koska sinne helppo päästä. Tutkinto-ohjelman haasteena on houkutella opiskelijoita, jotka ovat oikeasti kiinnostuneita alasta ja päästä yli ”helpon sisäänpääsyn” -maineesta. Teknillisessä korkeakoulussa järjestettävien tutustumispäivien yhteydessä on yleensä mahdollisuus käydä tutustumassa myös tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmaan laitosvierailuilla. Tämä on hyvä käytäntö, mutta esimerkiksi kaukana asuvilla ei ole mahdollisuutta käydä tutustumassa korkeakoulussa etukäteen, joten myös painettuun ja sähköiseen materiaaliin täytyy panostaa.

Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmaan valitut saavat materiaalityypin, joka lähetetään opiskelijoille valintatuloksesta ilmoittamisen yhteydessä. Tämä auttaa opintoihin orientoitumisessa ja toivottaa uudet opiskelijat tervetulleeksi. Materiaalityypin oleva killan tekemä fuksiopas sisältää tietoa myös tiedekunnan opinto-ohjauspalveluista. Voisi olla myös hyvä, jos materiaalien mukana olisi yksilöllistä tietoa juuri tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmassa opiskelusta, sillä esimerkiksi killan fuksiopas on kohdistettu sekä EST- että TLT-opiskelijoille. Ennakkokäsityksien ja ammattikuvan muodostumiseen voi vaikuttaa myös se, että killan nimi on Sähköinsinöörilikilta, sillä se ei luo yhteyttä tietoliikennetekniikkaan.

8.1.2 Ensimmäisen opiskeluvuoden ohjaus

Ensimmäisen opiskeluvuoden ohjaus tulisi jakaa koko ensimmäiselle lukuvuodelle siten, että opiskelija saa sellaista tietoa, ohjausta ja neuvontaa, jota hän juuri sillä hetkellä tarvitsee ja pystyy omaksumaan.

Tiedekuntaan ja ohjaustahoihin tutustuminen

Opintojen alussa erilaiset orientaatiotilaisuudet tutustuttavat uusia opiskelijoita korkeakouluun, tiedekuntaan ja ohjaustahoihin. Orientoivia tilaisuuksia tietoliikennetekniikan opiskelijoille järjestävät niin kiltä kuin tiedekunta. Killan

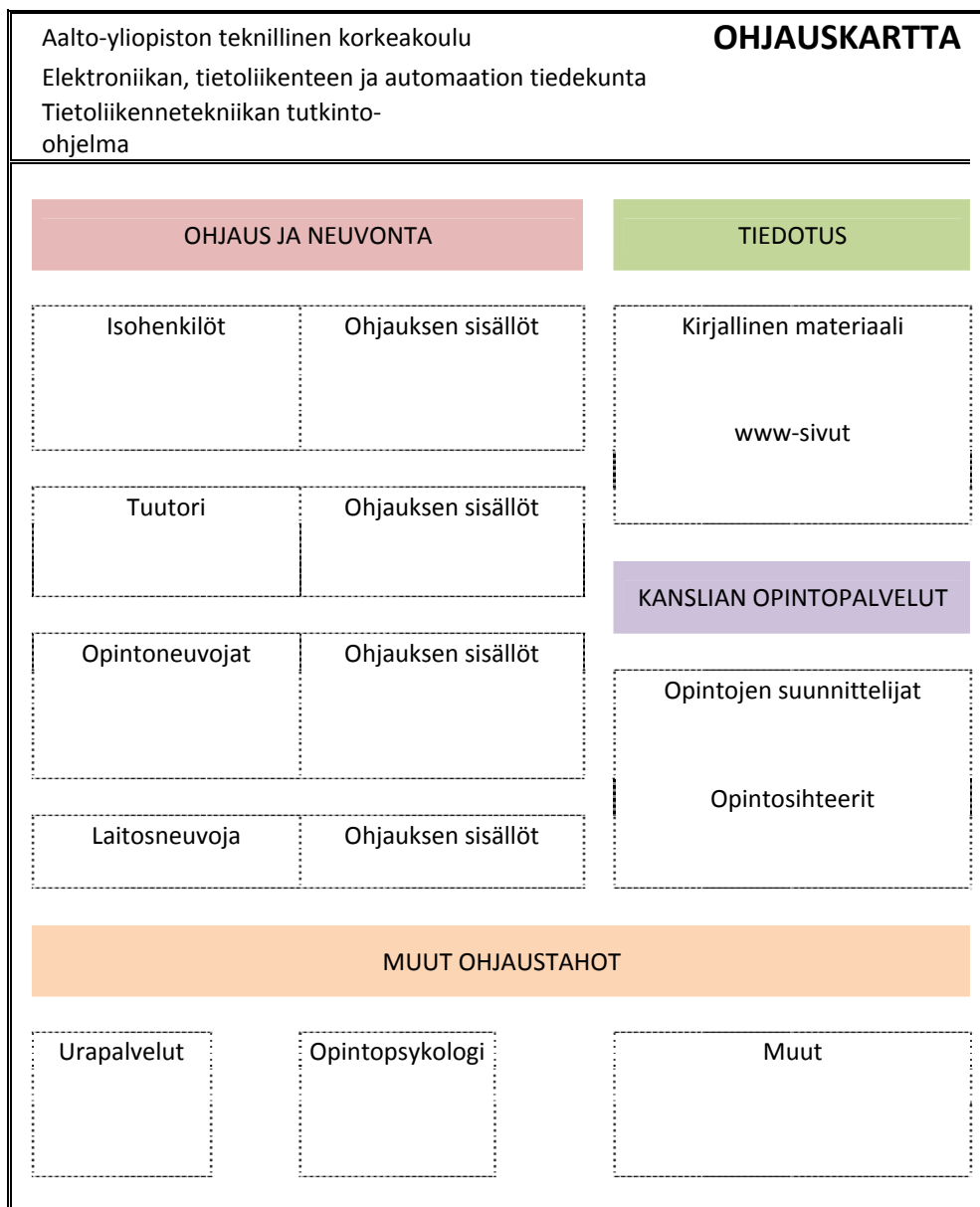
isohenkilöt ovat varsinkin ensimmäisten viikkojen aikana tärkeitä toimijoita fuksien vastaanottamisessa. Kaikki eivät kuitenkaan halua liittyä kiltaan, joten he eivät osallistu myöskään fuksiryhmätoimintaan. Heillä ei silloin ole yhtäläisiä mahdollisuuksia tutustua yliopistoyhteisöön. Tärkeää on, että vaikka opiskelija ei haluaisi osallistua fuksiryhmätoimintaan, hänet liitettäisiin silti tuutoriryhmään, joka on yleensä sama ryhmä kuin fuksiryhmä.

Isohenkilöiden ja tuutoreiden välinen vastuunjako on koettu välillä epäselväksi. Tiedekunnan näkökulmasta isohenkilöt ovat killan edustajia, jotka tutustuttavat uudet opiskelijat teekkarikulttuuriin ja opiskelijaelämään. Tuutori on puolestaan tiedekunnan edustaja, jonka tehtävä on tutustuttaa erityisesti opintoihin ja ohjata opintojen suunnittelua. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan varsinkin opiskelukäytänteisiin liittyvissä asioissa tuutoreilla on ensimmäisenä syksynä suuri rooli. Isohenkilöillä ja tuutoreilla on opintojen alussa paljon vastuuta – ehkä osittain jopa liian paljon.

Maikkolan & Olkkosen (2004, 37) mukaan henkilökunnan ja opiskelijoiden yhteiset tilaisuudet lisäävät yhteisöllisyyden tunnetta. Tuutoroinnin lisäksi tiedekunta järjestää syksyisin opintojen alussa tietoliikennetekniikan opiskelijoille tervetulotilaisuuden, jossa muun muassa tutkinto-ohjelman professorit esittäytyvät. Käytäntö on hyvä, jotta opiskelijat tuntevat itsensä tervetulleeksi henkilökunnan puolesta. Myös vapaamuotoisempia henkilökunnan ja opiskelijoiden välisiä tutustumistilaisuuksia, kuten illanviettoja, kannattaisi järjestää.

Ensimmäisenä syksynä on olennaista, että uudet opiskelijat tutustuvat niihin ohjaustahoihin ja -palveluihin, joita heillä on käytössä. Tutkimustulosten perusteella ohjauspalvelut eivät ole kovin tuttuja uusille opiskelijoille. Ohjaus tulisi siten koota järjestelmälliseksi kokonaisuudeksi, jotta niin opiskelijoilla kuin henkilökunnalla olisi selkeä käsitys siitä, kuka ohjauksesta on vastuussa ja mitkä ohjaussisällöt kenellekin kuuluvat. Mikkonen et al. (2003, 52) ehdottaa, että työnjakokysymykset otettaisiin osaksi opetussuunnitelmatyötä, joten samalla kun pohditaan ohjausta osana opetussuunnitelmia, voidaan miettiä myös ohjauksen työnjakoa. Pääällekkäisyydet on hyvä karsia pois, koska ohjauksen resurssit ovat rajalliset.

Ohjauksen vastuunjaossa ja selkiyttämisessä voi olla avuksi ohjauskartta. Kuviossa 14 on ohjauksen kehittämistä Oulussa selvittäneen työryhmän (2004, 13) tekemän ohjauskartan pohjalta muodostettu yksinkertaistettu malli, jota voi soveltaa tietoliikennetekniikan opiskelijoille ja muokkaamalla myös muille tutkinto-ohjelmille. Ohjauskartan voi muilta osin täyttää opintoasioista vastaava henkilökunta, mutta vaihtuvasisältöiset kohdat, kuten tuutorin yhteystiedot, jokainen opiskelija täydentää itse. Näin on valmis pohja, jota voi jakaa eri vuosina opiskelijoille. Syksyksi 2010 opintojen suunnittelijat tekivät opiskelijoille esitteen, joka sisältää opiskelijoille tarjottavat ohjauspalvelut, mutta yksinkertainen ohjauskartta voi toimia esitteen tukena ja olla selkeämmin hahmotettavissa. Ohjauskartan voi jakaa Johdatus tietoliikennetekniikan opintoihin -kurssilla heti opintojen alkuvaiheessa.

Kuvio 14 Ohjauskartta tietoliikennetekniikan opinnoille.

Ohjauksen vastuunjaon lisäksi ohjauspalveluiden tavoitettavuus on tärkeää. Ohjauskartta sisältää eri ohjaustahojen yhteystiedot, mutta kynnys hakeutua ohjaukseen voi olla korkea, jos siitä on tehty vaikeasti saavutettavaa. Scheinin (1992, 17) mukaan organisaatiokulttuurin ylimmällä tasolla vaikuttavat artefaktit eli esimerkiksi fyysinen ympäristö. Huomioimalla ympäristön vaikutus, voidaan tehostaa vuorovaikutusta henkilökunnan ja opiskelijoiden välillä. Tämä olisi oleellista tiedekunnassa, sillä vaikka TLT-opiskelijoille suunnatut tiedekunnan tarjoamat ohjaus- ja neuvontapalvelut

sijaitsevat kaikki samassa rakennuksessa, rakennus ei ole tilojensa takia paras mahdollinen avoimen vuorovaikutuksen kannalta. Ohjauspalveluista erityisesti vertaisohjaus, eli opintoneuvonta ja alkuvaiheen ohjaushenkilönä toimivan vanhemman opiskelijan tuki, on sijoitettu opiskelijoiden kannalta helposti löydettäviin paikkoihin rakennuksen aulan lähetyville, mutta kanslian opintopalvelut ovat lukkojen takana ylimmässä kerroksessa. Isompi, ohjauspalveluiden sijainnit kuvaava varsinainen kartta olisi hyödyllistä sijoittaa esimerkiksi opiskelijoiden kiltahuoneen lähelle.

Tutkinnon rakentumisen hahmottaminen

Aloitettuaan varsinaiset opinnot, opiskelijat tarvitsevat tietoa kandidaatti- ja diplomi-insinööritutkintojen rakenteesta, jotta he hahmottavat tutkintonsa kokonaisuuden. Tutkinnon rakenne Teknillisessä korkeakoulussa on melko monimutkainen, sillä se koostuu useista moduuleista ja erilaiset moduuliyhdistelmät ovat mahdollisia. Vastaavaa moduulikäytäntöä ei ole muissa Suomen korkeakouluissa. Opintokokonaisuuden hahmottamista helpottaisi siirtyminen vanhan tutkintorakenteen mukaiseen malliin, jossa opinnot koostuivat perusopinnoista, opintosuunnan opinnoista, pääaineesta, sivuaineesta ja valinnaisista kursseista. Jos moduulimallista ei luovuta, tutkintorakenteeseen opastamisesta tulisi tehdä mahdollisimman yksinkertaista, sillä rakenne koetaan hankalaksi. Kuten syksyn 2010 Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun -kurssilla aiotaan tehdä, opiskelijoita tulisi neuvoa tutkinnon rakentumiseen – ei rakenteeseen – liittyen.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma

Henkilökohtaisen opintosuunnitelman suhteen ohjaustilanne on tutkimuksessa havaittujen tulosten perusteella tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmassa hyvä. Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun -kurssilla alustetaan suunnitelman tekoa ja tuutoreita kehoitetaan pitämään ryhmätapaaminen atk-luokassa, jossa suunnitelmaa tehdään tuutorin avustuksella. OmaHOPSia on kritisoitu siitä, että sen tekeminen vaatii paljon aikaa, koska jokainen kurssi pitää erikseen kirjoittaa excel-pohjalle. Syksyllä 2010 tilanne muuttuu, sillä siirrytään käyttämään sähköistä omaHOPS-työkalua

Oodissa-järjestelmässä. Vaikka opintosuunnitelman tekeminen on ohjattu hyvin, lisää neuvontaa kaivattaisiin omaHOPSia varten tehtäviä valintoja varten, erityisesti pää- ja sivuaineista.

Tuutorit ovat fukseille tärkeä alkuvaiheen ohjaustaho, mutta heidän tietämys opintokokonaisuuksista on rajallinen. Pää- ja sivuaineista kertovat informaatiotilaisuudet voivat olla avuksi valintojen tekemisessä. Syksyllä 2010 tähän tarpeeseen vastataan järjestämällä pääaineinfo jo marraskuussa kevätlukukauden sijaan, joten fuksit voivat hyödyntää sitä opintosuunnitelmaan liittyvien valintojen tekemisessä. Pääaineinfo koostuu eri pääaineiden esittelyistä, ja tarkoituksena olisi lisäksi järjestää vierailuja laitoksiin, jotta opiskelijat pääsevät tutustumaan paremmin laitosten toimintaan ja henkilökuntaan. Tämä edistää myös akateemista ja sosiaalista integraatiota ja lisää siten opintoihin sitoutumista sekä opiskelumotivaatiota. Näihin liittyen tietoliikennetekniikan opiskelijat tuntuvat kaipaavan erityistä tukea.

Henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekemisessä verkkosivut ja opinto-opas ovat tuutoreiden ohella tärkeitä tiedonlähteitä, joten niiden selkeyteen tulisi panostaa. Esimerkiksi kurssien korvaavuuskysymysten kohdalla verkkosivut ovat opiskelijoille ensisijainen tiedonlähde, joten selkeät verkkosivut vähentävät opintoasioista vastaavan henkilökunnan työtaakkaa.

Opintosuunnitelman voi liittää osaksi suurempaa kokonaisuutta eli portfolioa. Portfolioon kerätään eri opintokokonaisuuksien opiskelutehtäviä, työkokemuksia ja harrastuksia. Olennaista on, että koko tutkintoa työtetään aktiivisesti. Näin voidaan luoda yhteyksiä oppiaineiden sisällä ja myös eri oppiaineiden välillä. Tutkintoon saa sisällöllistä mielekkyyttä, kun pohtii opiskelu- ja työkokemusten sekä harrastusten muodostamaa tiedollista ja taidollista kokonaisuutta. Työskentelyn voi toteuttaa esimerkiksi tuutoriryhmissä. Tällöin opiskelija laatii tuutorille ja muille ryhmän jäsenille kirjallisen arvioinnin omasta portfolioista sekä luettelon portfolion sisällöstä. (Eriksson 2003, 112–113) Yhtenä mahdollisuutena on hyödyntää kyvyt.fi-sivuston ePortfolio-palvelua, joka tarjoaa opiskelijoille ja opettajille työkaluja oman portfolion rakentamiseen ja kehittämiseen verkossa (Kyvyt.fi-ePortfolio).

Erikssonin (2003, 112–113) mukaan portfolion kerääminen ja analyysi on erityisen keskeistä koulutusaloilla, joissa ammatillinen suuntautuminen on vähäistä ja konkreettisia taitoja ei varsinaisesti kehitetä. Tietoliikennetekniikan opinnot sisältävät melko paljon valinnanvapautta ja mahdollistavat monipuoliset työtehtävät. Tämä on tutkinnon vahvuus, mutta samalla myös mahdollinen ahdistuksen aihe, sillä ammattikuvan kehittyminen on tämän tutkimuksen tulosten mukaan haasteellista. Sivistykseen johtavan tutkinnon myötä opiskelijalle voi jäädä tunne siitä, että hän ei oikeastaan osaa mitään. Portfoliotyöskentely voi antaa henkilökohtaista varmuuden tunnetta oman asiantuntijuuden kehittymisestä ja sitouttaa opiskelijoita paremmin opintoihin.

Opiskelutaidot ja ajankäyttö

Lukio- tai ammattikouluopinnoista siirtyminen korkeakouluun on suuri muutos uusille opiskelijoille, sillä samalla opiskelijoiden täytyy totuttautua uudenlaiseen opiskelutyyliin. Monet saattavat pitää ennen korkeakouluopintoja välivuoden esimerkiksi armeijan takia, joten opintojen aloittaminen tauon jälkeen voi tuntua hankalalta. Oman opiskelutyylin löytäminen vie aikaa, mutta opiskelutekninen ohjaus ja ajankäytön hallinnassa opastaminen ovat hyödyksi opintojen aloittamiseksi ja suorittamiseksi. Haastattelussa fuksit sanoivat, että eivät tarvitse lisäohjausta ajankäytön hallinnassa, mutta samalla lähes kaikki sanoivat, että käyttävät liian vähän aikaa opintoihin. Myös ensimmäisenä syksynä saavutetut vähäiset opintopistemäärät tukevat sitä, että opiskeluteknisestä ohjauksesta saattaisi olla hyötyä. Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun -kurssia on uudistettu lukuvuodeksi 2010–2011 myös siltä osin, että kurssin sisältöön on lisätty opintopsykologin luento opiskelutaidoista ja ajankäytöstä.

Opiskelumotivaatio

Haastattelujen ja opintojen etenemisen perusteella vaikuttaa siltä, että opiskelumotivaatio on monilla opiskelijoilla heikko. Opiskelumotivaatioon liittyviin ongelmiin tietoliikennetekniikan fuksit hakevat neuvoa ensisijaisesti perheeltä ja

kavereilta. TKK:lla on opintopsykologien palveluita tarjolla esimerkiksi motivaatioon liittyvissä haasteissa, joten näitä palveluita tulisi mainostaa opiskelijoille enemmän. Psykologien resurssit ovat toki rajallisia, joten palveluita ei voi tarjota kaikille. Sekä ura- että opintopsykologien palveluiden tavoittamisessa on ongelmia, koska monia voi vieraannuttaa nimikkeessä oleva psykologi-sana. Tämän takia tiedottamisessa tulee olla erityisen huolellinen, jotta opiskelijat kokevat palvelut helposti lähestyttäviksi. Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun -kurssilla on opintopsykologin pitämä luento, joten tämä voi helpottaa opiskelijaa hakeutumaan opintopsykologin luokse myös myöhemmin.

Opiskelumotivaation ja ryhmäytymisen tueksi lukuvuoden 2010–2011 TLT-fukseille otetaan käyttöön vuosikurssi-käsite. Uusista fukseista tulee vuosikurssi 2010, ja heille on nimetty oma kummiprofessori, joka tapaa fukseja vähintään kerran lukukaudessa. Lisäksi vuosikurssille on oma tiedotuskanava ja ryhmästä otetaan vuosikurssikuva.

8.1.3 Kandidaattiopintojen myöhempien vaiheiden ohjaus

Ensimmäisen lukuvuoden jälkeen ohjaus yleensä vähenee, mutta myös kandidaattiopintojen myöhemmissä vaiheissa opiskelijoilla on ohjaukseen liittyviä tarpeita. Haastattelujen tuloksista kävi ilmi, että erityisesti opiskelijavaihtoon ja muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskeluun liittyvä informaatio on ajankohtaista vasta ensimmäisen syyslukukauden jälleen.

Virallinen henkilökohtainen opintosuunnitelma

Toisen lukuvuoden alussa opiskelijat tekevät virallisen henkilökohtaisen opintosuunnitelman. Alustavat pää- ja sivuainevalinnat on tehty jo ensimmäisenä vuonna, mutta virallisessa opintosuunnitelmassa opiskelija sitoutuu opiskelemaan valitsemiaan aineita. Pää- ja sivuaineista kertoviin informaatiotilaisuuksiin osallistuminen on siis hyödyllisiä myös toisen lukuvuoden syksynä.

Virallisen HOPSin teossa opiskelijoita ohjaa jälleen tuutori. Tarkoituksena on, että tuutorointi jatkuisi kandidaatin tutkintoon asti ja saman opettajan kanssa, mutta tämä ei käytännössä yleensä toteudu. Opiskelijoita voi olla vaikea saada osallistumaan tuutorointiin ensimmäisen vuoden pakollisten tapaamisten jälkeen, ja toisaalta opiskelijoilta on toisinaan saatu palautetta, että tuutori ei ole ottanut yhteyttä ensimmäisen vuoden jälkeen tai tuutori on vaihtanut työpaikkaa. Ryhmälle voidaan nimittää uusi tuutori, mutta jos opiskelija ei itse koe tarpeelliseksi osallistua tuutorointiin ensimmäisen vuoden jälkeen, ei häntä voi siihen pakottaa. Jos opiskelija ymmärtäisi tuutoroinnin hyödyt ja mahdollisuudet, tarvitsisiko tuutoroinnin olla ylipäänsä pakollista? Tuutoroinnin jatkuvuus koko kandidaattivaiheen ajan ja opiskelijoiden sitouttaminen siihen luokin paljon haasteita.

Opintojen sujuva eteneminen

Keskeistä myöhempien vuosien ohjauksessa on varmistaa opintojen joustava eteneminen ja ennaltaehkäistä opintojen keskeyttämistä (Oulun yliopiston ohjausta kehittänyt työryhmä 2004, 15). Opintojen etenemisessä tukena toimii opintojen seuranta. ETA-tiedekunnassa opiskelijoiden opintoja seuraa lähinnä oman ryhmän tuutori, mutta ei välttämättä hänkään. Syksyllä 2009 opintojen seurantaa toteutettiin tarjoamalla rajatulle, opinnoissaan hitaammin edenneelle opiskelijajoukolle opintojen ohjausta. Kokeilusta saatiin hyvää palautetta. Yksi opiskelija kommentoi ”Tässähän tulee ihan semmoinen olo kun meistä pidettäisiin sittenkin huolta!” (julkaistu opiskelijan luvalla).

Ideaalitilanteessa jokainen opiskelija kutsuttaisiin esimerkiksi kerran vuodessa keskustelemaan omien opintojen etenemisestä. Yliopistot voisivat ottaa mallia yrityksissä käytävistä kehityskeskusteluista. Kehityskeskustelut luovat henkilöstölle työmotivaatiota sekä sitouttavat työhön ja organisaatioon. Jokainen työntekijä kaipaa palautetta työstään ja tarvitsee tukea ja rohkaisua kehittyäkseen. Yritysten kehityskeskusteluissa käsitellään muun muassa edellisen toimintakauden tuloksia ja kokemuksia, seuraavan toimintakauden tavoitteita sekä selvitetään

kehittämistoimenpiteitä ja sovitaan niistä. (Juuti 1998, 4, 14) Malli on helposti sovellettavissa myös yliopisto-opintoihin.

Palautteen antaminen opiskelijalle on tärkeää, oli opiskelija edennyt opinnoissaan tavoiteajassa tai ei. Vähintään palautetta tulisi antaa esimerkiksi sähköpostiviestillä. Palautteen antavana tahona voivat toimia esimerkiksi opettajatuutorit, jos heille annetaan tiedot opintosuorituksista, mutta on vaarana, että osa tuutoreista kokee tämän lisäkuormituksena ja jättää sen tekemättä, jolloin opiskelijat ovat epätasa-arvoisessa asemassa. Resurssien salliessa voisi seurannan suorittamiseen nimetä oman erillisen tahon.

Oulun yliopiston teknillisessä tiedekunnassa on käytössä Etana-työkalu, joka sisältää erilaisia opintopolun mittareita opintojen etenemisestä. Etanalla voi etsiä tietoja esimerkiksi opiskelumenestyksestä koulutusohjelmittain ja vuosikursseittain. Saaduista tiedoista voidaan havaita, ovatko opiskelijan opinnot viivästyneissä, ja järjestelmästä saa myös ennusteet valmistuvista diplomi-insinööreistä muutamaksi vuodeksi eteenpäin. (Heikura 2006, 7)

Helsingin yliopistossa on puolestaan käytössä Etappi-järjestelmä, jolla tuetaan opintojen etenemistä. Etappi muodostuu viidestä tarkistuspisteestä, joissa otetaan yhteyttä niihin opiskelijoihin, joilla ei ole kertynyt opiskelijarekisteriin edistymistavoitteen mukaista määrää opintopisteitä. Ensimmäinen etappi on ensimmäisenä lukuvuonna, ja tällöin tiedekunta/laitos ottaa yhteyttä alkuvaiheen opinnoissa tukea tarvitseviin opiskelijoihin ja tarjoaa heille opintojen ohjausta. Loput etapit on jaoteltu myöhemmille vuosille. (Etappi – tutkintojen valmistumisen seuranta- ja tukijärjestelmä.)

Maisteriopintojen suunnittelu

Viimeistään kandidaattiopintojen loppuvaiheessa täytyy aloittaa maisteriopintojen suunnittelu. Myös diplomi-insinöörin tutkintoon valitaan pääaine ja sivuaine. Ne ovat yleensä suoraa jatkoa kandidaattiopintojen pää- ja sivuaineeseen, mutta myös muita mahdollisuuksia on. Jos tuutorointi on jatkunut kandidaattivaiheen loppuun asti, tuutori voi avustaa suunnittelussa. Tuutoreiden asiantuntemus ulottuu yleensä vain omaan

pääaineeseen tai tutkimusalaan, joten yhtenä mahdollisuutena olisi pääainekohtaiset tuutorit/mentorit, jotka avustaisivat pääaineen valinnassa ja valinnan jälkeen toimisivat ammattikuvan kehittymisen tukena. Näin opiskelija saisi opastusta juuri oman alansa edustajalta.

8.2 Ohjaus osana opetussuunnitelmaa

Ohjauksen liittäminen osaksi opetussuunnitelmaa antaa toteuttamiselle ja tavoitteiden saavuttamiselle paremmat edellytykset. Myös opiskelijoiden ohjaukseen osallistuminen lisääntyy, kun siihen hakeutuminen ei jää täysin oman aktiivisuuden varaan eikä sitä koeta ylimääräiseksi toiminnaksi. Ohjaus voidaan aikatauluttaa opintoihin osaksi tiettyjä kursseja tai omiksi opintokokonaisuuksiksi. (Maikkola & Olkkonen 2004, 16; Palovaara et al. 2003, 64) Kun ohjaus on määritelty opetussuunnitelmassa, sille voidaan varata tarvittavat resurssit ja sopia ohjauksen vastuunjaosta. Kuten luvussa 8.1.2 ehdotettiin, ohjauksen työnjakokysymykset voi ottaa osaksi opetussuunnitelmatyötä.

ETA-tiedekunnassa Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun -kurssi on pakollinen, ohjauksellinen kurssi, johon myös opettajatuutorointi on sisällytetty. Kurssi on koko ensimmäisen lukuvuoden kestävä, mutta vain yhden opintopisteen laajuinen, mikä rajoittaa kurssin sisältöä. Suositeltavaa olisi, että johdatus-kurssille varattaisiin opetussuunnitelmasta enemmän opintopisteitä, jotta kurssiin voisi sisällyttää enemmän opintojen alkuvaiheen ohjaukselle tärkeitä aineksia, kuten omaan ammattialaan tutustuttavia harjoituksia.

Esimerkkejä monipuolisista johdatuskursseista löytyy muista yliopistoista. Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa uusien opiskelijoiden motivoitumista ja sitoutumista opintoihin on pyritty edistämään Johdatus yliopisto-opintoihin -opintojaksolla, jonka tärkein tavoite on opiskelijoiden sosiaalistuminen opiskelu- ja tiedeyhteisöönsä. Lukuvuonna 2002–2003 johdatusjakso alkoi laitospäivillä, joissa laitokset järjestivät opiskelijoilleen tervetulo-ohjelmaa, kuten kierroksen, jossa rasteja kuljettiin ryhmittäin oman opiskelijatuutorin johdolla. Rasteilla opettajat esittelivät oppiaineitaan ja opiskelua sekä demonstroivat käytännön tehtäviä.

Näin luotiin mielikuvaa alasta ja tulevista opinnoista. Laitospäivän päätteeksi järjestettiin yhteinen kahvitilaisuus. Opiskelijoiden kommenttien mukaan toteutustapa oli hyvä, koska tilanne oli rento ja kynnys jutella opettajille pieni. Oppiaineisiin tutustuttaminen jatkui eri valintakiintiöiden omilla johdatusjaksoilla, joissa oli joko viikoittaisia tai kuukausittaisia kurssitapaamisia. Muutamalla johdatusjaksolla tehtiin esimerkiksi omaan alaan liittyvä projektityö, joka sisälsi muun muassa alan asiantuntijan haastattelun ja kirjallisuuteen tutustumista. Projektitöistä saatu palaute oli erinomaista, sillä opiskelijat olivat tällä tavalla tutustuneet hyvin sekä uusiin opiskelijatovereihin että omaan opintoalaan. Johdatusjaksoihin on sisällynyt lisäksi laitosten tutkimushankkeiden esittelyä sekä erilaisia tutustumistilaisuuksia. (Ali-Yrkkö 2003, 60–64)

Myös Helsingin yliopiston matemaattis-luonnontieteellisessä tiedekunnassa on tutustutettu uusia opiskelijoita omaan tieteenalaan. Matemaattinen tutkinto ei aineopettajiksi opiskelevia lukuun ottamatta valmista suoraan ammattiin, joten matemaattisia aineita opiskelemaan tulevien ammattikuva on useimmiten puutteellinen. Keinona ammattikuvan vahvistamiseen fysikaalisissa tieteissä on järjestetty ensimmäisen vuoden opiskelijoille ”Fysikaalisten tieteiden esittely”, jossa eri tieteenalojen nimekkäät edustajat kertovat opiskelusta, tutkimuksesta ja työelämään sijoittumisesta omalla erikoisalalla. Opiskelijalle pyritään tuomaan mahdollisimman hyvää tietoa erilaisista mahdollisuuksista. ”Tietojenkäsittelytieteen esittely” -kurssilla puolestaan on tutustutettu opiskelija tietojenkäsittelytieteeseen tieteenalana. Kurssilla perehdytetään alan eri osa-alueisiin, niiden keskeisiin ongelmiin, perusmenetelmiin, ratkaisuihin ja sovelluksiin sekä laitoksen tutkimustoimintaan. Kurssilla luennoivat laitoksen eri tutkimusalueiden edustajat ja opiskelijat kirjoittivat luentopäiväkirjoja. (Manninen 2003, 96–97)

Edellä kuvatut esimerkit toimivat hyvinä esimerkkeinä siitä, kuinka opiskelijoita voidaan sitouttaa opintoihin jo alkuvaiheessa. Maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan johdatusjaksolla opiskelijoita integroitiin yliopistoyhteisöön niin akateemisesti kuin sosiaalisesti. Opiskelijat otetaan tiedeyhteisön jäseneksi jo alusta alkaen, ja he tutustuvat henkilökuntaan luontevammin, koska heille järjestetään myös epävirallisempia

tilaisuuksia. Johdatuskurssilla tehdyt yhteiset projektityöt puolestaan tutustuttavat sekä omaan alaan että opiskelijatovereihin. Projektityöt eivät saa olla liian haastavia, jotta ne koetaan mukavaksi ensikosketukseksi kyseiseen tieteenalaan eikä turhauttavaksi ja raskaaksi työksi. Tämän kaltaisen johdatusjakson toteuttaminen onnistuu erityisesti, jos tutkinto-ohjelma on pieni. Jos tutkinto-ohjelmaan kuuluu opiskelijoita toista sataa, on vaikea järjestää esimerkiksi opettajien ja opiskelijoiden kahvitilaisuuksia, joissa pääsisi tutustumaan kunnolla. Suuremmalle opiskelijaryhmälle sopii paremmin matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan toteuttama luentomuotoinen alaesittely, jossa osallistujarajoituksena on ainoastaan luentosalin koko. Luentojen lisäksi on silti hyvä olla myös jonkinlaisia kierroksia ja vapaampaa tutustumista. Luentopäiväkirjat ovat hyvä keino saada opiskelijat pohtimaan luennoilla kuulemaansa ja prosessoimaan omia ajatuksia. Päiväkirjoista voi myös saada hyvää tietoa opiskelijoiden ensikokemuksista yliopistomaailmassa, joten niitä kannattaa hyödyntää.

Jälleen täytyy huomioida ohjauksen jatkuvuus koko opintopolun ajan. Ensimmäisen lukuvuoden kestävä johdatusjakso on hyvä keino tutustuttaa opintojen alussa ohjauksen eri osa-alueisiin ja omaan tutkinto-ohjelmaan. Myös myöhempinä vuosina esimerkiksi vain yhden opintopisteen laajuinen ohjauskurssi voisi sisältää kyseisen opintovaiheen tarpeita vastaavia tekijöitä esimerkiksi henkilökohtaiseen kasvuun, urasuunnitteluun ja kansainväliseen opiskelijavaihtoon liittyen.

8.3 Opintojen ohjauksen arviointi

Ohjaussuunnitelma edellyttää uusien käytäntöjen testaamista ja arviointia. Itsearviointi ja sitä tukeva ulkoinen arviointi ovat ohjauksen kehittymisen perusedellytyksiä. (Vuorinen & Sampson 2000, 56–57) Itsearviointi lisää yksikön tietoisuutta omasta opetus- ja oppimiskulttuurista (Palovaara et al. 2003, 66).

Itsearviointi on koulutusyksikön henkilökunnan ja opiskelijoiden arviointi ohjauksen laadusta. Suositeltavaa on, että itsearviointiprosessiin osallistuu mahdollisimman moni opintojen ohjauksen suunnitteluun ja toteutukseen osallistuva henkilökunnan jäsen, jotta itsearviointi kattaa opintojen ohjauksen eri tasot ja tarjoajat ja tavoittaa siten opintojen

ohjauksen kokonaisuuden. Vastaavasti on suositeltavaa, että opiskelijoiden itsearviointiprosessiin osallistuu sekä opiskelijajärjestöissä toimivia opiskelijoita että niin sanottuja riviopiskelijoita, jotka edustavat taustaltaan mahdollisimman monia eri ryhmiä muun muassa iän, sukupuolen ja opintojen vaiheen suhteen. (Moitus et al. 2001, 141)

Itsearviointiraportin luomisen lähtökohdaksi voi ottaa Moituksen et al. (2001, 141–143) luomat itsearviointiohjeet, jotka sisältävät kysymyksiä liittyen opintojen alkuun, opiskelijan sitoutumiseen/sitouttamiseen, opiskeluprosessiin, tutkinnon rakentamiseen, tutkielman/lopputyön/opinnäytteen tekemiseen, työelämän siirtymiseen sekä ohjauksen suunnitteluun ja organisointiin. Itsearviointiraportissa näihin kysymyksiin vastataan sekä kuvaamalla ohjauksen toimintatapoja että arvioimalla, missä asioissa on onnistuttu, mitä pitäisi vielä kehittää ja mitkä ovat kehittämisen esteet ja mahdollisuudet.

Itsearviointin työkaluna voi käyttää myös SWOT-analyysia. SWOT-lyhenne muodostuu englannin kielen sanoista Strengths, Weaknesses, Opportunities ja Threats eli vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhkat (kuvio 15). Nykytilan vahvuudet tarkoittavat resursseja, joiden avulla ohjauksen päämäärät on mahdollista saavuttaa. Heikkoudet kuvaavat nykyisiä toiminnan esteitä, rajoituksia tai epäkohtia ohjaustavoitteiden saavuttamiseksi. Heikkoudet selvittämällä löydetään ohjauskäytäntöjen ongelmakohdat ja kehitystarpeet. Tulevaisuutta kuvaavat puolestaan ohjaustoiminnan mahdollisuudet ja uhkat. (Palovaara et al. 2003, 38; Turner 2001, 52)

Kuvio 15 SWOT-analyysin runko (Palovaara et al. 2003, 38).

Varsinaisen SWOT-analyysin voi suorittaa esimerkiksi ulkopuolinen taho sen jälkeen kun ohjausyksikön henkilökunta on täyttänyt taulukon. Ulkopuolisen tahon arviointia voi hyödyntää myös aiemmin kuvatus itsearviointiraportin analyysissä jatkotoimenpiteiden kehittämiseksi. Ulkopuolista asiantuntijatietoa kannattaa muutenkin hyödyntää, jotta saa tietoa esimerkiksi muiden koulutusyksiköiden hyvistä käytännöistä.

8.4 Suositukset opintojen ohjauksen kehittämiseen

Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman ohjausta on jo osittain uudistettu ja uusia käytäntöjä esiteltiin edellisissä luvuissa. Tämän luvun tarkoituksena on koota edellisten lukujen pohdinnasta suositukset opintojen ohjauksen lisäkehittämiseen.

- 1) Opintojen ohjauksen järjestämisessä on tärkeää huomioida koko opintopolku, jotta opiskelijat saavat jokaisessa opintovaiheessa tarvitsemaansa ohjausta. Apuna voi käyttää kuviota 13, johon on merkitty tutkimustulosten perusteella ohjauksen tarpeet ja tavoitteet opintopolun varrella.

- 2) Opiskelijarekrytointiin ja tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman esittelyyn täytyy erityisesti panostaa, sillä moni valitsee tutkinto-ohjelman helpon sisään pääsyn takia. Todenmukainen ennakkokäsitys tulevasta alasta ja odotuksien täyttyminen edistää opiskelumotivaatiota, joka puolestaan vaikuttaa opintoihin sitoutumiseen.
- 3) Ohjauksen sisällyttäminen opetussuunnitelmaan mahdollistaa ohjauksen paremman tavoitettavuuden ja resurssien varaamisen. Ensimmäisen opiskeluvuoden ohjauskurssin, Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun, olisi suositeltavaa olla laajempi kokonaisuus, joka kestää koko ensimmäisen lukuvuoden.
- 4) Opiskelijat täytyy tutustuttaa ohjaustahoihin ja -palveluihin, jotka heillä on käytössä. Ohjaus tulisi koota järjestelmälliseksi kokonaisuudeksi, jotta niin opiskelijoilla kuin henkilökunnalla olisi selkeä käsitys siitä, kuka ohjauksesta on vastuussa ja mitkä ohjaussisällöt kenellekin kuuluvat. Ohjauksen vastuunjaossa ja selkiyttämisessä voi olla avuksi kuviossa 14 esitetty ohjauskartta. Ohjauspalveluiden tiedottamisessa täytyy olla erityisen huolellinen, jotta ohjaustahot, kuten opintopsykologit, koetaan helposti lähestyttäviksi.
- 5) Henkilökohtaisen opintosuunnitelman voi liittää osaksi suurempaa kokonaisuutta eli portfolioa, johon kerätään eri opintokokonaisuuksien opiskelutehtäviä, työkokemuksia ja harrastuksia. Portfoliotyöskentely voi antaa henkilökohtaista varmuuden tunnetta oman ammattikuvan ja asiantuntijuuden kehittymisestä ja sitouttaa opiskelijoita paremmin opintoihin. Portfoliotyöskentely sopii esimerkiksi Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun -kurssille ja voi sisältää tietoliikennetekniikka-alan ammattilaisten haastattelemista ja muita ryhmätöitä alaan liittyen.
- 6) On tärkeää, että opiskelijat saavat palautetta opintojen etenemisestä – etenkin jos eteneminen on keskimääräistä hitaampaa. Opintojen etenemistä tulisi tukea opintojen seurannalla. Seurannassa voi hyödyntää erilaisia sähköisiä työkaluja sekä kehityskeskusteluja.

- 7) Vuorovaikutusta henkilökunnan ja opiskelijoiden välillä tulisi vahvistaa opintojen alkuvaiheessa esimerkiksi epävirallisilla tutustumistilaisuuksilla. Tiedekuntaan ja henkilökuntaan tutustumista voi edistää myös laitosvierailuilla, joissa opiskelijat pääsevät perehtymään oman alansa opintoihin ja tutkimukseen. Tämä vahvistaa akateemista ja sosiaalista integraatiota.
- 8) Ohjausta täytyy jatkuvasti arvioida ohjauksen kehittämiseksi. Opiskelijoiden ohjaustarpeita voidaan selvittää esimerkiksi sähköisellä ohjauskyselyllä. Myös itsearviointiraporttia ja SWOT-analyysiä kannattaa hyödyntää ohjauksen arvioinnissa.

8.5 Jatkotutkimuskohteita

Tietoliikennetekniikan opintojen ohjaus on laaja aihe, joten tässä tutkimuksessa perehdyttiin vain opintojen alkuvaiheen ohjaukseen ja erityisesti opiskelujen ensimmäiseen vuoteen. Lisätutkimusta tulisi tehdä kvalitatiivisesti ja kvantitatiivisesti arvioimalla lukuvuoden 2009–2010 uusia ohjauskäytäntöjä ja niiden vaikutusta opintojen etenemiseen. Olisi mielenkiintoista selvittää, saavatko lukuvuonna 2010–2011 aloittaneet tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opiskelijat suoritettua enemmän opintopisteitä kuin aikaisempien lukuvuosien fuksit ja mitkä tekijät opintopisteiden suorittamiseen vaikuttivat. Myös kandidaattivaiheen myöhempien vuosien opintojen ohjaustilanteen selvitys esimerkiksi tämän tutkimuksen kyselylomakkeen kaltaisella lomakkeella voisi olla hyödyllistä.

Tätä tutkimusta vastaava ohjaustutkimus maisterivaiheen opinnoista kannattaa tehdä, sillä maisterivaiheen opintojen ohjauksessa on omat haasteensa, jotka tulisi erikseen selvittää. Tällöin voidaan myös arvioida ohjauskäytäntöjen vaikutusta opiskelijoiden valmistumisnopeuteen.

8.6 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden arviointiin käytettäviä mittaus- ja tutkimustapoja on monia erilaisia. Tutkimuksen relibiliateetti tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta eli kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen kvantitatiivisen osuuden relibiliateetti on melko hyvä, sillä eri tutkijat voivat saada kyselylomakkeen vastauksista samat tulokset eri tutkimuskerroilla. Satunnaisvirheitä voi silti syntyä, sillä vastaaja voi ymmärtää kysymyksen väärin tai muistaa vastaustilanteessa väärin. Tutkimuksen kaikki opiskelijat eivät tunteneet ohjaustahoja tarpeeksi hyvin, joten esimerkiksi opintoneuvoja ja opintojen suunnittelija saatettiin sekoittaa. (Hirsjärvi et al. 2007, 226; Uusitalo 1991, 84) Tulokset voivat myös vaihdella sen mukaan, kuinka suuri osa perusjoukosta kyselylomakkeen täyttää, sillä vaikka tutkimukseen kutsuttiin koko perusjoukko, osallistujia oli noin 71 % tästä joukosta. Opiskelijat, jotka eivät osallistuneet haastatteluun, eivät kyseisenä tarkasteluajankohtana, eli fuksivuoden syksynä, saaneet kuin korkeintaan muutaman opintopisteen, joten he eivät varsinaisesti opiskelleet ensimmäisenä syksynä. Tutkimustuloksien relibiliateetti on hyvä myös siltä osin, että vaikka kyselylomakkeen vastaukset koottiin käsin taulukoihin, ne tarkistettiin hyvin siirtovaiheessa ja frekvenssitaulukon prosentuaaliset osuudet kertovat, onko vastauksia oikea määrä suhteessa vastaajien lukumäärän.

Tutkimuksen validiteetti tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoitus mitata. Myös validiteetin kohdalla virheitä voi syntyä, jos vastaajat käsittävät kysymykset väärin. Kyselylomake suunniteltiin kuitenkin huolellisesti, ja siinä hyödynnettiin suurelta osin Erkkilän (2007) tutkimuksen kysymyksiä. Lisäksi kaavaketta oli suunnittelemassa useampi taho. (Hirsjärvi et al. 2007, 226–227) Kvantitatiivinen osuus on objektiivinen, sillä numeeriset tulokset eivät muutu tutkijaa vaihtamalla.

Kirjallisuudessa kvalitatiiviseen tutkimuksen relibiliateetti ja validiteetti ovat saaneet erilaisia tulkintoja, ja niiden käyttöä pyritään välttämään, mutta tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi silti jollakin tavalla arvioida (Hirsjärvi et al. 2007, 227). Pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, joten luotettavuuden arviointi

koskee koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta 1998, 210). Luotettavuutta parantaa tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta (Hirsjärvi et al. 2007, 227). Tutkimuksen luotettavuus on hyvä, sillä tutkimusprosessin eri vaiheet aineiston keruusta lähtien on kuvattu tarkasti. Lisäksi tulosten tulkinnassa on perusteltu, mihin päätelmät perustuvat esimerkiksi suorilla haastatteluotteilla ja samankaltaisten vastausten esiintymismääriä esille tuomalla. Moni haastattelun kysymys oli melko suoraviivainen ja opiskelija pystyi vastaamaan joko ”kyllä” tai ”ei” -vastauksella, mikä vähentää virheellisten tulkintojen tekemistä. (Hirsjärvi et al. 2007, 227–228)

Kvalitatiivisen tutkimuksen pätevyyttä voidaan tarkastella sisäisen ja ulkoisen validiteetin määreillä. Sisäinen validiteetti kuvaa, onko tutkimuksen teoreettiset ja käsitteelliset määrittelyt sopusoinnussa, ja se osoittaa tutkijan tieteellisen otteen ja tieteenalansa hallinnan voimakkuutta. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa puolestaan tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. Tutkijan omat kokemukset kyseisen tiedekunnan opiskelijana ja henkilökunnan jäsenenä ovat samalla tutkimuksen vahvuus, mutta saattavat heikentää objektiivisuutta. Validiteettia ja tutkimuksen objektiivisuutta parannettiin tutustumalla ja tukeutumalla vahvasti kirjallisuuskatsaukseen aiheesta sekä aiempiin tutkimustuloksiin. Lisäarvoa tutkimukselle tuo työpsykologian ja johtamisen opintojen hyödyntäminen. (Eskola & Suoranta 1998, 213)

9 YHTEENVETO

Suomalainen korkeakoulukulttuuri on perinteisesti korostanut opiskelijan vastuuta omista opinnoista ja itseohjautuvuutta, mutta 2000-luvun vaihteessa suuntaus alkoi muuttua (Kärkkäinen 2005). Ohjaus- ja neuvontapalveluiden järjestämiselle asettavat haasteita vuonna 2005 toteutettu tutkintorakenteen uudistus, tutkintojen suorittamiseen kytkeytyvät tulostavoitteet, opintojen lisääntyvä valinnaisuus tutkinnoissa sekä kasvavat opiskelijamäärät. Vaikka opintojen ohjauksen tarve on lisääntynyt, ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittäminen on jäänyt melko vähäiseksi. Ohjauspalveluita ei ole yleensä kehitetty kokonaisuutena vaan pala kerrallaan reaktioina yliopiston ulkopuolelta tulleisiin haasteisiin. (Ohjauksen kehittämistä Oulussa selvittänyt työryhmä 2004, 3)

Opintojen ohjauksen vaikutusta opintojen etenemiseen on tutkittu melko vähän, vaikka opintojen pitkittymistä on kuitenkin tarkasteltu (Moitus et al. 2001, 53). Vuosien 2006–2008 aikana teknillistieteellisellä alalla toteutettiin valtakunnallinen, opetusministeriön rahoittama ja Teknillisen korkeakoulun Opetuksen ja opiskelun tuen koordinoima hanke, jossa seurattiin uudessa tutkintorakenteessa aloittaneiden opiskelijoiden opintojen etenemistä sekä selvitettiin opiskelukokemuksia. Tuloksista kävi ilmi, että Teknillisen korkeakoulun tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman kohdalla opintojen eteneminen on jopa keskimääräistä hitaampaa. (Erkkilä 2008, 7, 14–31; Erkkilä 2009, 3, 12) Tietoliikenteen tutkinto-ohjelman opintojen heikkoa etenemistä ja keinoja opiskelijoiden valmistumisajan lyhentämiseen tutkittiin tarkemmin Ruudun (2010a) diplomityössä. Työstä saatujen tulosten pohjalta keskeisiksi tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman kehityskohteiksi nostettiin erityisesti opintojen seurannan kehittäminen sekä opintopolku- ja ohjaussuunnitelman laatiminen (Ruutu 2010a, 118). Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten opintojen ohjaus tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmassa on järjestetty ja mitä kehitystarpeita ohjaukselle on, ja tämän perusteella toteuttaa opintopolkuperustainen ohjaussuunnitelma tietoliikennetekniikan alkuvaiheen opinnoille.

Tutkimusta varten suoritettiin kattava kirjallisuuskatsaus sekä kutsuttiin haastatteluun tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmassa opintonsa syksyllä 2009 aloittaneet. Haastatteluun osallistui 36 opiskelijaa. Yksilöhaastatteluissa selvitettiin opiskelijoiden alkuvaiheen kokemuksia opintoihin, ohjaukseen ja opiskelijaelämään liittyen. Haastattelu sisälsi myös kyselylomakkeen, jonka opiskelija täytti tapaamisen aikana.

Saatujen tulosten mukaan tietoliikennetekniikan ensimmäisen vuoden opiskelijat ovat sosiaalisesti integroituneet opiskelijatovereiden kanssa, mutta vuorovaikutus henkilökunnan kanssa on jäänyt vähäiseksi. Lisäksi akateeminen integraatio ja sitoutuminen opintoihin ovat suhteellisen heikkoja. Usea oli hakeutunut tutkinto-ohjelmaan helpon sisäänpääsyn perusteella. Ammattikuvan kehittyminen tutkinto-ohjelmassa on haastavaa, sillä monella ei ole tietoliikennetekniikan alasta ennakkokäsityksiä eikä ensimmäinen opintovuosi sisällä riittävästi omaan alaan tutustuttavia kursseja. Myös epävarmuus tulevasta työelämästä vaikeuttaa ammattikuvan kehittymistä, sillä tutkinto ei johda suoraan ammattiin. Ohjauksen nykytilannetta selvittäessä kävi ilmi, että erityisesti opintosuunnitelman ja kurssivalintojen suhteen opiskelijat olivat saaneet riittävästi ohjausta. Lisää neuvontaa kaivattiin kurssien korvaavuuksiin liittyviin kysymyksiin, motivaatio-ongelmiin ja monien opintoihin liittyvien valintojen tekemiseen. Ensisijaisiksi ohjauksen ja tiedon lähteiksi koettiin oma opettajatuutori, Johdatus opiskeluun -kurssi sekä opinto-opas. Muut viralliset ohjaustahot saivat vain vähän mainintoja. Myös vertaisohjauksen, eli opiskelijatovereiden ja isohenkilöiden, apu koettiin tärkeäksi.

Tutkimuskysymyksiin vastaamalla määriteltiin ohjaussuunnitelma tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman alkuvaiheen opinnoille. Suunnittelussa sovellettiin opintopolkuperustaista mallia ohjauksen strategisesta suunnittelusta. Suunnittelu sisältää nykytilanteen selvityksen, ohjauspalveluiden määrittelemisen, ohjauksen ja opetussuunnitelman välisen yhteyden pohtimisen sekä ohjauksen arvioinnin. Nykytilanteen selvitys toteutettiin haastatteleamalla ensimmäisen vuoden opiskelijat, tutustumalla tiedekunnan ja korkeakoulun ohjauspalveluihin sekä hyödyntämällä omia kokemuksia tiedekunnan opiskelijana ja ohjaustyöntekijänä. Ohjauspalvelut määriteltiin tutkimustulosten ja kirjallisuuskatsauksen avulla. Ohjauksen

järjestämisessä huomioitiin koko opintopolun alkuvaihe ja jokaisen opintovaiheen erityishaasteet. Palvelut esiteltiin opintovaiheisiin liittyvien ohjaustarpeiden ja -tavoitteiden mukaan. Uusina käytäntöinä ehdotettiin muun muassa ohjauksen kokoamista järjestelmälliseksi kokonaisuudeksi esimerkiksi ohjauskartan avulla, portfolio työskentelyä sekä opintojen seuranta ja kehityskeskusteluita. Ohjauksen yhdistämisessä opetussuunnitelmaan hyödynnettiin muiden yliopistojen hyviä käytäntöjä. Ohjaus tulisi sisällyttää opetussuunnitelmaan laajempina opintokokonaisuuksina, jotta ohjausta tarjottaisiin oikeaan aikaan, tarpeen mukaan ja kaikille tasapuolisesti. Ohjauksen arvioinnissa kuvattiin puolestaan keinoja itsearvioinnin suorittamiseksi, kuten itsearviointiraporttia ja SWOT-analyysiä.

Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman ohjausta on osittain jo uudistettu, mutta työtä tulisi jatkaa. Tutkimuksessa esille nousseet kehitystoimenpiteet korostavat erityisesti vuorovaikutuksen lisäämistä henkilökunnan kanssa sekä muita opintojen sitoutumiseen vaikuttavia toimintoja, kuten ammattikuvan kehittymisen tukemista. Lisätutkimusta tulisi tehdä esimerkiksi arvioimalla uusien käytäntöjen toimivuutta sekä laajentamalla ohjauksen tutkimusta maisterivaiheeseen asti. Myös kandidaattivaiheen myöhempien vuosien opintojen ohjaustilanteen selvitys tämän tutkimuksen kyselylomakkeen kaltaisella lomakkeella voisi olla hyödyllistä.

LÄHTEET

Aalto-yliopiston teknillisen korkeakoulun tutkintosääntö. 2004. Saatavissa: http://www.tkk.fi/fi/opinnot/opintohallinto/tutkintosaanto/ts2005_tkkutkintosaanto_aalto_141209.pdf [Viitattu 19.8.2010]

Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu. Opintojen ohjaus ja neuvonta. Saatavissa: <http://www.tkk.fi/fi/opinnot/neuvonta/> [Viitattu 10.7.2010]

Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu. Opintopsykologit. Saatavissa: <http://opetuki2.tkk.fi/p/opintopsykologi/index.fi.php> [Viitattu 10.7.2010]

Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu. Urapalvelut. Saatavissa: <http://urapalvelut.tkk.fi/fi/> [Viitattu 10.7.2010]

Ahonen, A-M. 2006. Teknillisen alan opintoprosessien seuraaminen, arviointi ja kehittäminen – opiskelijoiden ohjaus- ja tukipalvelut. Teknillinen korkeakoulu, Opetuksen ja opiskelun tuki, hankeraportti. Saatavissa: http://www.dipoli.tkk.fi/ok/p/opintojenseuranta/documents/Ohjausjatukipalvelut_hankeraportti_final.pdf [Viitattu 16.8.2010]

Ali-Yrkkö, T. 2003. Ensimmäiset askeleet kohti asiantuntijuutta. Teoksessa Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) Opiskelun ohjaus yliopistossa. Helsinki: Edita, 58–68.

Bennet, D. & Bennet, A. 2008. Engaging tacit knowledge in support of organizational learning. VINE: The journal of information and knowledge management systems, Vol. 38:1, 72–94.

DIA-valinnan valintatilastot. Saatavissa: <http://www.dia.fi/hakeminen.html#tilastoja> [Viitattu 10.6.2010]

DIA-valintaopas 2010. Saatavissa: http://www.dia.fi/pdf/927760_DIA_hakuopasFI.pdf [Viitattu 10.6.2010]

Elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunta. Tuutorin tietopankki. Saatavissa: http://electronics.tkk.fi/fi/tiedekunta/henkilokunnalle/tuutorin_tietopankki/ [Viitattu 11.7.2010]

Eriksson, I. 2003. Opiskelijoiden sitoutumisen tukeminen. Teoksessa Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) Opiskelun ohjaus yliopistossa. Helsinki: Edita, 105–119.

Eriksson, I. & Mikkonen, J. 2003. Ohjausko yliopiston keskeinen tehtävä? Teoksessa Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) Opiskelun ohjaus yliopistossa. Helsinki: Edita Prima, 9–17.

Erkkilä, M. 2007. Opintojen eteneminen ja opiskelukokemukset Teknillisessä korkeakoulussa: Ensimmäisen vuoden opinnot 2006 aloittaneiden opiskelijoiden kokemana, Opintoprosessien seuranta, arviointi ja kehittäminen -hankkeen raportti. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, Opetuksen ja opiskelun tuki. Saatavissa: http://www.dipoli.tkk.fi/ok/p/opintojenseuranta/documents/TKK_opiskeli_jakysely2007_000.PDF [Viitattu 26.7.2010]

Erkkilä, M. 2008. Teknillisen korkeakoulun kandidaattivaiheen opiskelijoiden opintojen eteneminen uudessa tutkintorakenteessa vuosina 2005–2008. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, Opetuksen ja opiskelun tuki. Saatavissa: <http://www.dipoli.tkk.fi/ok/p/opintojenseuranta/documents/tkk-opintojen-eteneminen-2005-2008.pdf> [Viitattu 26.7.2009]

Erkkilä, M. 2009. Strategisesti suorittaen? Teknillistieteellisen alan opiskelijoiden kandidaattivaiheen opintojen eteneminen, opiskeluorientaatiot ja opiskelukokemukset uudesta kaksiportaisesta tutkintorakenteesta. Teknillisen korkeakoulun Opetuksen ja opiskelun tuen julkaisuja 2/2009. Saatavissa: <http://lib.tkk.fi/Raportit/2009/isbn9789512297719.pdf> [Viitattu 16.8.2009]

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Etappi – tutkintojen valmistumisen seuranta- ja tukijärjestelmä. Helsingin yliopisto. Saatavissa: http://www.helsinki.fi/opiskelu/Etappifi_esite08.pdf [Viitattu 6.9.2010]

Haldin-Herrgard, T. 2000. Difficulties in diffusion of tacit knowledge in organizations. *Journal of intellectual capital*, Vol.1:4, 357–365.

Heikkilä, A., Nieminen, J. & Sauri, P. 2003. Kun opinnot takkuavat. Teoksessa Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) *Opiskelun ohjaus yliopistossa*. Helsinki: Edita Prima, 135–149.

Heikkilä, A., Mikkonen, J., Nieminen, J. & Vehviläinen, S. 2009. HOPS-ohjaus yliopistossa. Teoksessa Lindblom-Ylänne, S. & Nevgi, A. (toim.) *Yliopisto-opettajan käsikirja*. Helsinki: WSOYpro, 372–379.

Heikura, I. 2006. ETANALLA tarkkoja tietoja opintomenestyksestä. *Tietopisto*, 7/2006, 7. Saatavissa: <http://www.hallinto.oulu.fi/viestin/t-pisto/pdf/tietopisto0706.pdf> [Viitattu 2.9.2010]

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Otava.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Honkimäki, S. 2006. Yliopisto-opintoja aloittamassa: millaisin vaatein ja millaisessa maailmassa? Teoksessa Ursin, J. & Välimaa, J. (toim.) Korkeakoulutus teoriassa: Näkökulmia ja keskustelua. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos, 235–252.

Juuti, P. 1998. Kehityskeskustelut, johtamisen perusta. Aavaranta-sarja n:o 42. Tampere: Tammer-Paino.

Järvenpää, E. & Kosonen, K. 1997. Johdatus tutkimusmenetelmiin ja tutkimuksen tekemiseen. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Kallinen, R., Kerbs, H. & Nurmi, J. 2006. Laadukas vertaisohjaus. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Knuuttila, M. & Putila, P. 2001. Opettajatuutorointi yhteydessä opintojen etenemiseen – kokemuksia TKK:n sähkö- ja tietoliikennetekniikan osastolla. Peda-forum, 2/01, 11–12.

Kuittinen, M., Häyrynen, Y., Perho, H. & Silvonen, J. 1990. Suomen korkeakoulutuksen ilmapiirit: moninaisuus ja erot. Teoksessa Jalkanen, H. & Mäkinen, R. (toim.) Korkeakouluopintojen kulku ja opintoilmapiirit. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 1–24.

Kyvyt.fi-ePortfoliopalvelu. Saatavissa: <http://kyvyt.fi/> [Viitattu 1.9.2010]

Kärkkäinen, J. 2005. Ohjaus opintojen edistäjänä? Tampereen teknillisen yliopiston opiskelijoiden kokemuksia opintojen etenemisen esteistä, opintojen ohjauksesta ja yliopistoon integroitumisesta. Tampereen teknillinen yliopisto, Yliopistopalvelut, Raportti 1.

Laki yliopistolain muuttamisesta. 556/2005.

Laukkanen, E. 1988. Korkeakouluopinnot: keskeyttäminen, viivästyminen ja ammatillinen epävarmuus. Helsinki: Taloudellinen suunnittelukeskus.

Lähteenoja, S. 2010. Uusien opiskelijoiden integroituminen yliopistoon. Sosiaalipsykologinen näkökulma. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian oppiaine.

Maikkola, M. & Olkkonen, T. 2004. Tuella ja taidolla: ohjauksella energiaa opintopolulle. Oulu: Oulun yliopisto.

Manninen, S. 2003. Motivoinnin monet keinot. Teoksessa Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) Opiskelun ohjaus yliopistossa. Helsinki: Edita Prima, 92–104.

Mikkonen, J., Eriksson, I. & Jyry, P. 2003. Mitä on opintojen ohjaus yliopistossa? Teoksessa Eriksson, I. & Mikkonen, J. (toim.) Opiskelun ohjaus yliopistossa. Helsinki: Edita Prima, 35–54.

Moitus, S., Huttu, K., Isohanni, I., Lerkkanen, J., Mielityinen, I., Talvi, U., Uusi-Rauva, E. & Vuorinen, R. 2001. Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 13. Helsinki: Edita

Mustajoki, A. 2002. Tuloksena yliopisto: kokemuksia ja näkemyksiä yliopiston hallinnosta. Helsinki: Yliopistopaino.

Mäkinen, J., Olkinuora, E., Ahonen, A., Helle, L., Jauhiainen, A., Murtonen, M. & Mäkinen, M. 1999. Yliopisto-opiskelu ja sen kokeminen: tutkimuksia opiskelun sosiokulttuurisista ja oppimispsykologisista taustoista Turun yliopistossa. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.

Mäkinen, J. 2003. University students' general study orientations: theoretical background, measurements, and practical implications. Turku: Turun yliopisto.

Mäkinen, J., Olkinuora, E., & Lonka, K. 2004. Students at risk: Students' general study orientations and abandoning /prolonging the course of studies. Higher education, Vol. 48, 173–188.

Mäkinen, M. 2004. Mikä minusta tulee "isona"? Yliopisto-opiskelijan ammattikuvan kehittyminen. Teoksessa Tynjälä, P., Välimaa, J. & Murtonen, M. (toim.) Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä: pedagogisia ja yhteiskuntatieteellisiä näkökulmia. Jyväskylä: PS-kustannus, 57–75.

Noppa-portaali. S-72.1010 Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun. Saatavissa: <https://noppa.tkk.fi/noppa/kurssi/s-72.1010/etusivu> [Viitattu 10.7.2010]

Noppa-portaali. T-106.1111 Johdatus opiskeluun ja tietojärjestelmiin TKK:lla. Saatavissa: <https://noppa.tkk.fi/noppa/kurssi/t-106.1111/etusivu> [Viitattu 10.7.2010]

Nummenmaa, A. R. & Penttinen, L. 2005. Kohti uutta ohjauskulttuuria. Teoksessa Nummenmaa, A. R., Lairio, M., Korhonen, V., Eerola, S. (toim.) Ohjaus yliopiston oppimisympäristöissä. Tampere: Tampere University Press, 19–43.

Nummenmaa, A.R. & Lautamatti, L. 2005. Ryhmässä ja yhdessä – opiskelun työprosessien ohjaus. Teoksessa Nummenmaa, A. R., Lairio, M., Korhonen, V., Eerola, S. (toim.) Ohjaus yliopiston oppimisympäristöissä. Tampere: Tampere University Press, 103–117.

Ohjauksen kehittämistä Oulussa selvittänyt työryhmä. 2004. Ohjauksen kehittäminen Oulun yliopistossa. Työryhmän raportti. Oulun yliopisto. Saatavissa: http://www oulu.fi/careerservices/dokumentit/ohjauksen_kehittaminen.pdf [Viitattu 19.8.2010]

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Tutkinnon uudistus Suomessa. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/yliopistojen_tutkinnonuudistus/index.html [Viitattu 19.8.2010]

Pajala, S. & Lempinen, P. 2001. Vuosina 1985, 1988 ja 1991 aloittaneiden opintojen kulku. Teoksessa Pajala, S. & Lempinen, P. Pitkä tie maisteriksi: Selvitys 1985, 1988 ja 1991 yliopistoissa aloittaneiden opintojen kulusta. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 22/2001, 24–155.

Palovaara, M., Haapaniemi, T., Naumanen-Tuomela, P., Olkkonen, T., Pirttimäki, S., Tossavainen, K., Turunen, H., Vanhala, M. & Voutilainen, U. 2003. Itsearviointilla parempiin ohjauskäytäntöihin. Yliopisto-opiskelijan ohjauksen kehittämishankkeen (OpOke) tutkimusryhmän raportti. Kuopion yliopiston julkaisuja F. Yliopistotiedot 32.

Pascarella, E. T. & Terenzini, P. T. (2005). How college affects students. A third decade of research. San Francisco: Jossey-Bass.

Pihlman, M. 1994. Silta yli synkän virran? Opettajatutoreita yliopistoon. Opintoasian julkaisuja 9/1994. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Polanyi, M. 1967. The Tacit dimension. New York:NY:Doubleday.

Rautopuro, J. & Väisänen, P. 2001. Experiencing studies at the University of Joensuu: modelling a student cohort's satisfaction, study achievements and dropping out. Turku: Finnish Educational Research Association.

Rautopuro, J. & Väisänen, P. 2002. Yliopisto-opintoihin sitoutumisen ja tavoiteorientaation merkityksestä. Kasvatus, Vol. 33:1, 6–20.

Ruutu, J. 2010a. Tietoliikennetekniikan fuksiopintojen edistyminen ja edistäminen – uusi opiskelija osaksi tiedeyhteisöä. Espoo: Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu.

Ruutu, J. 2010b. Tietoliikennetekniikan fuksiopintojen edistyminen ja kehittäminen vuosina 2005–2009. Espoo: Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu (ei painettu).

Schein, E. H. 1992. Organizational culture and leadership. San Francisco: Jossey-Bass.

Stähle, P., Karppanen, E., Kiiskinen, N., Okkonen, T., Saxén, H., Uusi-Rauva, E., Holm, K. & Seppälä, H. 2008. Teknillisen korkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmän auditointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 1:2008.

Säntti, J. 1999. Opiskelukyvyn jäljillä. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 15/1999.

Teknillisen korkeakoulun Sähköinsinöörilikilta ry. ISOtoiminta. Saatavissa: <http://sik.ayy.fi/fi/topics/17/ISOtoiminta/> [Viitattu 10.7.2010]

Tarkiainen, A. & Vuorinen, R. 1997. Toisin tekemisestä ja näkemisestä – pohdintoja opettajien jatko- ja täydennyskoulutuksen strategioista. Teoksessa Tarkiainen, A. & Vuorinen, R. (toim.) Työyhteisö oppimassa – laadun arviointia projektityöskentelynä. Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun selvityksiä ja puheenvuoroja 10, 9–40.

Tenhula, T. & Pudas, A. 1994. Tutorointi suomalaisessa korkeakouluopetuksessa – holhousta vai opiskelun tukemista? Oulun yliopiston opintotoimiston julkaisusarja A7.

Tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelman opinto-opas 2009–2010. Teknillinen korkeakoulu. Elektroniikan, tietoliikenteen ja automaation tiedekunta. Saatavissa: <http://electronics.tkk.fi/fi/opinnot/tutkintoohjelmat/tlt/opinto-opaat/> [Viitattu: 9.7.2010]

Tiilikainen, A. 2000. Uusi opiskelija ja yliopisto: opiskelijoiden ensimmäisen opintovuoden kokemukset ja vastaanotto yliopistolla. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 17/2000.

Tinto, V. 1975. Dropout from higher education: a theoretical synthesis of recent research. *Review of educational research*, Vol. 45:1, 89–125.

Turner, M. 2001. How does your company measure up? *Black enterprise*, Vol. 32:4, 52.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma: johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.

Vehviläinen, S., Heikkilä, A., Mikkonen, J. & Nieminen, J. 2009. Ohjaus yliopistossa. Teoksessa Lindblom-Ylänne, S. & Nevgi, A. (toim.) *Yliopisto-opettajan käsikirja*. Helsinki: WSOYpro, 320–333.

Vuorinen, R. & Sampson, J. P. 2000. Ohjaus opintojen suunnittelun ja arvioinnin tukena – strategisia kysymyksiä. Teoksessa Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) *Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät*. Porvoo: PS-kustannus. 46–69.

A TUTKIMUSLUPA

Piia Simpanen
050-5709854
piia.simpanen@tkk.fi

TUTKIMUSLUPA

Opiskelen Teknillisessä korkeakoulussa työpsykologiaa ja johtamista. Pyydän suostumustasi haastatteluun opintoihini kuuluvan diplomityön tekemiseksi. Suostumus sisältää luvan käyttää haastattelumateriaalia Teknillisen korkeakoulun tuotantotalouden laitokselle tehtävässä diplomityössäni. Tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä.

Suostun osallistumaan haastatteluun.

Espoo 18.12.2009

Allekirjoitus

Nimen selvennys

B HAASTATTELURUNKO

Haastattelun numero ____

Piia Simpanen/ETA-tiedekunta

TLT-fuksien haastattelu

Opintopolku

- 1) Millaista TKK:lla on ollut?
- 2) Miten päädyit TKK:lle opiskelemaan tietoliikennetekniikan tutkinto-ohjelmaan?
 - a) Kävitkö TKK:lla tutustumassa esimerkiksi Avoimet ovet -päivässä?
- 3) Mitä kursseja suoritat tai olet yrittänyt suorittaa tänä syksynä?

- a) S-72.1010 Johdatus tietoliikennetekniikan opiskeluun
- b) T-106.1111 Johdatus opiskeluun ja tietojärjestelmiin TKK:lla
- c) Mat-1.1210 Matematiikan peruskurssi S1 / Mat-1.1010 Matematiikan peruskurssi L1 / Mat-1.1510 Grundkurs i matematik 1

Minkälainen motivaatio sinulla on matematiikan kurssin suhteen?

Oliko matematiikan lähtötasotesti mielestäsi hyödyllinen?

Käytkö matematiikan luennoilla?

Teetkö laskuharjoitukset viikoittain? Missä/kenen kanssa?

Miten ensimmäinen välikoe meni?

- d) S-104.1010 Fysiikka I /Tfy-0.1011 Fysiikka IA+ Tfy-0.1012 Fysiikka IB/ Tfy-3.1361 Fysik IA + Tfy-3.1362 Fysik IB

Minkälainen motivaatio sinulla on fysiikan kurssin suhteen?

Oliko fysiikan lähtötasotesti mielestäsi hyödyllinen?

Käytkö fysiikan luennoilla?

Teetkö laskuharjoitukset viikoittain? Missä/kenen kanssa?

Oletko tehnyt fysiikan nettilaskuharjoituksia?

Miten ensimmäinen välikoe meni?

- e) S-55.1100 Sähkötekniikka ja elektroniikka
- f) S-38.3001 Telecommunication Forum L
- g) S-88.1110 Digitaalitekniikan perusteet

- h) S-104.1310 Fysiikan lisäkurssi I (SFT) (laajan oppimäärän opiskelijoille)
- 4) Mitä mieltä olet siitä, että fuksiryhmälle on samanlainen mallilukujärjestys (samat laskuharjoitusryhmät)? Kannattaisiko tätä jatkaa myös keväällä?
 - 5) Miltä ensimmäisen syksyn opintokokonaisuus on tuntunut? Onko ollut liian kuormittava?
 - 6) OmaHOPSin tarkastelu (ensimmäisten vuosien opintotavoitteet)

Ohjauspolku

Kysymykset 1) ja 2) lomakkeena

- 1) Koetko saavasi riittävästi apua seuraavissa asioissa
- 2) Keneltä/mistä olet saanut neuvontaa? Keneltä ensisijaisesti?
- 3) Lomakkeen läpikäynti ja keskustelua opintojen ohjauksesta

Ympäristö ja kulttuuri

- 1) Ensimmäinen viikko

Saitko ensimmäisellä opiskeluviikolla tarpeeksi opastusta ja neuvoja olennaisimpien paikkojen ja asioiden oppimiseen? (Rakennukset, käytännöt, henkilökunta..)

Keneltä?

- 2) Fuksiryhmä

Oletko ryhmäytynyt hyvin fuksiryhmäsi kanssa?

Oletteko tavanneet ensimmäisen viikon jälkeen?

Mitä mieltä olet isohenkilöiden ja hallituskummin toiminnasta?

Onko fuksiryhmän koko sopiva?

- 3) Kiltatoiminta

Oletko osallistunut kiltatoimintaan?

Mitä mieltä olet killan tiedottamisesta (fuksimailit, luentotaukoinfot..)? Koetko saavasi tarpeeksi tietoa?

- 4) Koetko, että opiskelijoiden keskuudessa vallitsee hyvä henki?
- 5) Tunnetko, että olet kotiutunut hyvin tiedekuntaasi?
- 6) Ovatko henkilökunnan jäsenet mielestäsi kiinnostuneita opiskelijoista?
- 7) Onko henkilökunnan ja opiskelijoiden välillä tarpeeksi vuorovaikutusta?
- 8) Onko tutkinto-ohjelmasi mielestäsi innostava ja motivoiva? Millaisen käsityksen olet saanut omasta tieteenalastasi?

C KYSELYLOMAKE

Hastattelun numero	Ojauksely opskelijolle	Fia Simpanen/ETA-tiedeskunta
1) Koetko saavasi apua seuraavissa asioissa	2) Keneltä/mistä olet saanut neuvoa? Merkitse myös, keneltä/mistä olet ensisijaisesti saanut neuvoa (ympyrä 1 kpl)	
Kyllä, Kyllä, Ei mutta ei riittävästi	Iso-herkkiöt Tutorit Opetajat Opinto-neuvojat Opiskelka-veliti tai ystävät Perhe ja sukulaiset muu qintoasioista vastaava henkilökurta	Johdatus opiskeluun - kurssi Verkko sivut Qinto-qpas Mu
a) omat HOPS		
b) Moduulivalinnat/opintokonsultus/pääaine/sivuraite		
c) Kurssivalinnat		
d) Muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskelu (esim. JOO)		
e) Opiskelijavaihto		
f) Mtvaihtio-ongelmat		
g) Tukinto-ohjelman vaihto		
h) Kurssien korvaavuudet		
i) Oppimisen ongelmat		
j) Ajankäytön hallinta		
k) Opinnoissa jaksamisen ongelmat		

D LIITETAULUKOT

Taulukko D1 “Koetko saavasi riittävästi apua seuraavissa asioissa?”

		Kyllä	Kyllä, mutta ei riittävästi	Ei	Ei tarvetta	
<i>Ohjaussisältö</i>						Yht.
omaHOPS	f	31	1	1	3	36
	%	86	3	3	8	100
Moduulivalinnat/ opintokokonaisuus/ pääaine/sivuaine	f	23	11	1	1	36
	%	64	31	3	3	100
Kurssivalinnat	f	28	6	1	0	35
	%	80	17	3	0	100
Muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskelu	f	6	3	7	20	36
	%	17	8	19	56	100
Opiskelijavaihto	f	13	7	1	15	36
	%	36	19	3	42	100
Motivaatio-ongelmat	f	10	6	5	15	36
	%	28	17	14	42	100
Tutkinto-ohjelman vaihto	f	10	5	5	16	36
	%	28	14	14	44	100
Kurssien korvaavuudet	f	8	5	9	11	33
	%	24	15	27	33	100
Oppimisen ongelmat	f	8	2	5	21	36
	%	22	6	14	58	100
Ajankäytön hallinta	f	9	2	5	20	36
	%	25	6	14	56	100
Opinnoissa jaksamisen ongelmat	f	11	2	4	20	37
	%	30	5	11	54	100

Taulukko D2 Ohjaustahot, joilta ohjausta on saatu eri sisältöjen kohdalla.

Ohjaussisältö	n		Isohenkilöt	Tutorit	Opettajat	Opintoneuvojat	Opiskelukaverit tai ystävät	Perhe ja sukulaiset	Opintojen suunnittelijat tai muu opintoasioista vastaava henkilökunta	Johdatus opiskeluun -kurssi	Verkkosivut	Opinto-opas	Muu
omaHOPS	35	f	18	31	3	4	17	1	11	5	19	27	0
		%	51	89	9	11	49	3	31	14	54	77	0
Moduulivalinnat/ opintokokonaisuus/ pääaine/sivuaaine	34	f	12	27	2	2	11	3	6	7	14	29	0
		%	35	79	6	6	32	9	18	21	41	85	0
Kursсивalinnat	36	f	16	19	3	2	18	3	6	2	13	25	0
		%	44	53	8	6	50	8	17	6	36	69	0
Muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskelu	13	f	1	2	1	4	2	0	2	10	6	2	0
		%	8	15	8	31	15	0	15	77	46	15	0
Opiskelijavaihto	22	f	1	6	1	5	6	1	4	16	9	4	0
		%	5	27	5	23	27	5	18	73	41	18	0
Motivaatio-ongelmat	16	f	4	4	0	2	12	6	2	4	2	0	1
		%	25	25	0	13	75	38	13	25	13	0	6
Tutkinto-ohjelman vaihto	15	f	5	8	0	4	7	3	3	4	6	4	0
		%	33	53	0	27	47	20	20	27	40	27	0
Kursсийen korvaavuudet	13	f	5	8	3	1	2	1	3	1	9	3	0
		%	38	62	23	8	15	8	23	8	69	23	0
Oppimisen ongelmat	13	f	5	2	4	2	5	3	2	5	2	0	1
		%	38	15	31	15	38	23	15	38	15	0	8
Ajankäytön hallinta	11	f	6	3	2	1	4	4	2	6	3	0	0
		%	55	27	18	9	36	36	18	55	27	0	0
Opinnoissa jaksamisen ongelmat	15	f	3	2	1	1	9	7	3	5	1	0	0
		%	20	13	7	7	60	47	20	33	7	0	0

Taulukko D3 Ensisijaiset ohjaustahot eri ohjaussisältöjen kohdalla.

Ohjaussisältö		Isohenkilöt	Tuutorit	Opettajat	Opintoneuvojat	Opiskelukaverit tai ystävät	Perhe ja sukulaiset	Opintojen suunnittelijat tai muu opintoasioista vastaava henkilökunta	Johdatus opiskeluun -kurssi	Verkkosivut	Opinto-opas	Muu	Yht.
omaHOPS	f	2	21	0	0	3	0	0	0	3	6	0	35
	%	6	60	0	0	9	0	0	0	9	17	0	100
Moduulivalinnat/ opintokokonaisuus/ pääaine/sivuaine	f	3	8	1	0	2	0	1	1	5	13	0	34
	%	9	24	3	0	6	0	3	3	15	38	0	100
Kurssivalinnat	f	6	5	0	0	3	0	2	0	5	15	0	36
	%	17	14	0	0	8	0	6	0	14	42	0	100
Muissa suomalaisissa korkeakouluissa opiskelu	f	1	0	0	2	0	0	1	6	3	0	0	13
	%	8	0	0	15	0	0	8	46	23	0	0	100
Opiskelijavaihto	f	1	0	0	3	2	0	2	11	2	1	0	22
	%	5	0	0	14	9	0	9	50	9	5	0	100
Motivaatio-ongelmat	f	0	0	0	0	7	3	1	3	1	0	1	16
	%	0	0	0	0	44	19	6	19	6	0	6	100
Tutkinto-ohjelman vaihto	f	3	3	0	2	3	1	0	0	1	2	0	15
	%	20	20	0	13	20	7	0	0	7	13	0	100
Kurssien korvaavuudet	f	2	2	0	1	0	0	1	1	4	2	0	13
	%	15	15	0	8	0	0	8	8	31	15	0	100
Oppimisen ongelmat	f	1	0	1	2	2	0	1	4	1	0	1	13
	%	8	0	8	15	15	0	8	31	8	0	8	100
Ajankäytön hallinta	f	4	0	1	1	1	2	0	2	0	0	0	11
	%	36	0	9	9	9	18	0	18	0	0	0	100
Opinnoissa jaksamisen ongelmat	f	0	0	0	1	7	2	1	4	0	0	0	15
	%	0	0	0	7	47	13	7	27	0	0	0	100